

YKSIN YLIOPISTOSSA

Yliopisto-opiskelijoiden kokema yksinäisyys
korkeakouluopiskelun elämänvaiheessa

Vesa Välimäki

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia / Kansalaisyhteiskunnan

asiantuntijuuden maisteriohjelma

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

kevät 2018

TIIVISTELMÄ

YKSIN YLIOPISTOSSA

Yliopisto-opiskelijoiden kokema yksinäisyys korkeakouluopiskelun elämänvaiheessa

Vesa Välimäki

Sosiologia, kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelma

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Hanna-Mari Husu & Mette Ranta

Kevät 2018

Sivumäärä: 76 sivua + liitteet 4 sivua

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan yliopisto-opiskelijoiden kokemaa yksinäisyyttä elämänkulun tutkimusperinteen näkökulmasta (Elder, 1998). Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kautta analysoidaan aikaisemman elämänkulun yhteyttä yksinäisyyttä kokevien opiskelijoiden toimijuuteen. Toisessa tutkimuskysymyksessä huomio kiinnittyy yksinäisyyttä kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimijuuden muotoutumiseen yliopiston sosiaalisissa yhteisöissä ja yksilöiden sosiaalisissa suhteissa. Tutkimuksen aihe on erittäin merkittävä ja ajankohtainen, sillä yksinäisyyden kokemuksella on havaittu olevan vakavia ja kauaskantoisia seurauksia yksilön hyvinvoinnille (Junttila, 2016a; Kauhanen, 2016). Opiskelijan hyvinvointiin liittyvän riskin ohella yliopisto-opiskelijan puuttellinen integroituminen hänen opiskelijayhteisöön näyttäisi olevan yhteydessä opintojen sujumiseen (Saari, 2013).

Tässä tutkimuksessa yksinäisyyden kokemus sijoitetaan myöhäismodernin ajan yliopisto-opintojen elämänvaiheen kontekstiin. Myöhäismodernin yksilöllistymiskehityksen tarkastelemisella luodaan pohjaa tutkimuksen teoreettiselle viitekehykselle, jossa yksinäisyyden kokemusta lähestytään elämänkulun viitekehyksen tutkimusperinteen neljän merkittävän periaatteen kautta. Huomiota kiinnitetään erityisesti toimijuuden teoretisointiin, jossa käytetään hyväksi Giddensin (1984) rakenteistumisen teoriaa sekä elämänkulun tutkimusperinteen aikaisempaa tutkimusta toimijuudesta. Tutkimuksen analyysiin sovelletaan Jyrkämän (2008) esittelemän toimijuuden modaliteettiteoriaa. Tutkimuksen aineisto koostuu 27 yksinäisyyttä Jyväskylän yliopistossa kokeneen nuoren aikuisen haastattelusta. Analyysimenetelmänä on sovellettu Layderin (1998) adaptiivista sosiologiaa, sisällönanalyysia ja elämäntutkimusanalyysia.

Tutkimuksen tulokset kertovat yksinäisyyden kokemuksen läheisestä yhteydestä aikaisempaan elämäntutkimukseen. Osalla yliopistossa yksinäisyyttä kokevilla opiskelijoilla on yksinäisyytensä taustallaan aikaisemmin tapahtuneita ulkopuolelle jäämisen ja yksinäisyyden kokemuksia, jotka vaikuttavat yhä nykyisin heidän toimijuudessaan. Aikaisempi elämäntutkimus näkyy myös opiskelijoiden aiempien sosiaalisten suhteiden kautta. Yksinäisyyden kokemuksen taustalla olevia tekijöitä löydettiin yliopisto-opintojen alun ryhmäytymiseen liittyen. Yksinäisyyttä yliopistossa kokevat opiskelijat kokevat muut tutustumisen mahdollisuudet heikoiksi opiskelijatoiminnan näyttäytyessä yksipuolisena. Opiskelijaelämän paineet ja yliopistossa vallitseva tutustumisen kulttuuri vaikeuttavat opiskelijoiden sosiaalista elämää.

Tutkimuksen perusteella suomalaisissa yliopistoissa olisi syytä kiinnittää huomiota ensimmäisen vuoden aikana tapahtuvan ryhmäytymisen kehittämiseen. Olisi myös lisättävä opiskelijoille mahdollisuuksia tutustua toisiinsa poikkitieteellisesti oman pääaineryhmänsä ulkopuolelta. Opiskelijaelämän näkökulmasta olisi mietittävä tutustumisen ilmapiiriä yliopistossa ja opiskelijoihin kohdistettuja paineita. Jatkotutkimuksessa olisi syytä tarkastella tätä tutkimusta laajemmin aiemman elämäntutkimuksen yhteyttä yksinäisyyteen. Toimijuuden modaliteettiteorian soveltamista yksinäisyyden kokemuksen tutkimukseen suositellaan myös jatkossa.

Avainsanat: yksinäisyys, toimijuus, yliopisto-opiskelu, elämäntutkimus

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	3
1.2 Tutkimuskysymykset	5
1.3 Tutkimuksen rakenne	6
2. MYÖHÄISMODERNI YLIOPISTO-OPISKELIJA	8
2.1 Yksilöllistyminen ja sosiaaliset suhteet	8
2.2 Nuoret aikuiset ja myöhäismoderni	11
2.3 Yliopisto-opiskelijana myöhäismodernissa	13
2.3.1 Yliopisto-opiskelijan muuttunut elämänvaihe	13
2.3.2 Opiskelijoiden yhteisöt muutoksessa	15
3. TOIMIJUUDEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	19
3.1 Elämäkulun tutkimusperinteen viitekehys	19
3.2 Neljä tärkeää periaatetta	20
3.3 Toimijuuden teoretisointia	22
3.3.1 Toimijuuden mennyt ja tuleva	24
3.3.2 Toimijuuden soveltaminen	26
4. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSI	29
4.1 Tutkimuksen kohdejoukko	29
4.2 Tutkimushaastattelujen toteutus	30
4.3 Tutkimusaineiston analyysi	33
4.4 Eettinen pohdinta	34
5. TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
5.1 Mennyt nykyisyyden taustalla	37
5.1.1 Elämän käännekohdat	37
5.1.2 Aikaisemmat sosiaaliset suhteet	40
5.1.3 Menneen yhteydet	41
5.2 Yliopisto-opiskelijan sosiaaliset suhteet	43
5.2.1 Opintojen alun sosiaaliset suhteet	44
5.2.2 Ulkopuolelle jääminen	47
5.2.3 Muiden mahdollisuuksien heikkous	52
5.2.4 Opiskelijaelämää 2010-luvulla	57
5.3 Tulosten yhteenveto	59
6. TUTKIMUKSEN VAIKUTTAVUUS	62
6.1 Ryhmäytymisen edistämistä fuksiryhmässä	62
6.2 Mahdollisuuksien luomista	64
6.3 Yliopiston ilmapiirin vaikuttamista	66
7. LOPUKSI	68
7.1 Tutkimuksen näkökulmien pohdinta	68
7.2 Jatkotutkimuksen pohdintaa	70
8. LÄHDELUETTELO	72
9. LIITTEET	77

1. JOHDANTO

Tuntuu, ettei ympärilläni ole tarpeeksi minusta oikeasti välittäviä ihmisiä opiskellessani: läheiset ovat kaukana ja opiskelupaikka on uusi ja jännittävä (Haastateltava)

Yliopisto-opintojen alku on muutosten aikaa nuoren aikuisen elämässä. Hän aloittaa yliopisto-opinnot usein uudella paikkakunnalla uusissa sosiaalisissa piireissä. Aikaisemmat sosiaaliset suhteet, perhe, ystävät ja sukulaiset, jäävät usein kotipaikkakunnalle. Vieraassa yliopistokaupungissa nuoren aikuisen on tarkoitus selviytyä omilleen muuton, toimeentulon ja muiden itsenäisen elämän alkuun liittyvien muutosten kanssa. (Vrt. Aittola, 1992, 48–52.) Kaiken näiden uuteen elämänvaiheeseen liittyvien muutosten keskellä yliopisto-opiskelijan yksinäisyyden kokemus voi korostua.

Yliopisto-opintojen alku tarjoaa monelle nuorelle aikuiselle mahdollisuuksia uusien sosiaalisten suhteiden luomiseen, sillä nuoren aikuisen kanssa yliopisto-opintojen elämänvaiheen aloittaa usein samanikäisiä nuoria samassa pääaineessa. Tutkimuskohteena olevassa Jyväskylän yliopistossa uusista opiskelijoista noin kaksi kolmasosaa on maakunnan ulkopuolelta (Jyväskylän yliopisto, 2017). Usein yliopisto-opintojen elämänvaiheen aloittavia nuoria kehoitetaan (esim. Rätty, 2017) keskittymään uusien sosiaalisten suhteiden luomiseen. Aina se ei kuitenkaan ole niin helppoa.

Yliopisto-opiskelijat pitävät arvossaan opiskelijoiden keskinäistä sosiaalista elämää (Ahrio, 2012, 108), mutta kaikki eivät kuitenkaan allekirjoita sitä omalle kohdalleen. Yliopisto-opiskelijoille tehdyissä kyselyissä käy ilmi opiskelijoiden huolenaiheet liittyen sosiaalisiin suhteisiin ja koettuun yksinäisyyteen (Savolainen ym., 2016, 25–26). Yliopisto-opiskelijoista yksinäisyyttä kokee usein noin 7 prosenttia opiskelijoista ja ajoittain noin 40 prosenttia (Kunttu, Pesonen, & Saari, 2017, 357). Sosiaalisen opiskelijaelämän rinnalle piirtyy kuva yksinäisestä opiskelijaelämästä, jossa ei oteta osaa opiskelijoiden väliseen sosiaaliseen toimintaan.

Yksinäisyydestä puhutaan yhä enemmän, mutta tämä ei johdu siitä, että sitä väestötasolla koettaisiin enemmän. Yksinäisyyden kokemus ei ole uhkaavasti väestötasolla lisääntynyt viime vuosikymmenten aikana (Moisio & Rämö, 2007). Sen sijaan aiheesta keskustellaan enemmän, sillä sen merkitys yksilön hyvinvoinnille on tunnistettu paremmin. Nykytutkimuksessa yksinäisyyden ymmärretään olevan kansanterveydellinen uhka, jonka pitkäaikaisella kokemuksella on todettu olevan vakavia seurauksia ihmisen psyykkiselle hyvinvoinnille ja fyysiselle terveydelle. (Junttila, 2016b; Kauhanen, 2016.)

Yksinäisyyttä usein kokevien yliopisto-opiskelijoiden määrä on viime vuosien aikana lisääntynyt jonkin verran. Kun vuonna 2000 yliopisto-opiskelijoista usein yksinäisyyttä koki noin 4 prosenttia opiskelijoista niin vuonna 2016 vastaava luku oli noin 7 prosenttia. Myös mittarilla “ei läheisten keskustelutukea” on nähtävissä kasvua. (Ks. Kunttu ym., 2017, 115–116). Tätä usein koetun yksinäisyyden lisääntymistä Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen tutkijat Kunttu, Pesonen & Saari (2017, 115, 119–120) pitävät todennäköisenä syynä sille, miksi itseraportoitu psyykkinen oireilu on ollut korkeakouluopiskelijoilla havaitussa kasvussa. Myös Laaksosen (2005; Kunttu ym., 2017, 112 mukaan) tutkimuksessa on havaittu korkeakouluopiskelijoiden pienen lähipiirin, keskustelutuen puutteen ja yksinäisyyden olevan taustatekijöinä opiskelijoiden psyykkisen oireilun taustalla.

Yliopistoissa on kuitenkin nähtävissä merkkejä siitä, että opiskelijoiden yksinäisyyden kokemukseen ja sen vakavuuteen on herätty. Tämä tutkimus sai alkunsa Jyväskylän yliopiston näkemästä tarpeesta ymmärtää paremmin yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemusta ja kehittää ratkaisuja yksinäisyyden vähentämiseen yliopistossa (Student Life, 2016). Myös yliopisto-opiskelijat ovat tarttuneet vertaistensa kokemaan yksinäisyyteen viime vuosien aikana (ks. Hentilä, 2012; Kotilainen, 2015; Simula, 2016; Taipalus, 2016; Tamminen, 2016).

Miksi yliopisto-opiskelijoiden kokemaa yksinäisyyttä on tärkeää tutkia? Opiskelijan hyvinvointiin kohdistuvan riskin ohella yliopisto-opiskelijan puutteellinen integroituminen hänen opiskelijayhteisöön on yhdistetty opintojen sujumattomuuteen, keskeyttämiseen ja opinnoissa menestymättömyyteen (Saari, 2013, 66–73; Wilcox, Winn, & Fyvie-Gauld, 2005). Aittolan (1992, 66) tutkimuksessa läheiset ihmissuhteet olivat Jyväskylän yliopiston opiskelijoille merkittävä tyytyväisyyteen vaikuttava tekijä, jonka vaikutus näkyi erityisesti silloin, kun opiskelussa tai opiskelijaelämässä kohdattiin ongelmia. Eikä vähäisintä liene sen pohtiminen, minkälaisia asiantuntijoita yliopisto haluaa kasvattaa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuten Lähteenoja (2010) toteaa, akateemiseksi asiantuntijaksi ei kasveta yksin, vaan vuorovaikutuksessa niin opettajien kuin muiden opiskelijoiden kanssa.

Yksinäisyyden kokemus on vakava ongelma niin yhteiskunnan, yliopiston kuin yksilön kannalta, mutta mitä siitä on suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden suhteen jo tutkittu? Pääasiassa yksinäisyyttä korkeakouluissa on tutkittu opiskelijoiden itsensä toimesta. Yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksen opinnäytetutkimusta on tehty huomattava määrä käyttäen hyödyksi Nyyti ry:n keskustelupalstaa yksinäisyydestä

(ks. ”Opinnäytetyöt - Nyyti ry”, 2017). Tämän lisäksi yliopistossa koettua yksinäisyyttä on tutkittu opiskelijoiden kirjoitelmia hyödyntäen (Hentilä, 2012; Taipalus, 2016) sekä haastatteluaineistoihin tukeutuen (Kotilainen, 2015; Simula, 2016).

Yleisesti suomalaisen yksinäisyyden tutkimuksessa on todettu puutetta (ks. Saari, 2010, 242) yksinäistymisen biografisesta tutkimuksesta eli sellaisesta tutkimuksesta, jossa tarkastellaan yksilön nykyisen yksinäisyyden taustalla olevia mahdollisesti monipolvisia, aiempaan elämäntilanteeseen liittyviä prosesseja. Tällaista tutkimusta on tehnyt esimerkiksi Tiilikainen (2016b) vanhusten yksinäisyyden kokemuksesta, mutta yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyttä ei ole vielä näin tutkittu. Samoin lasten ja nuorten yksinäisyyttä on tutkittu laadullisia haastattelumenetelmiä käyttäen (ks. Junttila, 2015). Tällä tutkimuksella pyrin osaltani vastaamaan näihin tutkimuksellisiin puutteisiin.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Yksinäisyyden kokemukselle on hahmoteltu erilaisia ulottuvuuksia ja sitä on tutkittu lukuisten eri lähestymistapojen kautta (ks. Kangasniemi, 2008). Yksinäisyyttä on tutkittu määrällisesti ja laadullisesti, niin psykologisesti kuin sosiologisesti. Tutkimustaan varten tutkijan on kuitenkin otettava jokin näkökulma, jonka kautta hän lähestyy tutkimusaihettaan. Alla hahmotelen tutkimukseni lähtökohtia yliopisto-opiskelijoiden kokeman yksinäisyyden ja sen tekijöiden ymmärtämiseen.

Yksinäisyyden kokemus voidaan ymmärtää negatiivisena olotilana, jossa yksilö kokee emotionaalisesti tai sosiaalisesti puutetta sosiaalisista suhteista (Junttila, 2016b; Weiss, 1973). Yksinäisyyden kokemuksen ulottuvuuksia voidaan käsittää myös yksilön kannalta positiivisesti (ks. Jokinen, 2005a), mutta tässä tutkimuksessa näiden yksinäisyyden ulottuvuuksien katson sisältyvän yksin olemisen käsitteeseen (vrt. eng. *loneliness & solitude*). Emotionaalisella yksinäisyydellä viitataan läheisten ihmissuhteiden, usein ystävien, puutteeseen. Tällainen yksinäisyys on kokemusta siitä, ettei lähellä ole ihmisiä, jotka ymmärtäisivät ja olisivat läsnä tarvittaessa. Emotionaaliseen yksinäisyyteen tutkijat liittävät levottomuuden, ahdistuksen ja toivottomuuden tunteita. Sosiaalinen yksinäisyys taas viittaa laajemman sosiaalisen verkoston puutteeseen. Siihen liittyvät esimerkiksi kokemukset ulkopuolisuuden tunteesta yhteisöissä. (Junttila, 2015, 2016b; Weiss, 1973.) Emotionaalisen ja sosiaalisen yksinäisyyden rinnalle on hahmoteltu (ks. Kangasniemi, 2008) myös muita yksinäisyyden kokemuksen ulottuvuuksia.

Lähestyn yksinäisyyden kokemusta subjektiivisena kokemuksena, mutta kohdistan huomioni yksilöiden välisiin sosiaalisiin suhteisiin ja niiden puutteeseen. Tutkimuksen

teossa pidän myös mielessä sen, ettei tutkija voi itse määrittää kuka kokee itsensä yksinäiseksi tai havaita ulkopuolelta kuka on yksinäinen, vaan yksinäisyyden kokemus on viime kädessä aina subjektiivista (vrt. Kangasniemi, 2008, 14).

Tutkimuksessani yksinäisyydessä on kyse sosiaalisten suhteiden koetusta puutteesta ja sosiaaliset suhteet ovat aina linkittyneet yksilöä ympäröiviin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Koska yksinäisyydessä on kyse subjektiivisesti koetusta yksilöiden välisten suhteiden heikkoudesta, on yksinäisyyttä tarkasteltava siitä näkökulmasta, kuinka yksilö itse *määrittää* merkitykselliset ihmissuhteet, yhteyden muihin ihmisiin sekä kuulumisen yhteisöihin (vrt. Jylhä & Saarenheimo, 2010; Tiilikainen, 2016a; 2016b). Kuten Simmel kirjoittaa suurkaupungissa koetusta yksinäisyydestä (ks. Svendsen, 2017), yksinäisyys ei ole vain yhteisön puutetta, vaan toteutumattoman yhteisön ideaalin puutetta.

Lähden tutkimuksessani siitä oletuksesta liikkeelle, että yksilö kokee yksinäisyyttä suhteessa omien aiempien sosiaalisten suhteiden ja muiden häntä ympäröivien ihmisten sosiaalisten suhteiden suhteen (vrt. Jylhä & Saarenheimo, 2010; Tiilikainen, 2016a, 2016b). Ymmärrän Dahlbergin (2007) tavoin yksinäisyyden kietoutuvan läheisesti siihen kontekstiin, missä yksilö arjessaan toimii. Kun yksinäisyyden kokemuksen ydin määritellään näin, tulee yksinäisyyden kokemuksesta suhteellinen (*relaationaalinen*) kokemus. Tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että yksilöiden kokemaa yksinäisyyttä kannattaa tarkastella kontekstissaan ja suhteessa yksilön aikaisempaan elämäntilanteeseen. Näin voidaan hahmottaa yksinäisyys sen suhteisiin sidottuna kokonaisuutena.

Yliopisto-opiskelijoiden kokema yksinäisyys yhdessä yliopistossa tarjoaa tutkijalle ideaalin mahdollisuuden tutkia yksinäisyyden kokemusta ja sen rakentumista kontekstissa. Yliopisto-opintojen elämänvaiheen aloittaa nuori aikuinen, jolla on ennen opintojen alkua ollut erilainen sosiaalinen ympäristö, jossa hänellä on ollut enemmän tai vähemmän häntä tyydyttäviä sosiaalisia suhteita. Yliopisto-opiskelija vertaa näitä aikaisempia sosiaalisia suhteitaan nykyiseen kokemukseen. Samalla yliopisto-opiskelija toimii kontekstissa, jossa on hänen kanssaan samassa elämäntilanteessa olevia muita opiskelijoita, joiden sosiaalisia suhteita opiskelija tarkastelee ja vertaa omiinsa. Näin yksinäisyyden kokemus yliopistossa rakentuu yksilön tekemälle vertailulle hänen aikaisemman elämäntilanteensa että kyseisen elämänvaiheen sosiaalisen kontekstin yhteyteen. Tämän kokonaisuuden tarkastelemiseen elämäntilanteen tutkimusperinteen viitekehys antaa mahdollisuuden.

Elämäntilanteen tutkimusperinteen viitekehyksessä tarkastellaan yksilöitä siinä ympäristössä, jossa he toimivat ja ovat aiemmin toimineet. Siinä huomioidaan se, kuinka

yksilöt itse rakentavat omaa elämäänsä, mutta myös se, kuinka yksilöiden tapaan toimia, ajatella ja tuntea vaikuttavat yksilön ulkopuoliset tekijät. Kyseinen viitekehys on monitieteellinen tapa tarkastella yksilöiden toimintaa. (Vrt. Elder, 1998.) Sosiologisesti elämäntutkimuksen tutkimusperinne tarjoaa tavan tarkastella sitä, mitä C. Wright Mills (2000) kuuluisassa teoksessaan sosiologisesta mielikuvituksesta toivoi sosiologian mahdollistavan: tuoda yleisesti ilmi yksilöiden oman elämänhistorian ja historiallis-yhteiskunnallisen kehityksen yhteyksiä.

1.2 Tutkimuskysymykset

Mistä on kyse yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyydessä? Mistä se johtuu? Nämä kysymykset olivat mielessäni lähtiessäni toteuttamaan tutkimustani. En lähtenyt tekemään tutkimusta tyhjin käsin, vaan näkökulmani valintaan ovat vaikuttaneet sekä omat elämäkokemukseni että aikaisempi tutkimus tutkimusaiheesta (vrt. Layder, 1998). Oletukseni mukaan yksinäisyydessä näyttäisi olevan kyse sekä yksilöllisistä että yksilön ulkopuolisista eli rakenteellisista tekijöistä. Tässä tutkimuksessa viitataan rakenteellisilla tekijöillä (tai *rakenteilla*) kaikkiin niihin sosiaalisiin, kulttuurisiin ja institutionaalisiin asioihin, jotka rajoittavat tai antavat mahdollisuuksia yliopisto-opiskelijoiden sosiaaliselle toiminnalle (vrt. Lähteenmaa, 2011). Kun tarkastelen yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden tekijöitä rakenteellisten tekijöiden näkökulmasta, niin viitataan yliopisto-opintojen elämänvaiheen kontekstin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin, joita yliopisto-opiskelijat arjessaan kohtaavat sosiaalisten suhteiden näkökulmasta.

Elämäntutkimuksen tutkimusperinteen laajasta viitekehuksesta keskittän näkökulmani toimijuuden käsitteeseen, jolla tuon esiin yksinäisyyden kokemuksen taustalla mahdollisesti olevia yksilöllisiä tekijöitä. Yksilöt ovat itse merkittäviä toimijoita omassa elämässään, tekevät valintoja ja rakentavat omaa elämäntulkuaan tehden sen olemassa olevien mahdollisuuksien ja rajoitusten sisällä (Elder & Giele, 2009, 9–11). Toimijuudessa yhdistyy ennako-oletukseni siitä, kuinka yksilöön ja kontekstiin liittyvät tekijät ovat yhdessä yksinäisyyden taustalla. Tutkimusaiheeseen soveltaen, kyse on siitä, kuinka yliopisto-opiskelija on itse tärkeä toimija omien sosiaalisten suhteiden suhteen, mutta tekee omiin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä valintoja niiden mahdollisuuksien ja rajoitusten sisällä, joita hän yliopisto-opiskelun elämänvaiheessa kohtaa.

Elämäntutkimuksen tutkimusperinteen viitekehys tuo yliopisto-opiskelijoiden toimijuuden tarkasteluun mukaan aiemman elämän yhteyden. Tiilikaisen (2016b, 16) pohdinnan tavoin kyseessä on ymmärrys siitä, kuinka yksilön kokemuksia, toimintaa ja häntä ympäröiviä

olosuhteita ei voida ymmärtää, jos huomio kiinnitetään vain yksilön nykyiseen elämänvaiheeseen. Tämän vuoksi ensimmäinen tutkimuskysymykseni kuuluu seuraavasti.

1. Miten aikaisempi elämäntilanne ilmenee yksinäisyyttä kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimivuudessa?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä hahmotan yliopistossa koetun yksinäisyyden taustalla olevaa aikaisemman elämäntilanteen yhteyttä. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseen hahmotan niitä yksilöllisiä että rakenteellisia tekijöitä, jotka vaikuttavat yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisten suhteiden taustalla.

2. Miten yksinäisyyttä kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimivuus muotoutuu yliopiston sosiaalisissa yhteisöissä ja yksilöiden sosiaalisissa suhteissa?

1.3 Tutkimuksen rakenne

Seuraavan luvun ytimessä on yliopisto-opiskelijoiden elämänvaiheen tarkasteleminen isoista yhteiskunnallis-historiallisista muutoksista lähtien. Tarkoitukseni on tarkastella sitä kontekstia, jossa yliopisto-opiskelijoiden sosiaaliset suhteet rakentuvat. Nykyisen historiallis-yhteiskunnallisen ajan spesifioimisen avulla tarkastelen nuorten aikuisten sosiaalisten suhteiden rakentumista myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Luvun lopussa otan yliopisto-opiskelijoiden elämänvaiheen lähempään tarkasteluun, jossa nostan esiin viime vuosikymmenten muutosten vaikutuksia yliopisto-opiskelijoiden arkeen.

Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä hahmotan ensin sitä, mistä elämäntilanteen tutkimusperinteen viitekehyksessä on kyse. Luon katsauksen sen taustaan ja tarkastelen sen neljää tärkeää periaatetta suhteessa yliopisto-opiskelijoiden elämänvaiheeseen. Tämän jälkeen tarkastelen yliopisto-opiskelijoiden toimivuutta. Lähdän liikkeelle Giddensin (1984) rakenteistumisen teoriasta, jonka jälkeen suhteutan toimivuuden tarkastelun elämäntilanteen tutkimusperinteen viitekehykseen ja sitä kautta tutkimusaiheeseen. Tuon esiin sitä, kuinka toimivuutta on teoretisoitu kyseisessä tutkimusperinteessä ja perustelen tutkimukseni näkökulman toimivuuteen. Pohdin yliopisto-opiskelijoiden aiemman elämäntilanteen ja heitä ympäröivien ulkoisten tekijöiden yhteyttä toimivuuteen. Luvun lopuksi esittelen Jyrkämän (2008) toimivuuden modaliteetit ja tuon esiin sen, kuinka sovellan toimivuuden modaliteetteja yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden ja sen tekijöiden empiiriseen tarkasteluun.

Tutkimukseni aineisto koostuu 27 yksinäisyyttä Jyväskylän yliopistossa kokeneesta nuoresta aikuisesta. Tutkimukseni haastateltavien ikä sijoittuu 18–29 ikävuosien väliin. Olen toteuttanut aikaisempaan elämäntulkun ja yliopisto-opintojen elämänvaiheeseen liittyvät teemahaastattelut syksyllä 2016. Olen soveltanut tutkimukseni analyysiin Layderin (1998) adaptiivista teoriaa, sisällönanalyysia (Eskola & Suoranta 1998; Tuomi & Sarajärvi 2013) ja elämäntulkuanalyysin oppeja (Salasuo, Piispa & Huhta 2015, 39–45). Luvun lopuksi tuon esiin tutkimukseni eettisiä näkökulmia.

Tulosluvun ensimmäisessä osiossa pohdin ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti aikaisemman elämäntulkun yhteyttä yliopisto-opiskelijoiden toimijuuteen. Tuon esiin niitä aikaisemman elämäntulkun käännekohtia, joita olen analysoinut haastatteluista. Tämän ohella käsittelen aikaisemmin koetun yhteyttä nykyiseen yksinäisyyden kokemukseen. Ensimmäisen tulosluvun päätökseksi tuon esiin sen, kuinka pitkään koettu yksinäisyys ilmenee yliopisto-opiskelijan toimijuutta rajoittavasti.

Tulosluvun toisessa osiossa käsittelen toisen tutkimuskysymyksen mukaisesti yliopisto-opintojen elämänvaihetta, sen sosiaalisia yhteisöjä ja sosiaalisia suhteita, toimijuuden näkökulmasta. Tarkastelen sitä, kuinka toisaalta Jyväskylän yliopiston kontekstissa on niin mahdollistavia kuin rajoittavia tekijöitä opiskelijoiden sosiaalisten suhteiden näkökulmasta, mutta samalla yliopisto-opiskelijoiden yksilölliset tekijät näkyvät yksinäisyyden kokemuksen taustalla. Opiskelijoiden yksinäisyyden taustalla olevia yksilöllisiä ja yliopiston kontekstiin kuuluvia rakenteellisia tekijöitä ja niiden toisiinsa kietoutunutta yhteyttä tuon ilmi toimijuuden modaaliteettien avulla. Tulosluvun lopuksi vedän yhteen tutkimukseni tulokset ja pohdin tekemiäni havaintoja.

Tulosluvun jälkeen, tutkimuksen vaikuttavuus luvussa, tarkastelen kysymystä siitä, kuinka yliopisto-opiskelijoiden kokema yksinäisyyttä voitaisiin vähentää. Tutkimukseni tulosten avulla pohdin keskeisiä ongelmia yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisen osallisuuden tiellä. Tuon tämän ohella esiin aineistosta haastateltavien omia näkemyksiä siitä, kuinka yksinäisyyttä voitaisiin yliopistossa vähentää.

Tutkimukseni viimeisessä luvussa pohdin sitä, kuinka valitsemani näkökulmat yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemukseen ja sen tekijöiden ymmärtämiseen onnistuivat. Pohdin tutkimukseni luotettavuutta ja sen kriittisiä kohtia. Päätän tutkimukseni pohdintaan yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden tutkimuksen jatkosta.

2. MYÖHÄISMODERNI YLIOPISTO-OPISKELIJA

Yksilöllistymisen merkitys ihmisten tavoille olla tekemisissä muiden ihmisten kanssa on ollut merkittävä. Kun esimoderniin ja moderniin tapaan elää kuului sijoittuminen suhteellisen pysyvään yhteisösuhteeseen, on myöhäismodernin ajan yhteisöllisyys valintoihin perustuvaa. (Saastamoinen, 2011, 84)

Kun halutaan ymmärtää yliopisto-opiskelijoiden kokemaa yksinäisyyttä, on syytä yrittää ensin ymmärtää sitä kontekstia, jossa yliopisto-opiskelijat elävät. Tämän luvun ydin kiteytyy yllä olevassa lainauksessa, jossa Saastamoinen (2011, 84) vertaa esimodernia ja myöhäismodernia yhteisöllisyyttä toisiinsa. Ajatuksena on se, että yksilöllistymisen on muuttanut yksilöiden välisiä sosiaalisia suhteita huomattavasti siten, että niissä korostuu yhä enemmän yksilön oma toimijuus, valinnat ja toiminta. Aloitan tarkastelun lähtemällä liikkeelle suurista yhteiskunnallis-historiallisista muutoksista. Sen jälkeen käsittelen nuorten aikuisten sosiaalisissa suhteissa tapahtuneita muutoksia. Lopuksi pohdin yliopisto-opiskelijoiden elämänvaiheen ja sosiaalisten suhteiden muutosta myöhäismodernin yhteiskunnan viitekehyksessä.

2.1 Yksilöllistymisen ja sosiaaliset suhteet

Sosiologit ovat tieteenalansa historian alusta lähtien olleet kiinnostuneita yksilön ja yhteiskunnan välisen yhteyden hahmottamisesta. Tärkeäksi sosiologian näkökulmaksi on usein nimetty yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutuksen tarkasteleminen yksilöiden toiminnan taustalla (Mills, 2000, 3–5). Myös yksinäisyyttä sosiologit ovat lähestyneet kiinnittäen huomiota yksilön ulkopuolella oleviin tekijöihin, usein yhteiskunnalliseen aikaan ja paikkaan liittyen (Peplau & Perlman, 1982, 126–129). Kun yksinäisyyttä halutaan tarkastella myös yksilön sisäisen maailman ulkopuolelta, on syytä kiinnittää huomiota aikaan ja paikkaan, jossa yksilöiden väliset sosiaaliset suhteet rakentuvat.

Ensimmäiseksi on syytä kuitenkin tarkentaa sitä, mistä yksilöllistymisessä on kyse. Tarkoitin yksilöllistymisellä historiallista prosessia, jonka seurauksena yksilön suhde rakenteellisiin tekijöihin (kuten perhe, yhteisöt ja yhteiskunta) muuttuu siten, että painopiste siirtyy yhä enemmän yksilön puolelle. Toisin sanoen rakenteellisten tekijöiden vaikutus heikkenee ja yksilön oma toiminta korostuu. Yksilöllistymisen seurauksena yksilön vapaus toteuttaa itseään elämän eri osa-alueilla mahdollistuu ja häntä ympäröivien yhteisöjen rooli hänen elämänsä kehystäjänä heikkenee. (Beck & Beck-Gernsheim, 2002; Saastamoinen, 2011.)

Mitä yksilöiden välisille sosiaalisille suhteille tapahtuu yksilöllistymisen seurauksena? Tämä kysymys on huolestuttanut sosiologeja sosiologisen lähestymistavan virallistamisesta 1800-luvulta lähtien. Sosiologian isähahmoksi mielletty Émile Durkheim oli huolissaan siitä, mitä yksilöiden välisille sosiaalisille suhteille tapahtuu työnjaon eriytymisen seurauksena. Samalla kun yksilöt erikoistuvat eri ammatteihin ja tehtäviin, yksilöt muuttuvat toistensa kanssa erilaisiksi. Ennen työnjaon eriytymistä ollutta yksilöiden välistä huomattavaa samankaltaisuutta ei enää modernissa yhteiskunnassa löydy. Tästä syystä johtuen Durkheim oli huolestunut siitä, mitä tapahtuu kun esimodernin yhteiskunnan yksilöiden samankaltaisuus ja sen paine eivät enää ohjaa yksilöiden sosiaalisia suhteita, vaan sosiaalisissa suhteissa on kyse yhä enemmän yksilöistä itsestään. (Vrt. Aro & Jokivuori, 2010, 216–218; Jokinen, 2005b, 12; Saastamoinen, 2011.)

Sosiologi Georg Simmel tarkasteli suurkaupunkia ja modernia elämää esseessään 1900-luvun alussa. Esseessään hän pohtii sitä, kuinka hänen aikansa itsenäisyyteen ja yksilöllisyyteen tottunut suurkaupunkilainen ei kykenisi enää hengittämään antiikin tai keskiajan pikkukaupungeissa. Simmel kuvaa esseessään yksilöllistymisen olevan “niin laadullisesti kuin määrällisesti” uhka koko yhteisön kokonaisuudelle. Tästä syystä yksilöä piti vahtia ja hänen yksilöllisyyttään rajoittaa. Suurkaupungissa Simmel näki yksilöille mahdollisuuden olla ainutlaatuinen ja korvaamaton, ja tässä mielessä suurkaupunki oli “sielullisen olemassaolon kehittymiselle ainutlaatuinen, suuria mahdollisuuksia avaava ja hedelmällinen paikka”. (Simmel, 2005, 27–46.)

Simmelistä (2005, 38) hänen aikansa moderni suurkaupunkilainen voisi tuntea pikkukaupungissa esimodernin yhteisöllisyyden tuottamaa ahdistusta. Myös nykyajan suomalainen kykenee muistamaan suomalaisen maaseudun yhteisöjä, joissa yksilön sosiaalinen piiri niin hyvässä että pahassa rajoittui lähiyhteisöön. Sosiaaliset suhteet muodostuivat nimenomaan tämän lähiyhteisön sisällä, sillä muita mahdollisuuksia yksilölle ei liiemmin ollut. Yksilön elämää ohjasivat vahvasti yhteisössä soveliaana käyttäytymisen muotoina pidetyt käsitykset eli sosiaaliset normit ja traditiot (vrt. Saari, 2010, 21).

Yksilöllistyminen on sosiologeille yksi tärkeimmistä yhteiskunnan kehityskulkua kuvaavista ilmiöistä. Sosiologit eivät suinkaan ole katsoneet yksilöllistymisen loppuneen esimodernista moderniin yhteiskuntaan siirryttäessä vaan päinvastoin, he näkevät yksilöllistymisen kiihtyneen kun yhteiskunnassa on tapahtunut siirtymää modernista myöhäismoderniin yhteiskuntaan (vrt. Saastamoinen, 2011).

Sosiologit Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim (2002) kiteyttävät modernin kehityksen vieneen kohti yksilöllistymistä, mutta vasta myöhäismodernissa yhteiskunnassa yhä suuremmalla osalla ihmisistä on ollut mahdollisuus yksilöllisyyteen. Kirjoittajat kuvaavat teoksessaan sitä, kuinka yksilöllistymisestä johtuen yksilön oma toiminta on noussut entistä merkityksellisemmäksi elämän eri osa-alueilla. Tämän kehityksen seurauksena yksilöllistymisestä on muodostunut sekä vapaus että pakko. Jos yksilö haluaa menestyä yksilöllisyyttä vaativassa yhteiskunnassa, on hänen oltava yksilöllinen. Samalla myös sosiaalisten suhteiden alueella on kyse yhä enemmän yksilöistä itsestään. Yksilöiden täytyy niin luoda, ylläpitää kuin itse uusia sosiaalisia suhteitaan, sillä aikaisemmat pysyvät ja annetut ihmissuhteet ovat menettäneet merkitystään. (Beck & Beck-Gernsheim, 2002.)

Edellisten sosiologioiden kanssa samaa mieltä myöhäismodernin luonteesta on Anthony Giddens (1991), joka näkee myöhäismodernin olevan jatkoa modernin kertomukselle. Sosiaalisten suhteiden alueella Giddens näkee, kuinka esimodernin sosiaaliset suhteet olivat ikään kuin ankkuroituneet paikkaan ja aikaan, sillä yhteydenpito- ja matkustustavat olivat vielä niin kehittymättömiä. Myöhäismodernissa yhteiskunnassa yksilöillä on sosiaalisten suhteiden näkökulmasta yhä enemmän vapauksia ja mahdollisuuksia. Muutosta myöhäismoderniin voidaan kuvata Giddensin (ks. 1991, 88–98) *puhtaan suhteen* käsitteellä, jolla hän viittaa siihen, miten sosiaaliset suhteet ovat yhä enemmän yksilön itsensä vapaasti valittavissa ja muodostettavissa. Yksilö solmii myöhäismodernissa yhteiskunnassa sosiaalisen suhteen, koska hän kokee saavansa siitä jotain itselleen. Samalla sosiaalisen suhteen purkaminen on yhä enemmän omaa valintaa, sillä ulkoiset tekijät eivät pakota aikaisemman tapaan yksilöitä tiettyihin valmiiksi määrättyihin sosiaalisiin suhteisiin. (Giddens, 1991.)

Yksilöllistyminen ja siitä lähtevä huoli yksilöiden välisistä sosiaalisista suhteista on kuulunut sosiologiaan sen alusta alkaen. Esimerkiksi Beck & Beck-Gernsheim (2002) pitävät mahdollisena sitä, että vapaus ja pakko muodostaa sosiaalisia suhteita voivat johtaa yksinäisyyden kokemuksen lisääntymiseen. Yksilöllistymisen tuottaman yksinäisyyden huolta ei kuitenkaan tilastollisesti ole viime vuosikymmenten aikana huomattu (Saari, 2010; Svendsen, 2017). Tilastojen valossa näyttäisi pikemminkin siltä, että yksinäisyyttä koetaan enemmän kollektiivisissa kuin yksilöllistyneissä yhteiskunnissa (ks. Svendsen, 2017, Luku 6).

Aikaisemmin käsitellyn pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että yksilöllistymisen seurauksena yksilöt ovat yhä itsenäisempiä suhteissaan heitä ympäröiviin yhteisöihin. Yhteisöjen normit ja traditiot eivät ohjaa enää samalla tapaa yksilöiden arkipäiväistä

toimintaa. Myös sosiaalisten suhteiden kentällä yksilöillä on yhä enemmän vapauksia luoda uusia sosiaalisia suhteita ja päättää niiden kohtalosta. Kyse on kasvavissa määrin yksilön omasta toimijuudesta, sillä valmiiksi annettujen sosiaalisten suhteiden rooli on heikentynyt. Voisi kuvitella, että myöhäismodernissa yhteiskunnassa varttunut nuori aikuinen edustaa yksilöllistymisen ihanteita. Tätä tarkastelen seuraavaksi.

2.2 Nuoret aikuiset ja myöhäismoderni

Tämän luvun kuluessa totean sen, miten myöhäismodernissa yhteiskunnassa elävien nuorten arvoissa ja sosiaalisissa suhteissa näkyy yksilöllistyminen. Kyse ei kuitenkaan näyttäisi olevan täysin giddensiläisistä *puhtaista suhteista* (1991), sillä nuorten sosiaalisten suhteiden taustalla kuitenkin yhä painottuvat ja vaikuttavat rakenteelliset tekijät.

Suomalaisten nuorten yksinäisyyden kokemus ei ole merkittävästi lisääntynyt viimeisten vuosikymmenien aikana, mutta yksilöllistyminen näkyy nuorten arvoissa ja elämässä. Suomalaisten nuorten arvo- ja normiperustan muutosta tutkivan Helveen (2010) mukaan suomalaisissa nuorissa on nähtävissä yksilöllistyminen. Suomalaiset nuoret vaikuttaisivat haaveilevan sellaisesta yhteiskunnasta, jossa he voisivat toteuttaa itseään yksilöllisesti ja tämä heijastuu myös heidän arvomaailmassaan (Helve, 2010, 84).

Myöhäismoderni nuorisokulttuuri (2000) väitöskirjassaan Lähteenmaa pohtii, kuinka nykyisellä aikakaudella nuorten on yhä mahdollisempaa ja tyypillisempää kuulua kevyesti eri yhteisöihin, jotka eivät edellytä yksilöltä vahvaa sitoutumista. Tällaiset kevyen kuulumisen yhteisöt osaltaan sekä mahdollistavat että tukevat nuorten aikuisten yksilöllisyyttä. (Lähteenmaa, 2000, 71–73.) Sosiologiassa on viime vuosikymmenten aikana ollut puhetta niin sanotusta naulakkoyhteisöllisyydestä (Bauman, 2000), jossa yksilö ripustautuu hetkeksi mukaan yhteisön toimintaan, mutta toiminnan tauottua tai loputtua hän irrottautuu yhteisöstä pois. Kyseisen metaforan avulla on kuvattu esimerkiksi suomalaisten nuorten osallisuutta (Myllyniemi, 2014, 123).

Suomalaisten nuorten yksin oleminen on lisääntynyt ja se voi osaltaan kertoa nuorten yksilöllistymisestä. Toisaalta voi olla myös niin, että lisääntynyt yksin oleminen johtuu muista tekijöistä. Kyse voi esimerkiksi olla nuorten sosiaalisten suhteiden uudelleen järjestäytymisestä internetin kautta. (Hanifi, 2015, 125–126, 132.) Erityisesti nuoret viettävät yhä enemmän vapaa-aikaansa eri mediaympäristöissä, kuten internetin verkkoyhteisöissä (Helve, 2010, 85) Yleisesti ihmisten välinen kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus on vähentynyt viime vuosikymmenten aikana (Lähteenoja, 2010, 8).

Yksilöllistyminen on nähtävissä suomalaisten nuorten arvoissa ja sosiaalisissa suhteissa, mutta samalla rakenteellisten tekijöiden on todettu yhä vaikuttavan nuorten sosiaalisten suhteiden taustalla. Yksilöllisyys ilmenee nuorten sosiaalisissa suhteissa erityisesti sosiaalisten suhteiden valinnan ja ystävyyden laadun korostuksessa. Toisaalta taas se, minkälaisia mahdollisuuksia nuorelle on solmia sosiaalisia suhteita tulee esiin rakenteellisina tekijöinä esimerkiksi sen kautta, minkälaisia kiinnostuksen kohteita tai harrastuksia nuorella voi olla. Nuorten sosiaaliset suhteet on myös yhdistetty aikaisemmassa tutkimuksessa useisiin taustalla vaikuttaviin tekijöihin, kuten nuoren kotitaustaan, sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan ja vanhempien koulutukseen. (Aaltonen, Kivijärvi, Peltola, & Tolonen, 2011, 33–35; Helve, 2009, 266.)

Kun tarkastellaan ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita, niin kyse ei siten ole ainoastaan yksilön omasta toiminnasta tai sattumasta. Myös elämäntalon teoreettista viitekehystä lasten ja nuorten ystävyyssuhteisiin soveltaneen Crosnoen (2000, 381) mukaan nuorten ystävyyssuhteiden muodostumisen taustalla vaikuttavat rakenteelliset tekijät. Nuorten ystävyyssuhteita tarkasteltaessa on huomattu, että niihin vaikuttaa se, kuinka usein nuorilla on mahdollista tavata sekä se, kuinka samankaltaisia nuoret ovat keskenään. Nuoren mahdollisuus nähdä toista nuorta viittaa esimerkiksi siihen, kuinka usein koulussa nuoret pääsevät näkemään toisiaan tai minkälaisia harrastuksia nuorella voi olla. Samoin samankaltaisuus nuorten välillä lisää ystävyyssuhteen muodostumisen todennäköisyyttä. Samankaltaisuutta voi löytyä esimerkiksi nuoren arvoista, kiinnostuksen kohdista tai käyttäytymisestä. (Crosnoe, 2000.)

Yksilöiden sosiaalisia suhteita tarkastelleiden verkostotutkijoiden (ks. Gronow, 2017) mukaan samankaltaisten seuran hakeutuminen näyttäisi olevan sosiaalisen elämän keskeisiä periaatteita. Tätä sosiaalisten suhteiden yhteyttä samankaltaisuuteen tarkastelevassa artikkelissa McPherson, Smith-Lovin ja Cook (2001) toteavat taustatekijöiden kuten sukupuolen, iän, uskonnon ja koulutuksen olevan sosiaalisten suhteiden takana. Kyse on yksinkertaistettuna siitä, kuinka ihmiset hakeutuvat heitä muistuttavien ihmisten seuran ja pyrkivät muodostamaan sosiaalisia suhteita heidän kanssaan. Samalla kyse on siitä, kuinka mahdollista samankaltaisuuden löytäminen on.

Suomalaisissa nuorissa ilmenevät myöhäismodernin yhteiskunnan yksilöllistymisen vaikutukset, mutta kyse on myös siitä, kuinka rakenteelliset tekijät toisaalta ohjaavat, mahdollistavat ja rajoittavat nuorten sosiaalisia suhteita. Kuten länsimaisten nuorten elämäntalon (Furlong & Cartmel, 2007), myös sosiaalisten suhteiden alueella näyttäisi olevan kyse rakenteellisten tekijöiden uudelleen järjestäytymisestä ja piiloutumisesta.

Nuorten sosiaalisten suhteiden taustalla olevia rakenteellisia tekijöitä on yhä vaikeampi nähdä samalla kun yksilöiden omaa roolia jatkuvasti korostetaan.

2.3 Yliopisto-opiskelijana myöhäismodernissa

Yliopisto-opinnot aloittaa tilastollisesti tarkasteltuna suhteellisen samankaltainen joukkio. Suomalaiset nuoret aloittavat yliopisto-opintojen elämänvaiheen keskimäärin 20-vuotiaana. Vain runsas kolmannes opiskelijoista on tuoreita ylioppilaita, sillä noin kaksi kolmasosaa pitää vähintään yhden väli vuoden. Korkeakouluopiskelijoiden keskimääräinen ikä on noin 25 vuotta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014, 14.) Tässä tutkimuksessa tarkasteltavaan Jyväskylän yliopistoon noin kaksi kolmasosaa uusista opiskelijoista muuttaa maakunnan ulkopuolelta (Jyväskylän yliopisto, 2017).

Toisen asteen koulutuksen jälkeinen aika on muutosten aikaa nuoren aikuisen elämässä. Tämä muutos näkyy myös nuorten sosiaalisissa suhteissa. Kun 15–19-vuotiaista nuorista lähes päivittäin kavereitaan tapaa noin 67 %, on 20–24-vuotiailla vastaava luku enää noin 46 % ja 25–29-vuotiailla noin 29 %. Tätä päivittäisen näkemisen vähenemistä selittää osittain peruskoulun päättyminen. (Myllyniemi & Berg, 2013, 19–20.)

Yliopisto-opintojen elämänvaiheen alkua voidaan kuvata yksilöllistyneen myöhäismodernin yksilön ihanteena institutionaalisten rakenteiden mahdollistaessa yksilöllistymisen. Nuorelle aikuiselle tarjotaan mahdollisuus melkein maksuttomaan korkeakouluopiskeluun, opiskelijaterveydenhuoltoon ja arjen elämisen kustannuksia mahdollistavaan opinto- ja asumistukeen. Nuoren aikuisen on usein mahdollista muuttaa omilleen pois vanhempien ja muun perheen luota. Toisille kyse voi olla myös pakosta, sillä menestyäkseen yksilön on syytä kouluttautua ja opiskelun kautta löytää oma paikkansa yhteiskunnassa. (Vrt. Beck & Beck-Gernsheim, 2002; Helve ym., 2017.)

2.3.1 Yliopisto-opiskelijan muuttunut elämänvaihe

Myöhäismodernissa Suomessa yliopisto-opiskelu ei ole enää elämänvaihe vain yhteiskunnan eliitille, vaan siitä on tullut yleinen elämänvalinta. Nuorten aikuisten ikäluokasta noin joka kolmas päätyy opiskelemaan yliopistotasolle (Mannisenmäki & Valtari, 2005, 16). Kuten Ahrio (2012, 24) tutkimuksessaan kuvaa, yliopistoon tullaan opiskelemaan monenlaisista taustoista. Toisaalta yliopisto-opiskelijoiden taustalla näkyy vielä eriarvoisuutta siinä, minkälaisista perheistä yliopistoon tullaan opiskelemaan. Esimerkiksi, jos toinen nuoren vanhemmista on taustaltaan akateeminen, on nuorella sitä suurempi todennäköisyys itse päätyä yliopistoon (Kivinen, Hedman, & Kaipainen, 2012).

Yliopisto-opintojen elämänvaihe ei ole enää niin selvärajainen kuin ennen. Aittola (1992) kuvaa väitöskirjassaan 1980-luvulla esiin tullutta uudenlaista opiskelijatyyppeä, jolla vapaa-aika, työ ja perhe-elämä kulkevat yliopisto-opintojen kanssa rinta rinnan. Muutoksen ydintä kuvastaa se, etteivät yliopisto-opinnot enää muodosta yhtä kokonaisvaltaista ja määrittävää roolia nuorten aikuisten elämässä. Nuoret aikuiset näyttäisivät sen sijaan yliopisto-opintojen elämänvaiheessa sukuloivan roolista toiseen. Tärkeää roolia yliopisto-opiskelijan elämässä voivat näytellä esimerkiksi omat harrastukset tai opintojen oheinen työ. (Aittola, 1992, 93, 96; Lähteenoja 2010, 238)

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti on yleistynyt viime vuosikymmeninä ja siihen on myös taloudelliset syynsä. Suomen korkeakouluopiskelijoista 83 % mieltää itsensä päätoimiseksi opiskelijoiksi, mutta opiskelun rinnalla noin puolet yliopisto-opiskelijoista kertoo käyvänsä töissä opintojen ohella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014). Korkeakouluopiskelijoista 62 % arvioi joutuvansa käymään töissä nimenomaan toimeentulonsa takaamiseksi (Kunttu & Pesonen, 2012, 83.)

Yliopisto-opiskelijoiden opiskeluaikoja on viime vuosikymmeninä pyritty tehostamaan ja lyhentämään. Tämä herättää pohdintoja siitä, minkälaiseksi yliopisto-opiskelijoiden elämänvaihe on sen seurauksena muuttunut. Esimerkiksi Lähteenoja (2010, 3) näkee muutoksissa riskin: opiskelijoiden painopiste voi siirtyä oppimisesta suorittamiseen. Lähteenoja (em. 250–251) pohtii yliopistoissa piilevän ihanteen sellaisesta opiskelijasta, joka pärjää opinnoissaan itsenäisesti pyytämättä apua tai tukea muilta ihmisiltä. Yleisesti muutosten nähdään tuoneen yliopistoon koulumaisuutta ja yliopiston rakenteesta tulevien paineiden valmistua nopeasti on arveltu vaikuttavan myös yliopisto-opiskelijoiden välisiin sosiaalisiin suhteisiin (Ahrio, 2012, 25, 35; Laine, 2005, 171; Sarja & Knubb-Manninen, 2003, 57; Savolainen ym., 2016).

Yliopisto-opiskelijoiden suhtautumisessa yliopisto-opintoihin on löytynyt viitteitä siitä, kuinka opiskelijat suuntautuvat yhä välineellisemmin opintoihin tavoittelemalla työmarkkinoilla vaadittavia kvalifikaatioita ja pätevyyskysymyksiä (Rautopuro & Korhonen, 2011, 37). Toisaalta taas Ahrio (2012, 283) kuvaa tutkimuksessaan sitä, kuinka opiskelijoiden hakeutumisessa yliopisto-opintoihin ei sellaista myöhäismoderni refleksiivistä toimijuutta löydy, jossa opiskelijat tiukkaan pohtisivat elämänsä jatkoa myös opintojen jälkeen.

Yliopisto-opintojen elämänvaihe on erilaisempi kuin se on ollut ennen. Yliopisto ei ole enää keskeinen nuoren aikuisen elämää ja identiteettiä määrittävä “keskusta” kuten Aittola (1992, 96) kuvaa muutoksia. Opiskelijoiden työssäkäynti, harrastukset ja tärkeät sosiaaliset suhteet saavat yhä korostuneemman roolin opintojen rinnalla.

2.3.2 Opiskelijoiden yhteisöt muutoksessa

Suomalaisessa myöhäismodernissa yhteiskunnassa varttunut nuori aikuinen aloittaa yliopisto-opiskelunsa Jyväskylän yliopistossa noin 2000 muun uuden opiskelijan kanssa (Jyväskylän yliopisto, 2017). Aikaisemmin käydyn perusteella voidaan todeta, kuinka todennäköisesti yksilöllisyyttä arvostava ja sitä sosiaalisissa suhteissaan vaaliva nuori aikuinen aloittaa yhä monimuotoistuneemman yliopisto-opiskelijan elämänvaiheen. Aivan opintojensa alussa nuoren aikuisen oletetaan kohtaavan hänen yliopisto-opintojen elämänvaiheen yhdeksi tärkeimmäksi sosiaalisiksi viiteryhmäksi nousevan uusien ja saman pääaineen aloittavien yliopisto-opiskelijoiden yhteisön eli *fuksiryhmän*.

Yliopiston eri yhteisöjä analysoidessa täytyy pitää mielessä se, kuinka erilaisia opiskelijoiden muodostamat yhteisöt voivat olla pääaineesta, ainejärjestöstä ja tiedekunnasta toiseen. Tutkiessaan Tampereen yliopiston eri koulutusohjelmia Ylijoki (1998, 216) löytää yliopistosta tieteenalaan sosiaalistumisen kannalta niin erilaisia yhteisöjä, että niitä voisi kutsua toisistaan eroaviksi *heimokulttuureiksi*.

Heimometaforassa (ks. Ylijoki, 1998, 25) on kuitenkin joitain myöhäismodernille ajalle epätyypillisiä piirteitä. Myöhäismodernin nuoret aikuiset eivät näyttäisi olevan kovinkaan lojaaleja pitkäaikaisilla yhteisöille, vaan vaihtavat omia yhteisöjään tiuhaan. Samalla se ei istu edellä käytyä yliopisto-opiskelijoiden muuttunutta elämänvaihetta vasten, sillä opiskelijat näyttäisivät liikkuvan niin useasti roolista toiseen eri elämänalueiden välillä. Toisaalta taas, Ylijoen (1998) käyttämää heimometaforaa voitaisiin soveltaa yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisiin suhteisiin, sillä yliopisto-opintojen elämänvaiheessa niin tärkeää roolia näyttelee edellä kuvattu fuksiryhmä ja ainejärjestö, joka koostuu muista pääaineopiskelijoista tai saman tiedekunnan opiskelijoista.

Yliopistoon tuleva nuori aikuinen kohtaa ensimmäiset “sosiaaliset oppimisprosessinsa” hänen kanssaan samaan aikaan aloittavien opiskelijoiden kanssa (Aittola, 1992, 97). Uusia aloittavia pääaineen opiskelijoita eli heimon noviiseja on vastassa saman pääaineen vanhempia opiskelijoita, joiden tarkoituksena on “perehdyttää uudet opiskelijat opintoihin ja opiskelijaelämään”. Näiden fuksiryhmän pienryhmäohjaajien eli tutoreiden roolina on sosiaalisten suhteiden kentällä toimia myös tuen antajana uusien ihmissuhteiden luomiseen uudessa opiskeluympäristössä. (JYY, 2017.) Tutoreiden rooli on tärkeä uusien opiskelijoiden integraatiossa yliopistoon, sillä suomalaisissa yliopistoissa tutorointia voidaan pitää yhtenä korkeakoulutuksen vaikuttavimmista ohjauksen muodoista määrällisesti arvioituna (Skaniakos, Penttinen, &

Lairio, 2012, 19). Tutoreiden rooli fuksiryhmässä on tärkeä niin sosiaalisen kuin akateemisen integraation näkökulmasta.

Se, miten uusi opiskelija sosiaalistuu fuksiryhmäänsä näyttäisi aikaisemman tutkimuksen perusteella olevan tärkeää, sillä yliopisto-opiskelijoiden sosiaaliset suhteet rakentuvat pääasiassa oman fuksiryhmäläisten kanssa. Esimerkiksi Aittola (1992, 57) näkee omissa Jyväskylän yliopistoissa toteutetuissa haastatteluissa opiskelijakulttuurin jakautuneen oman pääaineen ja saman vuosikurssin ympärille rakentuviin osakulttuureihin tai yhteisöihin, joita yhdistävät samat harrastukset tai ystävät.

Oman fuksiryhmän ohella pääaineen tai tiedekunnan yhteiset ainejärjestöt näyttäytyvät uusia yliopisto-opiskelijoita yhdistävänä tekijänä (Aittola, 1992). Jyväskylän yliopistossa ainejärjestöt ovat usein saman pääaineen tai tiedekunnan opiskelijoiden yhdistyksiä, joiden tarkoituksena pidetään oman pääaineen tai tiedekunnan opiskelijoiden tukemista niin tapahtumia ja muuta toimintaa järjestämällä kuin heidän etujaan valvomalla (Jyväskylän yliopisto, 2015).

Aikaisempi tutkimus opiskelijoiden yhteisöistä luo kuvan, kuinka yhtenäistä opiskelijakulttuuria ei enää ole samalla tavalla kuin ennen. Artikkelissaan ”Yliopistokoulutuksen haasteet myöhäismodernissa” Tapio Aittola (1996) kertoo yliopiston yhteisöllisyyden hajonneen. Hän pohtii johtuisiko se siitä, kuinka nuorilla on nykyisin tapana kuulua moniin sosiaalisiin piireihin ja miten näissä uusissa yhteisöissä ei enää löydy entisen mallin ”tiukkoja normistoja tai sitovia arvoja” (em. 143-144).

Yliopisto-opiskelijoiden osallistuminen opiskelijoiden sosiaaliseen toimintaan on selvästi muuttunut viime vuosikymmenten aikana (Parjanen, 2003, 36). Aittola (1992, 12–13) kuvaa tarkastelemaansa Jyväskylän yliopiston opiskelijakulttuuria sähkökulttuuriksi, jolla hän viittaa toisaalta liikuntaharrastusten kasvaneeseen suosioon ja huomattavaan yhteiskunnallisen passiivisuuden lisääntymiseen aikaisempiin opiskelijasukupolviin nähden. Nykyisten yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa sählynpeluun näyttäisi syrjäyttäneen kuntoilu- ja voimailulajit, joukkuepalloilu sekä hyötyliikunta (Kunttu & Pesonen, 2013, 61).

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksessa korkeakouluopiskelijoista 22 % ei koe kuuluvansa mihinkään opiskeluun liittyvään ryhmään (esim. vuosikurssi, laitos, graduryhmä, ainejärjestö) (Kunttu ym., 2017, 16). Ainejärjestöjen lisäksi yliopistolla on myös muita opiskelijoiden järjestöjä kuten harraste-, kulttuuri ja vapaa-ajanjärjestöjä, liikunta- ja urheiluseuroja ja poliittisia sekä uskonnollisia järjestöjä (ks. Ansala, 2017, 23). Opiskelijabarometri 2012:sen mukaan yliopisto-opiskelijoista osallistuu ainejärjestö- ja

tiedekuntatasoiseen toimintaan 42 %, liikunta- ja urheilujärjestöihin 8 % ja muihin järjestöihin jokaiseen alle 4 %. Yliopisto-opiskelijoista 36 % ei osallistunut mihinkään opiskelijajärjestön toimintaan. (Kettunen & Villa, 2012, 44–45.)

Opiskelijoiden osallistumisella yhdistys- ja järjestötoimintaan on selvä sosiaalinen rooli, kuten Ansala (2017) väitöksessään yliopiston järjestötoimijoista toteaa. Opiskelukaverit näyttäisivät olevan merkittävässä roolissa järjestötoimintaan osallistumisessa. Järjestötoiminta näyttäytyy Ansalan haastatteleuille yliopisto-opiskelijoille mahdollisuutena luoda uusia sosiaalia suhteita ja ylläpitää jo olemassa olevia suhteita. Yksi yksinäisyyden vähentämisen keino voisi Ansalan mukaan olla opiskelijoiden järjestötoiminnan kehittäminen. (Ansala, 2017, 61, 66.)

Opiskelijakulttuuriin katsotaan läheisesti kuuluvan alkoholinkäyttö. Toisaalta yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa raittiiden osuus on kaksinkertaistunut vuoteen 2000 nähden. Alkoholikulttuurin dominointi näkyy esimerkiksi siinä, kuinka opiskelijoiden kokemat sosiaaliset paineet paineet käyttää alkoholia ovat noin 20 % tuntumassa ja miten noin puolet opiskelijoista kokee alkoholittoman valinnan herättävän yhä huomiota. (Kunttu ym., 2017, 60–63) Korkeakouluopiskelijoille tehdyissä kyselyissä selviää, että opiskelijatapahtumissa käytettävä alkoholi ja sen oleminen pääroolissa on ollut syynä sille, miksi osa opiskelijoista ei ole osallistunut toimintaan (Savolainen ym., 2016, 19–21).

Uusia sosiaalisia suhteita voi aikaisemman tutkimuksen löytää myös opinnoista, mutta usein se koetaan vaikeaksi yliopisto-opintojen kurssimuotoisuuden, massaluentojen ja etäopiskelun yleistymisen vuoksi (Poutanen, Toom, Korhonen, & Inkinen, 2012, 24; Savolainen ym., 2016). Kurssien lisääntyneet etäsuoritusmahdollisuudet kirjatentteineen, esseineen ja etentteineen voivat osaltaan mahdollistaa opiskelijoille opintojen etenemisen ilman sosiaalisia kontakteja (Mäkelä, 2010). Suomalaisen yliopisto-opetuksen ominaispiirteeksi sanotaan akateemisen vapauden mukainen eteneminen luento- ja tenttipainoitteisesti ilman opintojen ympärille syntyvää kiinteää ryhmää (Lähteenoja, 2010; Mäkinen & Annala, 2011). Yliopisto-opiskelijoiden sosiaalista integraatiota tutkinut Lähteenoja (2010) kiteyttää sosiaalisen integraation muodostuvan opiskelijan kontakteista opiskelutovereihin ja opintososiaalisesta toiminnasta. Heikoimmillaan yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen integraatio näyttäisi olevan opintojen lopussa eli graduvaiheessa. Kun yhteisiä kursseja ei enää ole niin päivittäin opiskelijakontakti voi jäädä olettamattoman vähäiseksi. (Lähteenoja 2010, 52, 55–56.)

Yliopisto-opiskelijoiden elämänvaihetta voidaan kuvata myöhäismodernin yksilöllistymiskehityksen ideaaliksi nuoren aikuisen muuttaessa omilleen yhteiskunnan

tarjotessa hänelle siihen mahdollisuuden. Toisaalta taas, yliopisto-opiskelijan sosiaaliset yhteisöt näyttävät esimodernin heimomaisilta sosiaalistumisen tapahtuessa niin usein ainoastaan oman pääaineen opiskelijoiden kesken. Yhtenäisyyttä opiskelijoiden kesken tarjoavat opiskelijatapahtumat ja opiskelijoiden muu harrastetoiminta.

3. TOIMIJUUDEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen rooli on hahmottaa, jäsentää ja auttaa tarkastelemaan tutkimuskohdetta uusista näkökulmista. Sen tarkoituksena on antaa käsitteitä ja teoreettisia mahdollisuuksia lähestyä tutkimukseni kohteena olevaa ilmiötä. (Vrt. Haaparanta & Niiniluoto, 2016, Luku 4.) Pysin pitämään teoreettisen viitekehyksen Salasuon, Piispan ja Huhtan (2015, 23–24) mukaisesti riittävän vaatimattomana, jotta tutkimuksen todellisuus ei jää teorian varjoon. Toisin sanoen, pyysin pitämään teoreettisen viitekehyksen avoimena tutkimuksen empiiriselle osuudelle (vrt. Layder, 1998).

Teoreettinen viitekehykseni perustuu elämänkulun tutkimusperinteessä (Elder, 1998) tehdyille aikaisemmalle tutkimukselle toimijuuden käsitteestä. Lähdin ensin liikkeelle siitä, mistä kyseisessä tutkimusperinteessä on kyse ja esittelen sen neljä tärkeintä tutkimuksellista periaatetta. Tämän jälkeen etenen toimijuuden sosiologiseen teoretisointiin tutkimuskohteeni näkökulmasta. Luvun lopuksi kerron, kuinka aion soveltaa toimijuuden teoreettista viitekehystä empiriaan.

3.1 Elämänkulun tutkimusperinteen viitekehys

Tarkastelin viime luvussa sitä yhteiskunnallis-historiallista paikkaa ja aikaa, missä tutkimukseni yliopisto-opiskelijat toimivat. Lähdin liikkeelle yksilöllistymisen määrittämisestä ja sen yhteydestä sosiaalisiin suhteisiin. Tämä yksilöllistymisen tarkastelu on läheisessä yhteydessä elämänkulun tutkimusperinteeseen ja sen kehitykseen.

Myöhäismodernin yhteiskunnan on todettu merkityksellistävän ja jäsentävän uudelleen elämänkulun vaihteita. Kyse on muutoksessa, jossa yksilöiden elämäntavat eivät ole enää niin samankaltaisia, vaan yhä yksilöllisempiä. Muutoksen seurauksena yksilön elämää on yhä vaikeampaa hahmottaa ainoastaan biologisen tarkastelun avulla, jossa yksilö siirtyisi biologisen kehityksen kautta elämänvaiheesta toiseen. Yksilöiden elämänvaiheet eivät etene enää niin selvärajaisesti ja lineaarisesti, vaan sen sijaan myöhäismodernissa yhteiskunnassa yksilöiden elämäntapaa luonnehtii monimuotoisuus ja dynaamisuus. Elämänvaiheet eivät välttämättä etene yksilöllä järjestyksessä, vaan joskus on palaamista myös taaksepäin. (Hunt, 2016, 13–14; Marin, 2001; Vilkkonen, 2000, 76–79.)

Myöhäismodernissa elämäntavalla painottuu yhä enemmän yksilön oma toimijuus. Yksilön elämäntapaa ohjaa normaalielämäntavun instituutiot, mutta yhä enemmän yksilö pystyy ja joutuu itse päättämään elämänsä suunnasta (vrt. Vilkkonen, 2000, 76). Elämäntavun tutkimusperinteessä yksilön nähdään olevan aktiivinen toimija, joka ei ole rakenteellisille

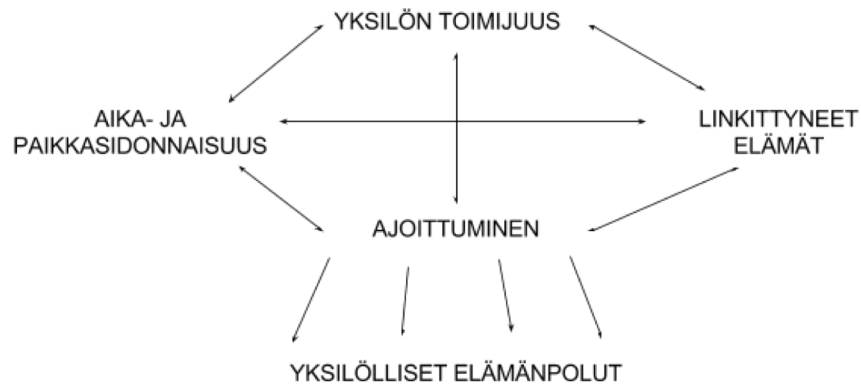
tekijöille alisteinen, vaan aktiivinen toimija näiden rakenteiden mahdollisuuksien ja rajoitteiden sisällä (vrt. Hunt, 2016, 29–30). Kyse on myös viime vuosikymmenten aikana sosiologiassa tapahtuneesta muutoksessa, jossa yksilön toimintaa on pyritty ottamaan yhä enemmän myös teorian tasolla (Giddens, 1984; 1991).

Elämänkulun tutkimusperinteen viitekehys tarjoaa näkökulman, jonka kautta voidaan tarkastella yksilöitä siinä elämisen maailmassa, missä he toimivat ja missä he ovat toimineet. Se ottaa huomioon, kuinka yksilöt itse rakentavat omaa elämäänsä, mutta toteuttavat sen rakenteellisten tekijöiden vaikutuksessa. Se on monitieteellinen tapa tarkastella yksilöiden toimintaa. (Vrt. Elder, 1998.) Sosiologisesti elämänkulun tutkimusperinne tarjoaa tavan tarkastella sitä, mitä C. Wright Mills (2000) teoksessaan sosiologisesta mielikuvituksesta toivoi sosiologian mahdollistavan: tuoda ilmi yksilöiden elämänhistorian ja historiallis-yhteiskunnallisen kehityksen yhteyksiä.

Elämänkulun tutkimusperinteen teoria sai muotonsa teoreettisesta ja empiirisestä tutkimuksesta, joka yhdisti yhteiskunnallisen muutoksen, rakenteellisten tekijöiden ja yksilöllisen toiminnan tutkimusta. Viitataan elämänkulun tutkimusperinteen viitekeh്യksellä teoriaan, jonka avulla voidaan tarkastella yksilöiden elämää sen kontekstissaan aikaisempi elämäkulkun huomioiden. (Elder & Giele, 2009; Elder, Johnson, & Crosnoe, 2006.) Tutkimuskohteeseeni elämänkulun tutkimusperinne antaa mahdollisuuden ottaa yliopisto-opiskelijoiden nykyisen tilanteen ohella myös heidän aikaisemman elämänkulun vaikutuksen ja heidän suhtautumisensa omaan tulevaisuuteensa.

3.2 Neljä tärkeää periaatetta

Elämänkulun paradigma voidaan jakaa neljään tärkeään periaatteeseen, joiden avulla tarkastellaan sitä, kuinka yksilöiden elämänpolut (Marin, 2001, 38) eli trajektorit ovat muotoutuneet (Giele & Elder, 1998). Havainnoin seuraavaksi näitä neljää periaatetta suhteessa tutkimusjoukkoon eli myöhäismodernissa yhteiskunnassa yliopistossa opiskelevien 18–29 vuotiaiden nuorten aikuisten elämänpolkuihin.

Kuvio 1: Giele & Elder (1998, 11) mukaillen

Yliopisto-opiskelijan *toimijuus* (*human agency*) ulottuvuudella viitataan siihen, kuinka yksilöt itse asettavat tavoitteita elämässään, tekevät valintoja ja rakentavat omaa elämäntulkuaan olemassa olevien mahdollisuuksien ja rajoitusten sisällä (Giele & Elder, 1998, 9–11). Toisin sanoen, yksilöt rakentavat omaa elämäntulkuaan, mutta tekevät sen historiallisten ja yhteiskunnallisten olosuhteiden rajoissa ja mahdollisuuksissa (Jyrkämä, 2008, 192). Yliopisto-opintojen elämänvaihe myöhäismodernissa yhteiskunnassa asettaa tietyt normit yliopisto-opiskelijoiden elämäntululle, mutta tämä ei ole deterministinen periaate. Yliopisto-opiskelija kykenee itse tekemään valintoja ja luomaan omaa elämäänsä, mutta tekee sen yliopisto-opintojen sosiaalisessa ympäristössä. Tässä ympäristössä on omat rakenteelliset esteensä ja mahdollisuutensa, joiden sisällä ja niitä mahdollisesti omalla toiminnallaan muuttaen yliopisto-opiskelija toteuttaa toimijuuttaan.

Yksilön elämä on aina sidottu sen *aikaan ja paikkaan* (*location in time and place*), jolla viitataan siihen historialliseen ja kulttuuriseen aikaan ja paikkaan, jossa yksilö toimii (Giele & Elder, 1998, 9–11). Tämän tutkimuksen yliopisto-opiskelijat ovat syntyneet 1980-luvun ja 1990-luvun lopun välissä. Kuten edellä kuvasin, tätä aikakautta kuvaa olennaisesti myöhäismoderni aika ja se on asettanut omia lähtökohtiaan sekä näiden nuorten aikuisten elämäntululle että sosiaalisille suhteille. Nuoren aikuisen myöhäismoderni elämäntulku on muotoutunut tämän historiallisen ajan, paikan ja siihen liittyvien tapahtumien yhteydessä (vrt. Marin, 2001, 36–37).

Yliopisto-opiskelija on elämäntulkunsa aikana elänyt ja elää yliopisto-opintojen elämänvaiheessa kietoutuneena sosiaaliseen ympäristöönsä. Elämäntulun tutkimusperinteen yksi tärkeimmistä periaatteista on se, että tutkimuksessa on otettava huomioon yksilön sosiaalisten suhteiden vaikutus hänen toimintaan. Tämän *linkittyneiden elämien* (*linked lives*) periaatteen ytimessä on ajatus siitä, miten yksilöiden elämät ovat kietoutuneena toisiinsa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kokemuksen kautta. (Giele &

Elder, 1998, 9–11; Elder ym. 2006, 13.) Yliopisto-opintojen ympärille muodostuneessa sosiaalisessa ympäristössä yliopisto-opiskelija ei ole ainoa toimija, vaan tutkimuksessa on syytä ottaa huomioon myös muut toimijat yliopistoyhteisössä. Yliopisto-opiskelija on yliopiston sosiaalisten suhteiden kentällä jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden ja yliopiston henkilökunnan kanssa.

Elämänkulun tutkimusperinteen viitekehyksen neljännellä periaatteella eli *ajoittumisella (timing of lives)* viitataan siihen, milloin yksilöiden elämäntapahtumat ja siirtymät tapahtuvat (Giele & Elder, 1998, 9–11). Ajoittumisessa on tutkimukseni kontekstissa kyse siitä, missä elämänvaiheessa nuori aikuinen siirtyy yliopisto-opintoihin.

Yksilölliset elämänpolut (*trajectories*) tuovat yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden tarkasteluun menneen elämän yhteyden. Yliopistoon tuleva nuori aikuinen omaa oman yksilöllisen elämänpolkunsa, jonka hän tuo mukanaan alkavaan yliopisto-opintojen elämänvaiheeseen. Käytännössä kyse on näkökulmasta, jossa otetaan huomioon yliopisto-opiskelijoiden yksilöllinen menneisyys, aikaisempi elämänkulku ja sen vaikutus nykyisyyden taustalla.

3.3 Toimijuuden teoretisointia

Tutkimukseni ytimessä on sen tarkasteleminen, kuinka yliopisto-opiskelijoiden toimijuus sosiaalisten suhteiden näkökulmasta on yhteydessä ensinnäkin opiskelijan aikaisempaan elämänkulkuun ja toiseksi, yliopisto-opintojen elämänvaiheen kontekstin asettamille mahdollisuuksille ja rajoitteille. Yliopisto-opintojen elämänvaiheen kontekstilla viitataan yliopisto-opiskelijan mielen ulkoisten eli rakenteellisten tekijöiden (vrt. Kuusela, 2011, 65) vaikutukseen yliopisto-opiskelijan toimintaa ajatellen. Hahmotan Lähteenmaan (2010) tavoin nämä rakenteelliset tekijät induktiivisesti eli rakenteelliset tekijät tulevat tutkimuksessani ilmi haastateltavien puheen analyysin kautta. Tällaiset rakenteelliset tekijät voivat olla niin sosiaalisia, kulttuurisia kuin institutionaalisia asioita (vrt. Lähteenmaa, 2011). Ytimessä on kysymys siitä, mitkä yliopisto-opiskelijan “mielen ulkopuoliset” tekijät rajoittavat ja mahdollistavat hänen toimintaansa sosiaalisten suhteiden suhteen.

Yksilöllisten ja rakenteellisten tekijöiden välistä suhdetta lähdän tarkastelemaan Giddensin (1984) rakenteistumisen teorian kautta. Kyseisen teorian ytimessä on ajatus duaalisuudesta eli siitä, kuinka yksilön toimijuuden ja rakenteiden välistä yhteyttä ei tulisi pitää erillisenä, vaan rakenteet ja toimijuus toimivat yhdessä jatkuvasti toisiaan uusintaen ja muuttaen. Giddensin rakenteen kaksinaisuudessa (*the duality of structure*) kiteytyy

ajatus siitä, kuinka yksilön toiminta sekä mahdollistuu että rajoittuu rakenteissa; vallitsevat rakenteet ovat toimijuutta sekä mahdollistava että rajoittava tekijä. Rakenteen näyttäytyvät mahdollistavana tekijänä sitä kautta, että toimija voi käyttää hyväkseen jo olemassa olevia rakenteita. Rajoittavana se näyttäytyy siinä, jos rakenteet eivät tue yksilön tavoittelemia asioita. Teoriassa olennaista on se, kuinka yksilöt toiminnallaan niin uusintavat kuin muuttavat vallitsevia rakenteita. (Giddens, 1984, 1–40.)

Toimijuuden hahmottaminen elämäntutkimuksen tutkimusperinteen viitekehyksen kautta tuo giddensiläisen duaalisuuden rinnalle näkemyksen siitä, että toimijan nykyistä elämää ja hänen kokemustaan ei voida ymmärtää ottamatta huomioon hänen aikaisempaa elämäntutkimusta. Elämäntutkimuksen viitekehyksen avulla sitoutuneen toimijuuden (*bounded agency*) käsitettä kehittänyt Evans (2007, 2017) tuo toimijuuden tarkastelemiseen sen, kuinka yksilön toimintaan vaikuttaa sekä aiempi elämäntutkimus, nykyisyys että toimijan ennakoiva tuleva. Tärkeä näkökulma Evansin hahmotelmassa on se, että yksilö ei näyttäydy tutkimuskohteena, jonka toiminta rakentuu ainoastaan tässä ja nyt, vaan yksilön toiminnan katsotaan olevan läheisesti kietoutuneen häntä ympäröivään ulkoiseen maailmaan sekä hänen omaan aikaisempaan elämäntutkimukseen (vrt. Evans, 2017, 34).

Dannefer, Kelley-Moore ja Huang (2016) kirjoittavat elämäntutkimuksen tutkimusperinteen tulevaisuuden näkökulmia esittelevässä teoksessa *Handbook of the Life Course: Volume II* (2016) toimijuuden käsitteen uudelleen määrittämisen tarpeesta. Ongelmana nykyisessä elämäntutkimuksen tutkimusperinteen toimijuuden käsitteessä tutkijat (em. 91–92) pitävät sitä, kuinka toimijuuden käsite on ollut ns. ”helppo käsite” (*big easy*). Sen avulla on selitetty sellaisia muuttajia, joita on ollut vaikea teoreettisesti havainnoida. Toisin sanoen, toimijuus on ollut tutkimuksissa tekijä, jonka avulla aineistosta on voitu selittää sellaista, mitä ei olla voitu mitata tai määrittää. Artikkelin kirjoittajat päätyvät (em. 92) ratkaisuna hyvin giddensiläiseen huomioon siitä, kuinka myös elämäntutkimuksen tutkimusperinteessä täytyisi lähestyä toimijuutta kietoutuneena läheisesti rakenteisiin. Kysymys ei ole ainoastaan siitä, kuinka yksilön ”mielen ulkopuoliset tekijät” rajoittavat ja määrittävät yksilön toimintaa, vaan myös siitä, kuinka ihmisen tietoisuus itsessään on osittain muotoutunut ja määrittynyt rakenteellisten tekijöiden kautta (em. 93). Tästä syystä kysymys siitä, kuinka toimijuus muotoutuu siinä kontekstissa, missä yksilö toimii on erityisen tärkeä myös elämäntutkimuksen tutkimusperinteen tutkijoille.

Yllä olevan perusteella tiivistän näkökulmani toimijuuteen seuraavasti. Yksilön toimijuus toteutuu sekä hänen itsensä tuottamana että rakenteellisten tekijöiden yhteydessä. Yksilön toimijuus ei ole rakenteellisille tekijöille deterministinen, vaan yksilö itse pystyy

ohjaamaan omaa toimintaansa rakenteiden sisällä ja niitä toiminnallaan muuttaen. Yksilön toimijuus ei toteudu toisista ihmisistä erillisenä, vaan yksilö elää aina ajassa ja paikassa linkittyneenä toisten ihmisten elämään. Ihmisellä on taustallaan aikaisempi eletty elämä, joka myös tuo hänen toimijuuteensa omat rajoitteet ja mahdollisuutensa. Nämä tarkastelun ulottuvuudet taustallaan yksilö toteuttaa toimintaansa suhteessa siihen, minkälaisen lopputuleman hän ennakoi toiminnallaan olevan.

3.3.1 Toimijuuden mennyt ja tuleva

Elämänkulun tutkimusperinteen viitekehyksessä tärkeä periaate on Salasuon, Piispan ja Huhdan (2015, 39–40) sanoin ihmiselämän kumuloituvuus eli “kaikki aiempi vaikuttaa nykyiseen ja tulevaan”. Tässä luvussa pohdin edellistä tarkemmin sitä, kuinka yksilön nykyhetken toimijuus on yhteydessä sekä menneeseen että tulevaan elämään.

Elämänkulun tutkimusperinnettä ja toimijuuden suhdetta artikkelissaan pohtivat Hitlin ja Johnson (2015) näkevät toimijuuden kannalta tärkeäksi sen, minkälaisia odotuksia yksilö asettaa omalle toiminnalleen. Nämä yksilön asettamat odotukset vaikuttavat siihen, minkälaisia niin pieniä kuin suuria elämänvalintoja yksilö tekee. Yksilön toiminnalleen kohdistamat odotukset ovat yhteydessä giddensiläisesti rakenteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin, mutta toisaalta myös siihen, minkälaisiksi yksilö katsoo omat yksilölliset kykynsä ja minkälainen hänen aikaisempi elämänsä on ollut. Kuten Hitlin ja Johnson (2015, 9) toteavat, kyse yksilön odotuksissa ei ole objektiivisista totuuksista, vaan siitä, kuinka yksilö itse näkee itsensä ja oman tulevaisuuden. Esimerkiksi Hitlin ja Johnson (2015, 20) näkevät tutkimuksessaan viitteitä siitä, kuinka optimistisesti oman tulevaisuuden näkeminen voi vaikuttaa yksilön menestymiseen.

Kun tarkastellaan yksinäisyyden taustalla olevia tekijöitä, niin erityisesti psykologisessa tutkimuksessa yksinäisyys liitetään usein yksilön aikaisempaan elämänsäkulkuun. Ihmisten sosiaalisia suhteita tarkastelevassa suomalaisessa perusteoksessa *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa* (2005, 167–171) Laine esittää yksinäisyyden syyksi 1) kiintymys- ja vuorovaikutussuhteet perheessä, 2) minäkäsitys, 3) sosiaaliset taidot, 4) kehitykselliset muutokset ja 5) ulkoiset tekijät. Laineen (2005) mainitsemat tekijät liittyvät olennaisesti yliopisto-opiskelijan aikaisempaan elämään.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on huomattu, että yksinäisyyden pitkäaikainen kokemus voi muuttaa huomattavasti ihmisen käyttäytymistä jopa niin, että omia käyttäytymistapoja voi olla vaikea muuttaa. Esimerkiksi pitkäaikaisesti yksinäisyyttä kokevat voivat tulkita sosiaalisia tilanteita niin negatiivisesti, että he syyttävät tilanteesta

itseään ja vähättelevät ulkoisten tekijöiden vaikutusta. (Vanhalst ym., 2015.) Tiilikaisen (2016a) tekemän aikaisemman tutkimuksen koonnin mukaan lapsuuden vaikeat olot ja kokemukset voivat osaltaan olla tekijöitä pitkäkestoisen yksinäisyyden taustalla. Samoin yksilön aikaisemmassa elämänselussa tapahtunut koulukiusaaminen voi olla myöhemmin koetun yksinäisyyden taustalla (Tiilikainen, 2016b, 26). Myös Kangasniemen (2008, 170) tuloksissa käy ilmi, että koulukiusaamisesta on seurannut krooninen yksinäisyyden tunne, joka on vaikuttanut merkittävästi myöhempään elämään.

Lapsen ja nuoren sosiaaliset suhteet ovat tärkeä keino yksilölle oppia ja kehittää omia sosiaalisia ja emotionaalisia kykyjään sekä suhdetaitojaan. Elämänselun viitekehyksen psykologisemmassa tutkimuksessa on todettu, kuinka lapsuuden sosiaaliset suhteet mahdollistavat yksilöllisten kehitystehtävien onnistumisen. Ystävyysuhteet näyttävät hyvin tärkeänä nuoren kehityksen kannalta. (Crosnoe, 2000, 378.) Lasten vertaissuhteita käsittelevässä tutkimuksessa on huomattu tärkeimmän sosiaalisen viiteryhmän olevan oma perhe ja vanhemmat. Lapsen siirtyessä kouluun hänen vertaissuhteet ikäisiinsä nousevat yhä tärkeämpään asemaan. (Laine, 2005, 174–175.)

Yksinäisyyden kokemuksen tekijöitä voi siten yliopisto-opintojen elämänselussa löytyä aikaisemmasta elämänselusta. Tiilikainen (2016a) kokee yllättäväksi havainnoiksi tutkimuksessaan sen, kuinka yksinäisyys paikantuu hänen aineistossaan yksittäisiin tapahtumiin myös niillä, joiden elämässä yksinäisyys on ollut enemmän tai vähemmän aina läsnä. Heillä jonkin yksittäisen tapahtuman, esimerkiksi kiusatuksi tulemisen, seurauksena on yksinäisyydestä ollut vaikea enää irrottautua (Tiilikainen, 2016a). Tässä tutkimuksessa tällaisia yksilön elämänselun kääntäviä kokemuksia kutsutaan käännekohdiksi.

Viittaan käännekohdilla aikaisemman elämänselun tärkeisiin ja yksittäisiin tapahtumiin tai vaiheisiin, joissa yksilö kokee itse muuttuneensa tapahtuneen seurauksena. Nämä käännekohdat ovat muuttaneet yksilön elämänselua tuottamalla pitkäaikaisia psykologisia muutoksia ihmisen elämänselussa (ks. Oravala & Rönkä, 1999). Kun yksilö kertoo hänen elämänselunsa, niin elämänselun käännekohdat tulevat usein voimakkaasti esille eräänlaisine ankkuroineen, joiden ympärille yksilö kertoo elämänselunsa. Esimerkiksi yksilön elämässä käännekohdaksi voi muodostua muutto tai vanhempien ero, jonka jälkeen yksilö kokee elämänselunsa kokeneen isoja muutoksia. (Vrt. Purhonen, Hoikkala, & Roos, 2008, 36–37; Salasuo ym., 2015, 178–179.)

Yksilön mennyt ja ennakoitu tuleva ovat kietoutuneina yksilön toimijuuteen. Kyse on siitä, kuinka yliopisto-opinnot aloittava nuori aikuinen tulee aikaisemman elämänselun aikana hankkimiansa kykyjen ja ominaisuuksien kanssa yliopistoon, jossa hän kohtaa

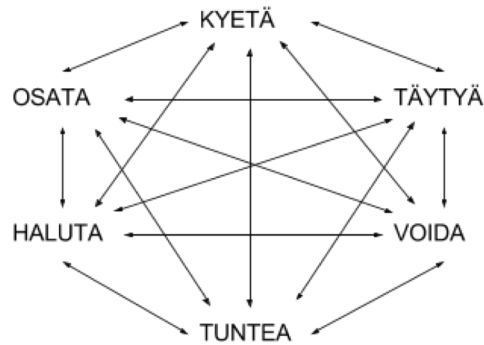
kontekstin rakenteelliset rajoitukset ja mahdollisuudet sosiaalisten suhteiden kannalta. Yliopisto-opiskelija valitsee oman toimintansa tässä uudessa sosiaalisessa ympäristössä aikaisemman elämänsä ja ympäröivän kontekstin vuorovaikutuksessa.

3.3.2 Toimijuuden soveltaminen

Toimijuuden käsitteessä yleinen ongelma on sen analyttinen soveltaminen tutkimuksen aineistoon. Ongelma on siinä, kuinka toimijuuden sisältö ja sen muotoutuminen voitaisiin aineistosta paikantaa. Toimijuutta käyttävissä tutkimuksissa on ollut yhtenä ongelmana se, että toimijuuden tiettyjä ulottuvuuksia on vain tarkasteltu jättäen huomiotta toimijuuden eri ulottuvuuksien yhteenkietoutuvuus (Vanhalakka-Ruoho, 2014, 195.).

Yksi ratkaisu ongelmaan on Jyrkämän (2008) elämänsä tutkimusperinteen viitekehyksen kautta esittämä toimijuuden modaliteettiteoria, joilla on mahdollista kuvata toimijuuden ulottuvuuksia. Jyrkämä (2008) toteaa teorian pohjautuvan elämänsä tutkimusperinteen viitekehyksen ohella Giddensin rakenteistumisteoriaan ja semioottiseen sosiologiaan. Toimijuuden modaliteettiteoriaa aiemmin korkeakouluopiskelijoiden yksinäisyyteen on soveltanut Heikkinen (2014) omassa gradussaan Nyyti ry:n keskustelupalstaa käyttäen. Heikkinen tarkasteli gradussaan sosiaalipedagogisen viitekehyksen kautta sitä, kuinka itsensä yksinäiseksi kokevat opiskelijat kuvaavat omaa toimijuuttaan virtuaalisessa keskusteluryhmässä sekä minkälaisena heidän toimijuutensa näyttäytyy. Jyrkämän (2008) kehittämää modaliteettiteoriaa on Suomessa käytetty useasti myös muihin aiheisiin. Esimerkiksi sitä on sovellettu Lapin maaseudulta lähtöisin olevien nuorten toimijuuden hahmottamiseen (Vaattovaara, 2015), ohjaustyön ja toimijuuden väliseen suhteeseen (Kauppila, Silvonen, & Vanhalakka-Ruoho, 2015) sekä työikäisten laitoskuntoutuksen havainnointiin (Ylilahti, 2013).

Toimijuuden modaliteetit jakautuvat kuuteen erillään pidettävään, mutta toisiinsa kietoutuviin ulottuvuuksiin. Nämä eri ulottuvuudet ovat osata, kyetä, täytyä, voida, tuntee ja haluta. (Jyrkämä, 2008, 195.) Toimijuudessa itsessään painottuu modaliteettien kautta niiden kietoutumisen kautta “modaliteettien sisäkkäisyys” (Jyrkämä, 2014, 44). Kuten Ylilahti (2013, 16) toteaa, olennaista on ymmärtää toimijuus “kontekstiin sidonnaisena, muuntuvana, uusiutuvana ja dynaamisena kokonaisuutena, olemisen perustana, jossa toimijuuden ulottuvuuden suhtautuvat ajankohtaan ja toisaalta kulloiseenkin paikkaan ja tilaan”. Tutkimuksessani modaliteettien kautta muodostuva toimijuus toimii teoreettisena taustana, johon sitä on tarkoitettu verrata aineiston analyysin kautta.

Kuvio 2: Toimijuuden modaliteetit
(Jyrkämä, 2008, 195)

Toimijuuden ensimmäisellä modaliteetilla eli *osaamisella* viitataan toimijan elämänsä aikana omaksumiin taitoihin ja tietoihin. Osaamisen modaliteetilla haetaan enemmän pysyviä kuin taas *kykenemisellä* enemmän tilannekohtaista taitoa. (Jyrkämä, 2008.) Kun pohditaan yksilöiden välisiä sosiaalisia suhteita, niin osaaminen viittaa esimerkiksi siihen, minkälaiset sosiaaliset taidot yksilöllä on.

Kykenemisellä viitataan tilannekohtaiseen pystymiseen eli yksilön toimintakykyyn tapahtuman hetkellä. Kykeneminen viittaa usein tilannekohtaisiin fyysisiin ja psyykkisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat yksilön toimintaan. (Jyrkämä, 2008.) Sosiaalisia suhteita pohdittaessa, kyse voi olla esimerkiksi siitä, kuinka yksilö kykenee sosiaalisessa tilanteessa toimimaan. Esimerkiksi koettu ujous voi rajoittaa yksilöä sosiaalisessa tilanteessa.

Haluamisella viitataan toimijan omaan motivaatioon, hänen päämääriin ja tavoitteisiin. Kyse on siitä, mitä toimija itse haluaa? (Jyrkämä, 2008.) Kuten kaikki toimijuuden modaliteetit, myös *haluaminen* on kietoutunut muihin toimijuuden ulottuvuuksiin. Sosiaalisten suhteiden kannalta voidaan olettaa, että ihminen on prososiaalinen toimija, joka *haluaa* sosiaaliseen yhteyteen muiden ihmisten kanssa (ks. Cacioppo & Patrick, 2008; Lieberman, 2013, 5). Kysymys *haluamisen* modaliteetissa on kuitenkin laajempi kuin ainoastaan pyrkimys muodostaa sosiaalisia suhteita.

Tuntemisen ulottuvuus kuvaa sitä, kuinka toimija itse kokee tilanteen; minkälaisia tunteita hän tilanteeseen liittyy. *Tuntemisessa* kyse on siitä, kuinka toimija arvioi tilanteita ja miten hän arvottaa tilanteen. (Jyrkämä, 2008; 2014.) Kyseinen ulottuvuus yhdistyy läheisesti ja menee osittain sisäkkäin *haluamisen* ulottuvuuden kanssa. Tutkimuksessani *tunteminen* viittaa yksinäisyyden kokemukseen, josta yliopisto-opiskelija *haluaa* eroon.

Täytymisen ulottuvuudessa kyse on siitä, minkälaisia rajoitteita, välttämättömyksiä ja pakkoja toimija kokee olevansa hänen toimintansa tiellä (Jyrkämä, 2008). Tässä tutkimuksessa viitataan täytymisellä pääosin niihin yksilön itse näkemiin,

mutta hänen ulkopuolella oleviin rajoitteisiin ja pakkoihin, joita olen yliopisto-opiskelijoiden puheesta tulkinnut. Näkemykseni mukaan *täytymisen* ulottuvuudessa on kyse yksilön omasta tulkinnasta siitä, kuinka häntä ympäröivät rakenteelliset tekijät rajoittavat tai asettavat pakkoja hänen toiminnalleen sosiaalisten suhteiden suhteen.

Voimisen ulottuvuudessa ilmenee *täytymisen* osittainen vastakkaisuus eli minkälaisia mahdollisuuksia yksilö kokee ulkopuolisen maailman tarjoavan (Jyrkämä, 2008). Samoin kuin *täytymisessä*, kyse on niistä mahdollisuuksista *mitä yksilö itse näkee*. Kun puhutaan yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyydestä, niin kyse *voimisen* ulottuvuudessa voi olla myös koetusta mahdollisuuksien puutteesta yliopiston kontekstissa.

Täytymisen ja *voimisen* ulottuvuuksissa tulee ilmi yksilön oma kokemus siitä, minkälaisia rajoitteita ja mahdollisuuksia kontekstin rakenteelliset tekijät antavat sosiaalisia suhteita ajatellen. *Osaamisen, kykenemisen, haluamisen ja tuntemisen* ulottuvuuksissa yhdistyy yksilön kokemus omista yksilöllistä tekijöistä, jotka kuitenkin ovat *tiivisti kietoutuneena* yliopisto-opiskelijan ulkopuoliseen maailmaan. Ymmärrän toimijuuden ulottuvuudet edellä esitetyn kuvion 2 tapaan toisiinsa tiiviisti kietoutuneena, ja siksi en pyri tutkimuksessani erittelemään niitä erikseen (vrt. Heikkinen, 2014). Yksilöllisissä tekijöissä kyse on myös siitä kontekstissa, missä yksilö kokee ja toimii. Toimijuuden modaaliteettiteoria on sellaisenaan ideaalityyppi, jonka avulla lähestyä yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksen moniulotteista ilmiötä.

4. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimuksessani elämäntutkimuksen tutkimusperinteen tarjoama viitekehys toimijuuteen on kulkeutunut tutkimukseni teon rinnalla haastattelujen suunnittelemisesta lähtien. Teorian ja aineiston väliseen yhteyteen sovellan Derek Layderin *Sociological Practice* (1998) teoksen näkökulmia laadullisen tutkimuksen toteuttamiseen. Layderin (1998) teoksen ytimessä on ajatus siitä, kuinka teorian ei ole tarkoitus suoraan selittää tutkimuksen tuloksia, vaan sen sijaan tutkimuksen tulokset muodostuvat jatkuvassa teorian ja aineiston välisessä vuoropuhelussa. Kyse on myös siitä, kuinka sosiologista tutkimusta harjoittavan tutkijan, on syytä ottaa huomioon hänen oma vaikutuksensa tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön jo tutkimuksen teon alkuvaiheissa. Layderin (1998, 48) mukaan tutkijalla on aina teoreettisia ideoita ja ennakko-oletuksia tutkimuskohteestaan, jotka olennaisesti vaikuttavat myös aineiston keräämisen ja analysoinnin vaiheissa. Näistä syistä johtuen, tuon seuraavassa esille tutkimukseni teon käytännön mahdollisimman perusteellisesti.

Layderin (1998) esittämiä näkökulmia laajemmin yhdistän tutkimukseni laadulliseen tutkimusperinteeseen. Analysoin kvantitatiivista aineistoa usein pienempää aineistoa mahdollisimman perusteellisesti (Eskola & Suoranta, 1998) pyrkimällä ymmärtämään niitä merkityksiä, jotka haastateltavat antavat tutkimuksen kohteelle eli yksinäisyyden kokemukselle (vrt. Tuomi & Sarajärvi, 2013). Kuten johdannossa osoitin, tiedon syventäminen laadullisin haastattelumenetelmin on perusteltu ja tarpeen.

4.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Layderin (1998, 43–45) mukaan tutkimuksen teoreettinen näkökulma täytyy ottaa huomioon tutkimuksen kohdejoukkoa valitessa. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan siten, että se on suhteessa valittuun teoreettiseen näkökulmaan. Tämän lisäksi käytän haastateltavien valinnassa Sulkusen (1990, 272–273) kriteereitä järkevään aineiston kokoamiseen tutkimuksen tulosten yleistettävyyden näkökulmasta.

Tutkimukseni aineistoa varten pyrin löytämään sellaisia haastateltavia, jotka ensinnäkin omaisivat tietoa tutkimuksen aiheesta eli yksinäisyyden kokemuksesta yliopistossa. Tämän jälkeen seuraava raja on, että haastateltavilla on suhteellisen samanlainen kokemusmaailma yksinäisyyden suhteen. Tämä raja on tärkeä myös teoreettisen viitekehysten suhteen tarkastellessani yliopisto-opiskelijoiden toimijuutta. Toimijuuteen näen läheisesti kuuluvan ajan ja paikan eli kontekstin, jossa yliopisto-opiskelija toimii sekä aikaisemman elämäntutkimuksen. Haastateltavien valinnan suhteen tästä

seuraa se, että pyrin löytämään opiskelijoita, jotka toimivat samassa yliopistossa suhteelliseen samaan aikaan eli haastateltaviksi valikoitui yliopisto-opiskelijoita samasta yliopistosta. Aikaisemman elämänculun näkökulmasta valitsin haastateltavien kriteeriksi ikäjakauman 18–29, jolloin haastateltavien lapsuuden ja nuoruuden kokemukset kuvaavat suhteellisen samanlaista aikaa ja paikkaa.

Sulkusen (1990, 272–273) mukaan viimeinen tärkeä haastateltavien valinnan kriteeri on se, että haastateltavat haluavat osallistua itse tutkimukseen. Tämä kriteeri toteutettiin yhdessä Student Life -kehittämistyön kanssa siten, että haastateltavia haettiin vapaaehtoisesti ilmoittautumaan haastatteluun ilmoituslomakkeella verkossa. Yliopiston eri tiedotuskanavilla lähetettävässä haastattelukutsussa mainittiin haastattelun teemasta ja toteutuksesta. Vielä tämän jälkeen haastatteluun ilmoittautuneille laitettiin viestiä sekä tutkimuksen että haastattelun sisällöstä ja toteutustavasta.

Tutkimuksen aineisto koostuu 27 Jyväskylän yliopiston opiskelijasta. Nämä opiskelijat ovat aloittaneet Jyväskylän yliopistossa kandidaatin tutkinnon suorittamisen. Tutkimusaineistossa kahdeksan haastateltavaa on sukupuoleltaan miestä ja 19 naista. Tutkimusaineisto jaettiin anonyymiteetin turvaamisen vuoksi kahteen ikäryhmään: 18–24 vuotiaat ja 25–29 vuotiaat. Näistä 15 opiskelijaa on kuuluu nuorempaan ja loput 12 vanhempaan ikäryhmään. Tutkimusaineiston opiskelijat ovat keskimäärin neljännen vuoden opiskelijoita, mutta joukkoon mahtuu niin ensimmäisen kuin kahdeksannen yliopisto-opiskeluvuoden opiskelijaa. Tutkimusaineistossa vain kolme on kotoisin yliopiston lähiseudulta (välimatka 0–50 kilometriä). Loput tutkimusaineiston opiskelijoista ovat muuttaneet yliopistokaupunkiin. Tutkimusaineiston opiskelijoista kymmenen asuu yksin, kahdeksan kämpäkaverin ja yhdeksän puolison kanssa.

4.2 Tutkimushaastattelujen toteutus

Tutkimushaastattelujen tavat jaetaan yleensä strukturoituihin ja strukturoimattomiin haastatteluihin. Kun näitä ajatellaan ääripäinä, niin strukturoidut haastattelut ovat sellaisia, joissa pyritään mahdollisimman valmiisiin kysymyksiin. Tämän positiivinen puoli on se, että haastattelijan vaikutus minimoidaan. Strukturoimattomat haastattelut ovat taas sellaisia, joissa tarkoitus on edetä haastatteluissa haastateltavan omilla ehdoilla. Valmiita kysymyksiä haastattelijalla ei juurikaan ole, vaan tarkoitus on harjoittaa vapaampaa keskustelua. Tässä positiivisena puolena voidaan nähdä se, että aineisto rakentuu mahdollisimman paljon haastateltavien itsensä ehdoilla. Toisaalta taas se, miten

merkittävästi tutkija strukturoimattomassa haastattelussa vaikuttaa haastateltavan puheeseen on ollut kriittisen keskustelun alla. (Ruusuvoori & Tiittula, 2005, 9–10.)

Tutkimuksessani käytän näiden kahden välimaastosta löytyvää puolistrukturoitua haastattelutapaa. Ensinnäkin halusin haastattelujen olevan toisiinsa verrattavissa eli päätin kysyä samankaltaisia kysymyksiä haastatteluista toiseen. Tutkimukseni haastattelujen käytäntöön sovelsin teemahaastattelua, joka on tunnetuimpia puolistrukturoituja haastattelumuotoja (Ruusuvoori & Tiittula, 2005, 9). Teemahaastatteluissa käydään haastattelusta toiseen läpi samoja teemoja, mutta samalla pyritään antaa haastateltavalle itselleen tilaa ohjata haastattelun kulkua. Haastattelijan ei tarvitse esittää kysymyksiä sanatarkasti haastattelusta toiseen, vaan niiden kysymyksenasettelu ja järjestys voivat vaihdella (Eskola & Suoranta, 1998; Hirsjärvi ja Hurme, 2008, 47). Teemahaastattelussa tutkimuksen teoreettiset näkökulmat vaikuttavat, mutta aineiston odotetaan kuitenkin antavan uusia näkökulmia tutkimukseen (vrt. Layder, 1998).

Rakensin teemahaastattelun runkoa teoreettisen viitekehyksen varaan. Haastattelujen teemoiksi valitsin 1) arki yleisesti, nykyinen elämäntilanne ja sosiaaliset suhteet, 2) yliopisto-opiskelija toimijana ja yksinäisyyden ilmeneminen 3) aikaisempi elämänkulku, yksinäisyys ja sosiaaliset suhteet ja 4) yksinäisyyttä kokeva yliopisto-opiskelija yliopistoyhteisössä. Teemojen lisäksi kysyin haastateltavilta taustatietoja liittyen heidän opiskeluun, muuttoon ja asumiseen. Ennen ensimmäisiä haastatteluja toteutin muutaman esihaastattelun. Esihaastattelun tehtävänä on testata haastattelurungon toimivuutta, järjestystä ja pohtia omaa kysymyksen asettelua haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 72).

Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 107) mukaan haastattelut kannattaa aloittaa niin, että haastateltava pystyy helposti vastaamaan ensimmäisiin kysymyksiin. Tämän vuoksi aloitin kyselemällä haastateltavalta taustatietoja. Myös haastattelutilanteen osapuolten välisen luottamuksellisen suhteen muodostumisen kannalta haastattelun alku on tärkeä (ks. Ruusuvoori ja Tiittula, 2005). Toisaalta Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (em. 107) on tärkeää antaa haastateltavan kokea haastattelutilanteen olevan mielenkiintoinen tarjoamalla mahdollisuus vastata laaja-alaisiin kysymyksiin. Siksi sijoitin haastattelurungon alkuun haastateltavalle kehotuksen kertoa laajasti omasta arjestaan.

Tutkimushaastattelijan rooli on hyvin yksinkertaistettuna kysymysten esittämistä ja vastausten saamista (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 103). Haastattelujen kuluessa sain kuitenkin kuvan siitä, miten monimuotoinen haastattelijan rooli tosiasiaassa on. Kuten Ruusuvoori ja Tiittula (2005, 11) toteavat, haastattelu loppujen lopuksi syntyy sekä

haastateltavan että haastattelijan yhteisen toiminnan tuloksena. Osassa haastatteluista jouduin ottamaan aktiivisemman roolin kuin toisissa, jos haastateltava vastasi vain lyhyesti esittämiini kysymyksiin. Teemahaastattelut vaativat joustavuutta myös siinä, kuinka haastatteluissa voidaan siirtyä eri teemojen välillä (ks. Hirsjärvi & Hurme, 2008, 102–105).

Kun siirryimme haastateltavan kanssa keskusteluun aikaisemmasta elämänkulusta, niin pyrin ensin siihen, että esittäisin laajoja kysymyksiä. Tällöin hän saisi vapaasti kertoa omista kokemuksistaan ilman haastattelijan puuttumista (vrt. Bertaux, 1981). Usein kuitenkin haastatteluissa kävi niin, että haastateltavat kertoivat vain lyhyesti aikaisemmista kokemuksistaan. Siksi olin ottanut haastattelurunkooni (ks. Liite 1) teemoitetun version eri elämänvaiheisiin liittyen. Jos haastateltavan kerronta ei edennyt, niin esitin kysymyksiä hänen aikaisempiin sosiaalisiin suhteisiin ja yksinäisyyden kokemukseen liittyen.

Haastatteluaineiston keräämisessä yleisenä ongelmana on pidetty sitä, miten haastatteliija itse vaikuttaa haastateltavan puheeseen. Tämä on tärkeää muistaa yksinäisyyteen liittyviä haastatteluja tehdessä (ks. Saari, 2010; Tiilikainen, 2016b), mutta erityisen tärkeää muistaa silloin, kun tehdään tutkimusta haastateltavan aikaisempaan elämään liittyvistä tekijöistä. Erityisesti aikaisemman elämänsä kääntehtien kohdalla haastatteliija voi vaikuttaa haastateltavan puheeseen esittämällä liian tarkkoja tai johdattelevia kysymyksiä (Oravala & Rönkä, 1999, 275–276).

Pyrin ottamaan tämän näkökulman huomioon esittämällä tarkentavia kysymyksiä kääntehtienä näyttäytyvästä tapahtumasta vasta haastateltavan itse ottaessa tapahtuneen puheeksi. Kysymysten esittämisen ohella autoin haastateltavaa eteenpäin aktiivisella kuuntelijan roolilla nyökkäysten, mm-äänähdysten ja hiljaisuuden avulla. Haastattelun lopussa käytin usein Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 111) teoksesta löytyvää epäsuoraa lähestymistä pyytäessäni haastateltavia pohtimaan sitä, miksi yksinäisyyttä koetaan yliopistossa. Haastateltavien vastaukset epäsuoriin kysymyksiin usein heijastavat heidän omia ajatuksiaan (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 111).

Tutkimukseni haastatteluiden heikkoudeksi voidaan katsoa se, että niitä järjestettiin vain kerran haastateltavan kanssa. Usein aikaisempaa elämänsä kulkua käsittelevissä tutkimuksissa haastatteliija ja haastateltava tapaa useasti tutkimuksen aikana (esim. Tiilikainen, 2016b). Haastatteliija voi jatkohaastatteluissa kysyä tarkentavia kysymyksiä aikaisemmista haastatteluista. Tämä menetelmä olisi lisännyt entisestään tämän aineiston arvoa, mutta pro gradu -tutkielman rajoissa tämä ei ollut mahdollista.

Toteutin tutkimushaastattelut syksyn 2016 aikana. Yksi haastattelu kesti keskimäärin noin tunnin. Lyhyimmän haastattelun pituus jäi noin 40 minuuttiin, pisimmän

puoleentoista tuntiin. Jokaisesta haastattelusta kirjoitin haastattelun jälkeen muistiinpanoja tärkeiksi näkemistäni asioista. Haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin puhtaaksi keväällä 2017. Käytin litteroinnissa hyödyksi Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 138–142) ohjeita aineiston litterointiin. Tein litteroinnit koko haastatteluista jättäen usein pois puheen täytesanoja kuten “tota” ja “niinku”. Lopulta litteroidut haastattelut siirrettiin analysoitavaksi Atlas.Ti -tietokoneohjelmaan.

4.3 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimukseni aineiston analyysissa sovelsin Layderin (1998) esittämiä laadullisen aineiston analyysin neuvoja, sisällönanalyysin oppeja (Tuomi & Sarajärvi, 2003; Eskola & Suoranta, 1998) sekä elämäntulkuanalyysia (Salasuo, Piispa & Huhta 2015, 39–45). Aineiston koodauksessa käytin hyödyksi tutkimushaastattelun teema-alueita (vrt. Hirsjärvi & Hurme, 2008, 141–143). Tässä tutkimuksessa ymmärrän koodauksen tutkijan tekemänä tulkintana aineistosta, en tutkijan “objektiivisesti” tekemänä aineiston järjestämisenä. Samoin Layder (1998) kritisoi ajatusta siitä, että aineiston koodausta harjoitettaisiin “tyhjältä pöydältä” (vrt. *grounded theory*). Tutkijan toimijuus vaikuttaa poikkeuksetta aineiston analyysin taustalla (vrt. Layder, 1998).

Aineiston koodauksen toteutin Atlas.Ti –tietokoneohjelmalla.

Tutkimuskysymykseni mielessäni kiinnitin huomion yliopisto-opiskelijoiden aikaisempaan elämäntulkkuun ja toimijuuteen sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Aikaisemman elämäntulkun suhteen muodostin ensin koodeja opiskelijoiden aikaisemman elämäntulkun käännekohtien suhteen, mutta huomasin analyysia tehdessäni käännekohtien ohella myös aiempien sosiaalisten suhteiden merkittävän vaikutuksen opiskelijoiden nykyiseen toimijuuteen. Yliopisto-opiskelijan nykyistä toimijuutta sosiaalisten suhteiden näkökulmasta havainnoin teoreettisesta viitekehityksessä muodostetun elämäntulkuteoreettisen näkökulman mukaisesti kiinnittämällä huomioni opiskelijan toimijuuden rajoituksiin ja mahdollisuuksiin sosiaalisten suhteiden suhteen.

Tutkimukseni tulosteemojen analyysia jatkoin tekemällä tiivistelmiä jokaisesta haastattelusta hyödyntäen edellä tehtyä koodausta. Tässä sovelsin Layderin (1998, 55–56) teoreettisten memojen ja Salasuon, Piispan ja Huhta (2015, 39–45) elämäntulkuanalyysin mallia. Näitä oppeja soveltaen tiivistin analyysia hallittavaan muotoon ja samalla muodostin teoreettisia tulkintoja analyysin pohjalta. Teoreettisessa tulkinnassa käytin erityisesti toimijuuden modalityteoriaa (Jyrkämä, 2008). Tuloksissa esiteltäviin

tulosteemoihin päädyin jatkuvassa aineiston ja teorian välisessä vuoropuhelussa, joka tarkoitti aineiston koodauksen ja tiivistelmien jatkuvaa syventämistä.

4.4 Eettinen pohdinta

Kun tutkimuksessa on kyse yksinäisyyttä kokevien haastatteluista on eettisten kysymysten kanssa oltava tarkka. Tässä luvussa pohdin tutkimuksen teon eettisiä kysymyksiä aineiston keruuseen, analyysiin ja tulosten julkaisemiseen liittyen.

Haastateltavien informoinnissa on ensinnäkin pidettävä huoli siitä, että haastateltava ymmärtää mistä haastattelussa on kyse, mitä haastattelussa tulee suurin piirtein tapahtumaan ja minkälaisia riskejä haastatteluun osallistumisessa on. Toisaalta haastattelijan on pidettävä myös huoli siitä, ettei hän informoinnin yhteydessä ohjaa liiaksi haastateltavaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20.) Yhdessä muiden Student Life -kehittämistyön työntekijöiden kanssa informoimme haettavia haastateltavia heidän hakemisen vaiheessa. Seuraavaksi lähestyin haastateltavaa sähköpostiviestillä, jossa kerroimme lisää sekä haastattelusta että tutkimuksesta.

Haastateltavien informointi jatkui haastattelujen alussa. Haastattelun alussa kerroin haastateltavalle vielä toteutettavasta tutkimuksesta, hänen oikeuksistaan haastattelun suhteen ja lyhyesti haastattelututkimuksen kulusta. Kerroin siitä, kuinka vain minä tulen haastattelijana kuulemaan haastatteluäänitteen, litteroin sen ja hänen henkilöllisyys jää vain minun tietooni. Haastateltavan oikeuksissa toin esiin sen, että hän voi keskeyttää haastattelun milloin tahansa, hänellä on oikeus olla vastaamatta esittämiini kysymyksiin ja hänen on oikeus puhua vain sellaisista asioista, joista hän tahtoo puhua. Lisäksi hänellä on oikeus vetäytyä tutkimuksesta myös haastattelun jälkeen. Ennen suostumuslomakkeen allekirjoittamista (ks. Liite 2) pyysin haastateltavaa vielä kysymään, jos jotain epäselvää jäi tutkimuksen teon tai haastattelun kulun suhteen.

Haastattelun kulussa otin sen huomioon, että yksinäisyyden kokemus on sensitiivinen aihe, josta puhuminen voi haastateltavalle saada aikaan voimakkaita tunnereaktioita. Pyrin haastattelun loputtua siihen, että haastateltavalle ei jäisi negatiivinen mielikuva haastatteluun osallistumisesta. Haastattelun aikana otin huomioon haastateltavien voimakkaat tunnereaktiot siten, että kerroin tauon pitämisen mahdollisuudesta ja, ettei haastattelulle ole mitään kiirettä. Haastattelutilanteen loppuun kysyin usein haastateltavalta, minkälainen haastattelutilanne on ollut varmistaakseni sen, että haastattelutilanne ei ole ollut negatiivinen kokemus haastateltavalle. Ennen haastateltavan lähtemistä luovutin hänelle oman sähköpostiosoitteen yhteydenottoa varten.

Tämän lisäksi luovutin ennalta sovitusti erään Jyväskylän yliopiston työntekijän yhteystiedot, jos haastateltava haluaa jutella lisää yksinäisyydestä tai hänellä on muita hänen omaan hyvinvointiinsa liittyviä kysymyksiä (ks. Liite 3).

Haastatteluaineiston käsittelyssä on syytä ottaa huomioon niin aineiston käsittelyyn kuin raportointiin liittyvät eettiset kysymykset. Haastatteluaineiston purkamisessa pyrin siihen, että kirjallinen litterointi noudattaa haastateltavien suullisia lausuntoja mahdollisimman hyvin tämän tutkimuksen näkökulman puitteissa (vrt. Hirsjärvi & Hurme, 2008, 20). Aineiston analyysia varten olen saanut ideoita Tiilikaisen (ks. 2016b, 50) pohdinnasta eli siitä, kuinka ymmärrän haastateltavien tuottaman puheen ensinnäkin kuvastavan jossain määrin tosiasiallisesti tapahtunutta, mutta ymmärrän kuitenkin miten haastatteluissa puhe rakentuu haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutuksessa. Haastateltavien anonymiteetin suojaaminen on tärkeää yksinäisyyden kokemuksen tapaisissa sensitiivisissä aiheissa. Olen huolehtinut siitä, että haastateltavien henkilöllisyys jää vain minun tietooni. Tulosten esittelyssä olen pyrkinyt välttämään haastateltavan henkilöllisyyden paljastavia lainauksia ja muokannut niitä anonymiteetin varmistamiseksi.

Eettisten kysymysten huomioon ottaminen ei ole läsnä vain aineiston keräämisessä ja tulosten raportoinnissa, vaan tutkijan on syytä pohtia niitä kriittisesti jatkuvasti koko tutkimuksen ajan. Jo tutkimuksen alkuvaiheessa tutkija tekee valintoja, jotka luovat tutkimuskohteesta omanlaistansa todellisuuskuvaa. Tutkimusaiheen valinta, tutkimusaiheen rajaukset, tutkimuskysymysten asettaminen ja tutkimusteorian valinta vaikuttavat siihen, minkälaisia todellisuutta tutkimuksessa luodaan. Siksi tutkijan on syytä tuoda avoimesti esiin omat valintansa, sillä ne ovat aina kannan ottamista tutkimusaiheeseen. (Pohjola, 2003, 58–61; Layder, 1998.)

Tutkijan on myös syytä pohtia sitä, minkälaisia vaikutuksia hänen tutkimuksellaan mahdollisesti on. Tutkija voi esimerkiksi työllään leimata jotain ihmisryhmää jo tutkimuksen analyysissa tehtyjen kategorisointien avulla. (Pohjola, 2003, 64–65.) Pyrin tässä tutkimuksessa välttämään sellaisia kategorisointeja, jotka leimaisivat yksinäisyyttä kokevia opiskelijoita tiettyjen ominaisuuksien mukaan. Kun pohdin tässä tutkimuksessa yksinäisyyden taustalla olevia tekijöitä, niin pyrin samalla tuomaan esille näiden tekijöiden monimuotoisuuden ja yhteenkietoutuvuuden.

Parhaimmillaan tutkimuksen avulla voidaan parantaa vallitsevia olosuhteita ja käytäntöjä (Hurtig & Laitinen, 2003, 105). Tutkimukseni näkökulmana on ollut, että yliopisto-opiskelijoiden kokema yksinäisyys on ongelma, jonka vähentämiseen pitäisi

pyrkiä myös tutkimuksen kautta löytämään kestäviä ratkaisuja. Tämän vuoksi tuon tulosluvun jälkeen esiin yksinäisyyden vähentämisen ratkaisuja.

5. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Teoreettisessa viitekehyksessä toin esiin sen, kuinka yksilön kokemuksen ymmärtämiseksi on syytä keskittyä nykyisen ohella myös aikaisempaan. Tulosluvun ensimmäisessä osiossa tarkastelen opiskelijoiden aikaisempaa elämäntulkua ja kysyn, miten aikaisempi elämäntulkku ilmenee yksinäisyyttä kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimijuudessa. Yliopisto-opiskelijoiden muuttanutta elämäntulkua käsittelevässä luvussa toin esiin sen ajan ja paikan, missä tutkimukseni haastateltavat arjessaan toimivat. Teoreettisessa viitekehyksessä kuvasin, kuinka yksilöiden toimijuutta on syytä ymmärtää kontekstissaan aikaisempi elämäntulkku huomioiden. Tulosluvun toisessa osiossa tarkastelen sitä, miten yksinäisyyttä kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimijuus muotoutuu yliopiston sosiaalisissa yhteisöissä ja yksilöiden sosiaalisissa suhteissa.

5.1 Mennyt nykyisyyden taustalla

Elämäntulkun tutkimusperinteen yksi tärkeistä näkökulmista on sen huomioon ottaminen, kuinka yksilön toimijuuden taustalla vaikuttaa hänen aiempi elämäntulkku (Elder, 1998). Tässä luvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni. Tuon esiin yksinäisyyttä yliopistossa kokeneiden opiskelijoiden aiemmasta elämäntulkusta sellaisia käännekohtia, joita olen analysoinut merkittäväksi heidän yksinäisyyden suhteen. Analyysia tehdessäni minulle selvisi, ettei ainoastaan käännekohtiin kiinnittymällä voi vastata esittämäni tutkimuskysymykseen. Siksi käännekohtien jälkeen tuon esiin opiskelijoiden aikaisempia sosiaalisia suhteita, jotka näen vaikuttavan heidän nykyiseen toimijuuteen. Luvun lopussa vedän yhteen tutkimustuloksiani liittyen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni.

5.1.1 *Elämän käännekohtat*

Haastateltavien aiempia kokemuksia käsittelen aikaisemman elämäntulkun käännekohtien avulla. Kuten käännekohtilla on tapana (vrt. Oravala & Rönkä, 1999), nämä kokemukset ovat muuttaneet huomattavasti opiskelijoiden elämäntulkua. Tarkoitukseni ei suinkaan ole pyrkiä yleistämään sitä, minkälaisen tekijöiden vuoksi yksinäisyyttä koetaan, vaan näen laadullisen tutkimukseni tehtäväksi kartoittaa niitä mahdollisia tekijöitä, joita yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksen taustalla voisi olla. Olen pyrkinyt analysoinnissani siihen, että otan esiin sellaisia käännekohtia, joita olen tulkinut haastateltavien itsensä pitävän tärkeinä heidän yksinäisyyden kokemuksen kannalta.

Muutot

Yksi käännekohdista liittyy aikaisemmin tapahtuneisiin muuttoihin, jotka ovat haastateltavilla usein muuttaneet sosiaalisia suhteita. Muuton jälkeen he ovat kokeneet ulkopuolisuutta tai yksinäisyyttä. Osa haastateltavista ottaa esiin tapahtuneet muutot heidän yksinäisyyden kokemuksen kannalta tärkeiksi tapahtumiksi.

Muuton jälkeistä aikaa haastateltavat kuvaavat siten, etteivät he uudessa, muuton jälkeisessä sosiaalisessa ympäristössä päässeet mukaan vertaisryhmiin. Muutoissa tulee esille elämänkulun tutkimusperinteen viitekehyksen linkittyneiden elämien periaate (Elder, 1998). Vanhempien olosuhteet ja niiden muutos, kuten pakolliset muutot työpaikan perässä, vaikuttavat myös lapsen elämään olennaisesti. Esimerkiksi erään naisopiskelijan lapsuudessa tapahtunut muutto vanhemman työpaikan muuttumisen vuoksi sai aikaan merkittäviä muutoksia hänen omissa sosiaalisissa suhteissaan.

V: [- -] Mä olin hirveän suosittu. Emmä tiiä siitä mitä tapahtu eskarin... tai tiedän me muutettiin eskarin ja ekan luokan välillä. Ja...sen jälkeen vaan niinkun mikään ei oo toiminut (Haastateltava 8)

Yksinäisyyden kokemuksen taustalla olevissa käännekohdissa kyse ei ole ainoastaan siitä, miten yksinäisyys on korostunut, vaan kyse on myös yksinäisyyden taustalla olevista taustatekijöistä. Yksi naisopiskelijoista kuvaa, kuinka hänen ujouden ja arkuuden kokemus lähti ikään kuin liikkeelle siitä, kun heidän perheensä muutti esikoulun aikana ja uudesta esikoulusta hän ei löytänyt kavereita. Siellä hän huomasi, kuinka vaikeaa hänellä oli tutustua muihin lapsiin. Aikaisemmasta esikoulusta samanlaisia ahdistuksen ja ulkopuolisuuden kokemuksia hän ei muista.

Yksi miesopiskelijoista kuvaa sitä, kuinka he muuttivat juuri ennen ensimmäisen luokan aloittamista maalle “keskelle ei mitään”. Kun ensimmäinen luokka alkoi, haastateltava koki olevansa “täysin ulkopuolinen” ja “täydellinen friikki”. Haastattelussaan hän pohtii sitä, kuinka muut lapset tunsivat pienellä paikkakunnalla jo toisensa hänen ollessa juuri paikkakunnalle muuttanut. Kysyessäni siitä, mistä hänen mainitsema vaikeus tutustua muihin ihmisiin yliopistossa on tullut, haastateltava ottaa esille edellä mainitut elämäkokemukset. Hän kuvaa niiden avulla sitä, kuinka ei ole oppinut sellaiseen “ihmiskontaktiin” mitä toisiin tutustumisen hänestä vaatisi.

Kiusaaminen

Aikaisemmassa tutkimuksessa lasten ja nuorten vertaissuhteissa tapahtuva kiusaaminen ja ulkopuolelle jättäminen on nähty yksinäisyyden kokemuksen taustatekijöinä (esim.

Tiilikainen, 2016b, 26; Kangasniemi, 2008, 170). Koulussa tapahtunut kiusaaminen ja sen jättämät seuraukset tulevat haastatteluissa usein esille. Erityisesti opiskelijoista ne, joilla koulukiusaaminen on jatkunut pitkään, kuvaavat kiusaamisen jättämiä seurauksia merkittäviksi. Eräs miesopiskelija kuvaa alla sitä, miten vasta nyt yliopistossa hän on kyennyt rakentamaan luottamustaan muita ihmisiä kohtaan. Yliopisto on hänelle ensimmäinen koulumainen instituutio, jossa häntä ei ole kiusattu.

V: Varmaan semmosen todella suuren ennakkoluulon niinku kaikista uusista ihmisistä mikä niinku nyt yliopistoaikana on ruvennut korjautuu vasta että [- -] Et vasta tää yliopisto aika niinku on... tai kouluttaa siihen että pystyy luottaa uusiin ihmisiin että on se esiluotto ja sitten... emmä tiiä, ei siitä varmaan muuten mitään semmosta niinku... ehkä semmonen tietynlainen kovuus ja kylmyys on sitten tullut. Semmonen että nykyään pystyy olemaan semmosella niinku hällävälä asenteella että kuka tahansa sanoo mitä tahansa niinku haukkuu tai jotain niin sä pystyt olemaan silleen että jaa se on sun mielipide, mua ei pidä kiinnostaa niinku vittuukaan. [- -] (Haastateltava 13)

Kiusaamisen jättämiä seurauksia kuvataan edellä lainatun haastateltavan tapaan omien ennakkoluulojen lisääntymisellä, luottamuksen vähentymisellä muita kohtaan ja oman itsetunnon heikentymisellä. Näistä seurauksista viestii esimerkiksi se, kuinka opiskelija kertoo suhtautuvansa yhä varautuneesti uusiin tuttavuuksiin. Eräs naisopiskelija taas kertoo, kuinka hän ei heikon luottamuksen ja itsetunnon vuoksi kykene ystävystymään muiden opiskelijoiden kanssa. Yksi opiskelijoista näkee kiusaamisen johtaneen “sosiaaliseen ylitarkkailuun” sosiaalisissa tilanteissa ja itsearvostuksen heikkenemiseen. Hän kokee arvostelevalansa itseänsä paljon ja erilaisilla kuin muut.

Ulkopuolisuus

Ulkopuolisuudella kuvaan haastateltavien kokemuksia ulkopuolelle jäämisestä lapsuuden ja nuoruuden sosiaalisista suhteissa. Opiskelijat kertovat, kuinka he ovat jääneet tai heidän on suljettu ulkopuolelle aikaisemmista kaveriporukoista. Näillä tapahtumilla on ollut seurauksensa myös heidän nykyiseen toimijuuteen. Esimerkiksi eräs naisopiskelija kuvaa, kuinka hänen aikaisemmat kokemukset ulkopuolelle jäämisestä ovat johtaneet hänen heikkoon itsetuntoon. Toinen naisopiskelija sanoo miettivänsä ulkopuolelle jäämisen kokemusten johdosta yhä enemmän sitä, mitä muut hänestä ajattelevat ja kertoo joutuvansa suorittamaan sosiaalisissa tilanteissa.

H: Osaisitko selventää vielä näiden aikaisempien kokemusten yhteyttä tähän yksinäisyyteen?

V: No ylipäätään se et ku on jätetty ulkopuolelle niin ei oo ollut niitä kavereita ja just se että kun on jätetty ulkopuolelle niin sitten on ollut hirveen kynnys ylipäätään yrittää enää päästä takasi. Et sitten on ollut vaan yksin ja se on ollut tosi... tai tavallaan tommonen ystävien kaa oleminen ja niiden saaminen pitäis olla tosi luonnollista mut mulle se on ollut semmosta et mä oon miettinyt sitä tosi paljon niinku et nyt mä meen tonne, miten mä käyttäydyn, mitä tästä illasta tulee, tykkääks se musta sen jälkeen enemmän vai vähemmän et on ollut aina et pitää

jotenkin suorittaa et ei voi vaan mennä ja olla oma ittensä vaan pitää jotenkin suorittaa et pisteet jotenkin nousee et noi haluu olla mun kavereita. Ja se että ehkä jossain kohtii ku on ollut riitaa tai jotain niin sitten on ehkä myötäillyt sen takii koska ei oo ikinä kokenut et ois just liikaa kavereita et ois kenestäkään varaa luopuu tai olla riidoissa niin senkin takia on sit yrittänyt pitää ne vähäsetkin mut et se kun on ollut vähän semmonen yksinäinen olo niin se ei oo ollut niin luonnollista aina et se on ollut semmosta suorittamista tai stressaavaa.
(Haastateltava 25)

Omista ystävyysuhteista voi jäädä ulkopuolelle myös elämäntilanteiden muuttuessa. Yksi naisopiskelijoista kuvaa hänen yksinäisyytensä yhteyttä kaverisuhteista ulkopuolelle jäämiseen. Kysyessäni tarkennuksia haastateltavan mainitsemasta “kasvanut olemaan yksin” aiheesta ja siitä, onko hän jo ennen kouluikää kokenut samoin, niin hän lähtee pohtimaan sitä, kuinka hän on ikään kuin kasvanut olemaan yksin ja hyväksynyt “realiteetin että ei niitä kavereita välttämättä oo”. Tämä on hänestä tapahtunut erilaisten vastoinkäymisten ja ihmissuhteisiin liittyvän puutteen kautta.

5.1.2 Aikaisemmat sosiaaliset suhteet

Aikaisemman elämän käännekohtien ohella, haastateltavat kuvaavat sitä, kuinka aiemmat sosiaaliset suhteet näkyvät myös heidän nykyisen yksinäisyyden taustalla. Otan seuraavassa esiin vanhempiin ja perheeseen liittyviä tekijöitä. Sen jälkeen pohdin sitä, kuinka haastateltavien aiemmat vertaissuhteet näkyvät yksinäisyyden taustalla.

Vanhemmat ja perhe

Osa haastateltavista näkee yksinäisyyden taustalla vanhempien suhteeseen ja puutteeseen liittyviä tekijöitä. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu vanhemman ja lapsen suhteeseen liittyviä tekijöitä yksinäisyyden taustalla (ks. Kainulainen, 2016; Laine, 2005, 167). Esimerkiksi yksi naisopiskelijoista kuvaa yksinäisyyden kuuluneen hänen elämäänsä lapsuudesta asti hänen äitinsä työssä käymisen vuoksi. Hän joutui tämän vuoksi “shiftailemaan hoitopaikasta toiseen”. Myöhemmin hänen selviytyessään enemmän yksin, hän joutui kokemaan yhä useammin yksinäisyyttä.

Eräs eri sijaisperheissä elämänsä aikana asunut miesopiskelija kuvaa hänen ensimmäisten yksinäisyyden kokemusten liittyneen hänen eroahdistukseen omasta äidistään. Osaltaan tässä tulee esille se, kuinka elämänkulun käännekohtia analysoivassa tutkimuksessa tutkija ei välttämättä saa esiin kaikkia niitä yksinäisyyden kannalta tärkeitä tekijöitä. Kyse on kuitenkin siitä, mitä haastateltava itse muistaa ja pitää merkityksellisenä tutkimuksen kohteena olevan ilmiön kannalta. Esimerkiksi lapsuudessa hyvin varhain tapahtuneet vanhemmuuteen liittyvät elämän käännekohdat jäävät usein yksilön elämänkulun käännekohtia tarkasteltaessa ulkopuolelle.

Muutama haastateltavista kokee heidän vanhempiansa kasvatustyyllillä ja omalla yksinäisyydellä olevan yhteyksiä. Eräs naisopiskelija kokee hänen yksinäisyyden kokemuksen taustalla olevien ujuden ja arkuuden osittain johtuvan hänen isänsä tiukasta, ja joskus myös ahdistavasta, kasvatustyylistä. Aineistossani yksinäisyyden taustalla näkyy myös vanhemmalta lapselle periytyneet käyttäytymismallit (ks. myös Junttila, 2016a). Yksi naisopiskelijoista kuvaa, kuinka hänen koko perhe on introverttinen. Monet heistä ovat olleet myös yksinäisiä. Hän näkee yksinäisyytensä syyksi osittain sen, miten hänen koko perheessä on koettu yksinäisyyttä ja hänen vanhemmilla ei ole ollut omia kavereita. Tämän hän kokee johtaneen yhtenä tekijänä hänen sosiaalisten taitojen puutteeseen.

Aiemmat vertaissuhteet

Lähdin johdannossa siitä, että yksinäisyyden kokemus on nykyisyyden rinnalla myös vertaamista aikaisempaan. Aikaisemmalla elämäkululla on roolinsa yksinäisyyden kokemuksessa. Se tarjoaa kokemuksellisen taustan, mitä vastaan ihminen vertaa nykyistä kokemustaan sosiaalisista suhteista. Haastateltavista eräs naisopiskelija kertoo kaipaavansa lukioaikaisia ystäviään. Kun lukioajan tiivis ystäväporukka lähti opiskelemaan ympäri Suomea, niin hän joutui ystävistään erilleen. Kysyessäni siitä, kaipaako haastateltava samanlaisia kavereita kuin lukiossa, haastateltava vastaa myöntävästi. Hän kuvaa, kuinka aikaisempi sosiaalisempi elämä tuo kontrastin nykyiseen yksinäisyyden kokemukseen.

V: Niin, kyl mä uskon. Ja sit jotenkin sillon lukioaikana mä en ehkä tehnyt kaikkea muuta niin paljon niin mulla oli aikaa myös niille ystäville ja me nähtiin tosi paljon melkeen päivittäin ja saatiin tehdä jotain iltasinkin niitten mun lukioaikaisten kavereiden kanssa. Et kyl se kontrasti oli aika suuri sitten kun mä muutin. (Haastateltava 16)

Aikaisemmat elämäntilanteet antavat ajan ja paikan määritteen, jota vastaan verrata nykyistä kokemusta. Mennyt näkyy myös siinä, minkälaisia sosiaalisia suhteita osa haastateltavista haluaa. Eräs miesopiskelija kuvaa, kuinka hän haluaisi löytää yliopistosta samanlaisen kaveriporukan kuin mitä hänellä oli lukiossa. Kysyessäni siitä, mitä pitäisi tapahtua, jotta hän ei kokisi enää yksinäisyyttä, haastateltava kertoo, kuinka hän haluaisi löytää samanlaisen kaveriporukan, mikä hänellä oli kotipaikkakunnalla.

5.1.3 Menneen yhteydet

Edellä toin esille opiskelijoiden aiemman koetun yhteyttä heidän nykyiseen toimijuuteen. Elämän käännekohtiin kiinnittymällä toin esiin sellaisia elämäntapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet heidän yliopistossa koetun yksinäisyyden kokemuksen taustalla. Tällaisia löysin muutoista, kiusaamisesta ja ulkopuoliseksi joutumisesta. Samoin toin esiin sen,

kuinka ainoastaan elämän käännekohtiin kiinnittymällä ei välttämättä saada riittävää ymmärrystä yksinäisyyden kokemukseen mahdollisesti johtaneista tekijöistä. Siksi toin käännekohtien ohella ilmi muita mahdollisia tekijöitä aiemmin koettuun liittyen.

Teoreettisessa viitekehyksessä muodostin näkökulman toimijuuteen Jyrkämän (2008) toimijuuden modaliteettiteorian avulla. Vastaan seuraavassa ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni modaliteettiteoriaa soveltamalla, mutta vielä laajemmin sovellan sitä toiseen tutkimuskysymykseeni vastatessani. Modaliteettiteorian kautta näen aiemman elämäntilanteen yhteyden ilmenevän opiskelijoiden toimijuudessa erityisesti heidän *osaamisen, kykenemisen ja haluamisen* kautta.

Toimijuuden *osaamisen* modaliteetilla viitataan opiskelijan elämäntilanteen aikana omaksumiin taitoihin ja tietoihin. Edellä *osaamisen* suhteen toin erityisesti ilmi *osaamisen* puutteita liittyen sosiaalisiin taitoihin, tapoihin tutustua ja muodostaa ystävyyssuhteita. Opiskelijoiden *kykenemisen* modaliteetilla viitataan heidän tilannekohtaiseen toimintakykyyn. Tähän liittyen erityisesti opiskelijan luottamus muita ihmisiä kohtaan, oma itsetunto ja ujous otin edellä esimerkkien kautta esiin. *Haluamisen* modaliteettiin liittyen aiemmat vertaissuhteet näyttäisivät luovan opiskelijoille mahdollisuuden verrata nykyistä sosiaalista tilannetta aiempaan. Kun tarkastellaan aiemman vaikutusta opiskelijoiden nykyiseen toimijuuteen, niin se minkälaisia vertaissuhteita opiskelija tavoittelee ja haluaa on ymmärrettävästi sidoksissa aiemmin koettuun.

Aiemman vaikutus nykyiseen toimijuuteen tulee erityisen selväksi niillä opiskelijoilla, jotka ovat kokeneet yksinäisyyttä jo pitkään. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on viitteitä yksinäisyyden pitkäaikaisesta kokemuksesta eli yksinäisyyden kroonistumisesta (ks. Junttila, 2016b; Laine, 2005, 173–174). Esimerkiksi muutama opiskelijoista nostaa esille, kuinka heillä on jo vaikeaa kuvitella sellainen vaihtoehto, jossa he eivät olisi niin paljoa yksin. Yksi opiskelijoista tuo esille, kuinka yksinäisyydestä on tullut hänelle ikään kuin persoonallisuuspiirre, josta johtuen on vaikea itse nähdä siihen ratkaisua. Kun yksinäisyyden kroonistumista ajatellaan toimijuuden modaliteettien kautta, niin voidaan huomata, kuinka siinä tulee esille monen modaliteetin yhteenkietoutuvuus (Jyrkämä, 2008). Esimerkiksi alla siteerattu opiskelija kuvaa sitä, kuinka hänen käsitys itsestään yksinäisenä (*haluaminen*) voi johtaa siihen, minkälaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia (*voida, täytyä*) hän näkee itsellään olevan.

V: Kyllä se mun mielestä on ongelmallista koska se on... niinku mä taisin kirjottaa niin se on hyvin semmosta dominoivaa ja tota määrittävää että jos kokee itsensä yksinäiseksi niin se on sitten se vallalla oleva tunne kaiken päällä ja ja se määrittää ihmistä henkilöä hyvin paljon, ainakin minua itteeni. Että jos mä ajattelen että millanen henkilö mä oon ja sit jos mä koen itteni yksinäiseksi niin se vähän ajaa mua nurkkaan ja tota lukkoon. Niin että mä en koe itteäni

hirveen sosiaalisesti ja sitten se taas vaikeuttaa niitten uusien kontaktien luomista jos tavallaan hyväksyy sen että nyt on yksinäinen niin se ehkä sitten jumittaa siihen noidankehään.
(Haastateltava 15)

Aiempi elämäntilanne on vahvasti läsnä kun opiskelijoiden yksinäisyyden kokemusta ja sen tekijöitä tarkastellaan. Erityisesti se näkyy opiskelijoilla heidän sosiaalisissa taidoissaan, tutustumisessa ja ystävyysuhteiden luomisessa. Opiskelijat kuvaavat sitä, kuinka aiemmin koetun vuoksi heistä osa ei kykene merkittävästi luottamaan muihin, kokevat heikkoa itsetuntoa ja muita vaikeuksia toimia sosiaalisissa tilanteissa. Osa heistä kuvaa, kuinka aiempi kehystää myös sitä, minkälaisia sosiaalisia suhteita he haluaisivat. Aiemman vaikutus nykyiseen toimijuuteen näkyy vahvasti pitkään yksinäisyyttä kokevilla. Osa opiskelijoista kuitenkin kertoo, että vasta yliopisto-opinnot aloittaessaan he ovat kokeneet ensimmäistä kertaa merkittävää yksinäisyyttä. Myös yksilölliset tekijät yksinäisyyden taustalla saavat uuden näkökulman kun tarkastelen seuraavaksi opiskelijoiden toimijuutta yliopiston sosiaalisissa yhteisöissä ja opiskelijoiden sosiaalisissa suhteissa.

5.2 Yliopisto-opiskelijan sosiaaliset suhteet

Yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksen taustalla vaikuttavien tekijöiden tarkastelemisessa on usein lähdetty yksilöstä itsestään. Yksinäisyyden tuottavia tekijöitä on haettu emotionaalista ja sosiaalisesta kompetenssista sekä yksilön aikaisemmista elämäkokemuksista (ks. Laine, 2005, 10). Kuten edellä aineistoni avulla kuvasin, yksinäisyyden kokemuksen taustalla näkyy aiemmin eletty.

Tässä luvussa pohdin toista tutkimuskysymystäni. Miten yksinäisyyttä kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimijuus muotoutuu yliopiston sosiaalisissa yhteisöissä ja yksilöiden sosiaalisissa suhteissa? Teoreettisessa viitekehyksessä esitellyn toimijuuden modaliteettiteorian näkökulmasta näen, kuinka toimijuuden eri modaliteetit ovat kietoutuneena toisiinsa (Jyrkämä, 2008). Esimerkiksi sellainen yliopisto-opiskelija, jonka *kykeneväisyydessä* on puutteita sosiaalisten tilanteiden suhteen, voi olla rakenteellisista tekijöistä riippuen jossain toisessa tilanteessa *kykeneväinen*. Siksi modaliteettien yksittäinen erottelu voi yksinkertaistaa monimuotoista sosiaalista todellisuutta.

Toimijuuden modaliteettiteoriaan tukeutuen, pohdin fuksiryhmään ryhmäytymistä ja siitä erkaantumista. Tarkastelen yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisia mahdollisuuksia fuksiryhmän ulkopuolella ja tuon esiin yliopisto-opintojen elämänvaiheeseen liittyviä muita yksinäisyyden takana olevia tekijöitä toimijuuden eri näkökulmista.

5.2.1 Opintojen alun sosiaaliset suhteet

Yliopisto-opiskelija saapuu yliopistoon, jossa hänen katsotaan ensin ryhmäytyvän samaan aikaan aloittaneiden muiden pääaineopiskelijoiden kesken. Tämän luvun ytimessä on pohdinta siitä, miksi osa yksinäisyyttä kokevista yliopisto-opiskelijoista on jäänyt fuksiryhmän ulkopuolelle. Otan aineiston avulla esille sen, kuinka toimijan oma *osaaminen, kykeneminen ja haluaminen* ovat yhteydessä fuksiryhmään ja siellä järjestettyyn ryhmäytymiseen (ks. Kuvio 3). Ryhmäytymisessä kyse on sekä yliopisto-opiskelijan oman toiminnan (*osaaminen, kykeneminen ja haluaminen*) että fuksiryhmässä järjestetyn ryhmäytymisen (*voida, täytyä*) yhteydestä.

Kuvio 3: Ryhmäytymisen modaliteetit

Yliopisto-opiskelijan ryhmäytyminen

Nuori aikuinen saapuu yliopistoon, jossa häntä vastassa on hänen uusi fuksiryhmä ja vanhemmista opiskelijoista koostuvat pienryhmäohjaajat eli tutorit. Kuten tässä tutkimuksessa oletan, nuorella aikuisella on taustallaan hänen aikaisemman elämänsä kautta muodostunut yksilöllisyys, joka tässä osiossa ilmenee *osaamisen, kykenemisen ja haluamisen* kautta. Fuksiryhmä ja sen tutorit muodostavat sen *sosiaalisen kontekstin*, johon yliopisto-opiskelijan on tarkoitus sosiaalisesti integroitua. Tämän sosiaalisen kontekstin rakenteita kuvaan toimijuuden modaliteettien *voida ja täytyä* avulla.

Osaaminen viittaa toimijan omaaviin pysyviin taitoihin, joita hän on elämänsä aikana kartuttanut (Jyrkämä, 2008). Fuksiryhmään ryhmäytymisessä *osaamisen puutteet* ilmenivät siinä, kuinka nuori aikuinen kertoo, ettei itse *osannut* tutustua fuksiryhmän muihin opiskelijoihin, vaan hän jäi fuksiryhmänsä ulkopuolelle. Yksi naisopiskelijoista kuvaa sitä, kuinka hän ei *osannut* tutustua muihin fuksiryhmäläisiin. Syyksi hän kokee, ettei hän ole aikaisemman elämänsä aikana tarpeeksi oppinut tutustumiseen tarvittavaa *osaamista*, kuten sosiaalisia taitoja. Ryhmäytymisen suhteen kyse on siitä, kuinka opiskelija itse osaa tutustua muihin ja muodostaa sosiaalisia suhteita.

Samalla kyse on myös rakenteista, joissa opiskelija voi jäädä ulos fuksiryhmästä. Tätä ulkopuolelle jo fuksiryhmässä tapahtuvaa ulkopuolelle jäämistä ei näytetä huomioivan ja siihen ei fuksiryhmässä puututa. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoo jääneensä sairauslomalle opiskeluista osittain yksinäisyyskokemusten vuoksi.

Kykeneminen viittaa toimijan tilannekohtaisiin taitoihin eli miten hän pystyy kokemuksellisessa tilanteessa toimimaan (Jyrkämä, 2008). Haastateltavat mainitsevat *kykenemisen* suhteen heidän sosiaalista toimintaa rajoittavia tekijöitä kuten ujous, oma jaksaminen, heikko itsetunto ja introverttiys. Toimijan *kykeneminen* on riippuvainen ajasta ja paikasta. On tilanteita, joissa esimerkiksi ujon yksilön on helppo toimia sosiaalisesti, mutta myös tilanteita missä ujous tulee rajoittavaksi esteeksi. Eräs omasta ujoudestaan haastattelussa puhuva naisopiskelija kuvaa pettyneensä tutoreiden tapaan ryhmyttää hänen fuksiryhmänsä. Kysyessäni häneltä siitä, oliko hänen helppo ryhmytyä fuksiryhmään, hän ottaa puheeksi sen, kuinka hän olisi kaivannut tutustumisleikkejä ja muuta järjestettyä ryhmytymistä missä hänen olisi ollut helpompi tutustua muihin.

V: Ei tosiaan ollut helppo että varsinkin... tai jotenkin aina aatteli... silloin mä muistan kun mä tulin tänne ekana päivänä niin sitten mä aattelin että no nyt mää tavallaan tutustun kaikkiin ja oon semmonen erilainen ja... niinku rohkeempi ja tällä tavalla. Mutte sitten kun se tuutorikin esimerkiksi sano siinä heti... silloin ensimmäisenä että hän ei oikein tykkää noista tutustumisleikeistä ja tämmösisistä niin sitten ei niitäkään oikeestaan ollut siinä niin tota... niin sekin teki vielä ehkä vaikeemmaks sen... sen jutun että kyllä siinäkin ihan heti sitten jäin tavallaan siitä porukasta. Että taas tuli se että on jotenkin erilainen ja tällä tavalla.

H: Että ne tutustumisleikit ois helpottanut sitten?

V: Niin kyllä nyt jälkikäteen vaikka mä tota oisin ihan hirveesti jännittänyt niitäkin mutta että että ois se... ois varmasti kyllä auttanut siinä tapauksessa että... (Haastateltava 20)

Fuksiryhmän ryhmyttämistä on hankaloittanut esimerkiksi se, jos tutorit ovat olleet liian kiireisiä järjestämään fukseille toimintaa. Eräs naisopiskelija pohtii, kuinka muilla fuksiryhmillä ryhmytyminen näytti järjestäytyneen paremmin kuin heillä. Hänen omat tutorinsa tuntuivat hänestä olevan liian kiireisiä järjestämään heille sosiaalista toimintaa. Osaltaan kyse näyttäisi siten olevan, kuinka tutoreiden toiminta luo fukseille joko mahdollisuuksia tai rajoitteita. Haastateltava kuvaa tutoreiden järjestäneen tutustumista auttavaa toimintaa, mutta toiminta jäi hyvin pintapuoliseksi kiireen vuoksi.

Eräällä naisopiskelijalla sosiaalisten tilanteiden pelko (*kykeneväisyys*) johti siihen, ettei hän uskaltanut osallistua tutoreiden järjestämään alkoholipitoiseen iltaohjelmaan. Fuksiryhmän tutustuminen näytti tapahtuvan iltaohjelmissa ja päivän aikana sitä ei järjestetty. Kysyessäni siitä, olisiko hän voinut osallistua ei-alkoholikeskeiseen iltaohjelmaan niin hän pohtii, että olisi voinut ehkä käydä.

Eräs toinen naisopiskelija kertoo haastattelussaan tutoreiden roolin jääneen ryhmyttämisen kannalta pieneksi. Tutorit järjestivät fukseille yliopistoon tutustumista ja tapahtumaa, mutta tapahtumat olivat hyvin alkoholikeskeistä. Haastateltava kertoo jättäneensä näissä alkoholikeskeisissä tapahtumissa käymisen pian fuksiaisten jälkeen.

Ryhmäytymisen suhteen myös muut ulkoiset tekijät voivat vaikuttaa sen onnistumiseen. Eräs naisopiskelija jäi alun ryhmäytymisestä ulkopuolella omien muuttovaikeuksien vuoksi. Alun ryhmäytymisestä pois jäämisen jälkeen kynnys lähteä mukaan koitui haastateltavalle liian suureksi. Kaikki muut fukseista tuntuivat muodostaneen omat ryhmänsä ja hän itse oli jäänyt näiden ulkopuolelle.

Valitsemani näkökulma tuo esiin niitä ongelmia, joita haastateltavat ovat kokeneet fuksiryhmässä ja järjestetyssä ryhmäytymisessä. Kyse ei varmasti ole siitä, että tutortoiminta Jyväskylän yliopistossa olisi ongelmallisen huonoa, sillä yksinäisyyttä ei Jyväskylän yliopistossa koeta sen enempää kuin muissa suomalaisissa yliopistoissa. Tässä osiossa toin esille erityisesti ongelman siitä, mitä tapahtuu opiskelijoille, jotka jäävät fuksiryhmän ulkopuolelle. Ulkopuolisuuden tekijöinä näyttäisi olevan fuksiryhmässä se, kuinka järjestetty ryhmäytyminen ei välttämättä ota huomioon opiskelijoiden erilaisia tapoja ja halua tutustua, luoda kontaktia ja ryhmäytyä.

Koettu erihenkisyys

Ryhmäyttämisessä fuksiryhmään näyttäisi olevan ongelmana se, että välttämättä haastateltavien *haluamaa* samankaltaisuutta ei fuksiryhmästä ole löytynyt. Osa haastateltavista näyttäisi haluavan kaveri- ja ystävyysuhteita sellaisten henkilöiden kanssa, jotka jakavat samanlaisia kiinnostuksen kohteita tai ovat muuten samankaltaisia. Toimijuuden modaliteettien näkökulmasta pohdittuna fuksiryhmä tarjoaa mahdollisuuksia (*voida*) löytää samankaltaisuutta, mutta *haluttua* samankaltaisuutta ei löydy. Sinänsä fuksiryhmään ryhmäytyminen voi sujua hyvin, mutta opiskelija voi samankaltaisuuden löytämisen puutteen vuoksi jäädä myöhemmin yksin.

Eräs miesopiskelija ryhmäytyi fuksiryhmään hyvin, mutta sellaisia opiskelijakavereita, joita hän *haluaisi* ei löytynyt. Hän oli tottunut lukiossa miesporukan kanssa harrastamiseen, mutta nyt yliopistossa omasta fuksiryhmästä sellaisia opiskelukavereita ei ole löytynyt. Suurin osa omasta fuksiryhmästä oli naispuolisia ja kenellekään fuksiryhmästä ei tuntunut olevan samanlaisia intressejä. Kysyessäni yleisesti siitä, miksi yliopistossa ylipäätään koetaan yksinäisyyttä haastattelija epäilee jo ennestään tuntevien ryhmäytymistä, opiskelijoiden eroavia intressejä ja samanhenkisten henkilöiden löytämisen vaikeutta yliopistossa. Hän kokee tutustumismahdollisuuksien olevan “loppujen loppuksi aika vähäiset”, jos fuksiryhmästä ei suhteita löydy.

Sukupuoli näyttäisi olevan muutamalle opiskelijalle samankaltaisuuden löytämisen este. Yliopistoyhteisön kontekstissa heidän täytyisi muodostaa sosiaalisia suhteita

fuksiryhmän toisen sukupuolen opiskelijoiden kanssa, mutta he kokevat sen ongelmaksi. Kysyessäni eräältä miesopiskelijalta siitä, onko hän yrittänyt löytää ystäviä Jyväskylästä tai yliopistosta hän ottaa myös esiin syyksi fuksiryhmän naispainoitteisuuden.

H: Ooksä koittanut tämmösiä tosiystäviä myös täältä Jyväskylästä tai Jyväskylän yliopistosta?

V: Joo no en nyt kovin aktiivisesti oo koittanut ettiä mutta tota mullahan on se tota se hankala juttu että mä opiskelen tosiaan [pääainetta] jossa niinkun noin mitähän mä sanoisin 95 prosenttia varmaan on tyttöjä opiskelijoista että niinku tällasta poikapuolisia kavereita ei paljon oo että mulla on tällä hetkellä vaan yks poikapuolinen koulukaveri täällä yliopistossa. Niin niin ja sitten tyttöjen kanssa ei oo sellasta syvempää ystävyyttä muodostunut. (Haastateltava 10)

Toinen samanhenkisyuden löytämisen ongelma voi olla se, että kokee ikäeron muihin fuksiryhmäläisiin olevan iso. Kysyessäni eräältä naisopiskelijalta fuksiryhmään ryhmäytymisen sujuvuudesta, hän nostaa ongelmaksi oman ikäeron tuottaman erilaisuuden kokemuksen muihin nuorempiin fuksiryhmäläisiin nähden. Myös yhteisten kiinnostusten kohteiden puute voi vaikeuttaa erään opiskelijan mielestä tutustumista.

Joskus fuksiryhmäläisten taustat voivat olla niin erilaisia, ettei halusta huolimatta pääse mukaan yhteisöön. Esimerkiksi eräs naisopiskelija kertoo, miten hän ei päässyt mukaan fuksiryhmän kautta syntyviin ryhmiin, koska hän oli jo sivuaineena opiskellut uuden pääaineen opintoja ja oli käytännössä jo toisen vuoden opiskelija. Kysyessäni siitä, keitä haastateltava tapaa päivän aikana, hän ottaa puheeksi kyseisen ongelman.

Myös erilaisuutta fuksiryhmässä voi tuottaa se, että muut fuksiryhmästä ovat paikkakuntalaisia ja heillä on omat porukkansa opiskelijan itse tullessa muualta. Eräs miesopiskelija kuvaa sitä, kuinka pidempään kestänyt tutorointi ei olisi välttämättä vaikuttanut, kun opiskelijoilla tuntui olevan omat sosiaaliset ympyrät paikkakunnalla. *Halukkuutta* ryhmäytymiseen fuksiryhmän sisällä ei näyttänyt muilla olevan.

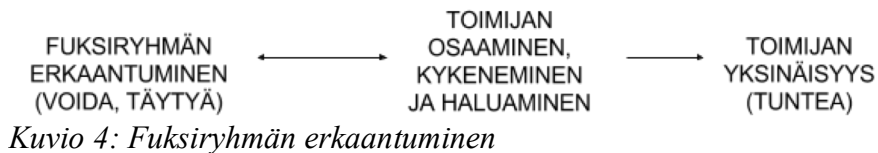
Uuden yliopisto-opiskelijan *haluamisen* sekä fuksiryhmän yhteydessä voi olla eräänlainen kohtaamiseen liittyvä ongelma, jossa samankaltaisuutta ei fuksiryhmästä löydy. Samankaltainen elämäntilanne näyttäisi yhdistävän opiskelijoita. Fuksiryhmän normaalista poikkeava elämäntilanne taas rajoittavan uuden opiskelijan mahdollisuuksia. Vaikka uusi opiskelija *haluaisi* ryhmäytyä muiden fuksiryhmäläisten kanssa, niin silti fuksiryhmän rakenteelliset tekijät mahdollisuuksineen ei välttämättä sitä tue.

5.2.2 *Ulkopuolelle jääminen*

Fuksiryhmän ryhmäytymisen ja samankaltaisuuden löytämisen puutteen ohella, kolmas fuksiryhmän sosiaaliseen toimintaan liittyvä ongelma näyttäisi olevan se, kuinka fuksiryhmä erkaantuu fuksivuoden kuluessa. Fuksiryhmän erkaantumiseen liittyy se,

kuinka haastateltavien opiskelukaverit fuksiryhmästä keskeyttävät opinnot Jyväskylän yliopistosta tai muuttavat muualle asumaan. Samoin fuksiryhmän erkaantumiseen katson kuuluvaksi sen, kuinka isosta fuksiryhmästä siirrytään fuksiryhmän kautta syntyviin pienyhteisöihin, *klikkeihin*. Tämän kaiken ohella fuksiryhmälle yhteisistä perusopinnoista siirrytään opintojen kuluessa sivuaineisiin ja eri syventymisvaihtoehtoihin.

Haastateltavat kuvaavat sitä, kuinka heidän on täytynyt jäädä yksin heidän fuksiryhmän kavereiden lähtiessä tai fuksiporukan hajotessa. Toisaalta kyse on myös toimijasta itsestään: *osaako*, *kykeneekö* ja *haluaako* yliopisto-opiskelija itse siirtyä isosta fuksiryhmästä pienempiin yhteisöihin? Se, kuinka yksinäisyyden kokemus lähtee korostumaan on sekä toimijasta että rakenteista kiinni (ks. Kuvio 4). Kuvion mukaisesta kuvaan tässä luvussa ensin fuksiryhmän rakenteista lähtevää erkaantumista ja sen jälkeen tarkastelen, kuinka se vaikuttaa yliopisto-opiskelijan toimijuuteen.

Kuvio 4: Fuksiryhmän erkaantuminen

Fuksiryhmän erkaantuminen

Haastatteluista saa kuvan siitä, kuinka fuksiryhmät ovat opintojen alussa usein isoja ja yhtenäisiä. Fuksiryhmä käy syömässä yhdessä, he järjestävät yhteistä iltaohjelmaa ja osallistuvat yhdessä luennoille. Ensimmäisen fuksivuoden aikana alkaa kuitenkin näkyä jo eriytymistä fuksiryhmässä: isoista fuksiryhmistä siirrytään pienempiin kaveriporukoihin, osa opiskelijoista lähtee yliopistosta tai paikkakunnalta pois sekä opintopolut eriytyvät.

Eräs naisopiskelija kuvaa haastattelussaan, kuinka vielä alkusyksystä fuksiryhmä kävi yhdessä syömässä joka päivä luentojen jälkeen ja ryhmä pysyi yhdessä myös opiskelijatapahtumissa. Tutorit saivat hyvin pidettyä koko ryhmän kasassa järjestämällä tapahtumia ja luomalla fukseille mahdollisuuksia pitää yhteyttä. Kuitenkin fuksiryhmä lähti erkaantumaan, kun fuksiryhmässä otettiin erilaisia sivuaineita ja opintoja suoritettiin eri tahdissa. Isoa fuksiryhmää ei enää ollut. Osa fuksiryhmästä myös vaihtoi alaa, ryhmä pieneni ja yleisesti sirpaloitui pienempiin ryhmiin. Fuksiryhmän erkaantuessa ja yhteisten kurssien muuttuessa sivuaineiksi, sosiaalisten suhteiden ylläpito näyttäisi olevan yhä enemmän opiskelijoiden omasta toimijuudesta kiinni.

H: Kuvailenko vielä enemmän tätä että miten ja miksi se porukka sitten hajosi?

V: No [pääaineen] pakolliset kurssit sitte loppu ja eri sivuaineita tuli eri ihmisille, ei oltu samoilla kursseilla enää ja sitte... no siinä ne oli et opintopolut meni eri suuntiin niin sitten ei

tullutkaan nähtyä niin paljon yliopistolla tai muuta tämmöstä ja sitä ylläpitoa olis pitänyt alata harrastamaan enemmän. (Haastateltava 6)

Samoin toisella naisopiskelijalla fuksisyksyn alku näytti hyvälle. Hän löysi fuksiryhmästään paljon uusia ja mielenkiintoisia ihmisiä. Kysyessäni häneltä siitä, kokiko hän yksinäisyyttä heti opintojen alussa, hän kertoo, kuinka alussa hän oli monien fuksiryhmäläisten kanssa. Myöhemmin kuitenkin yksinäisyyden kokemus lähti korostumaan kun isosta fuksiryhmästä siirryttiin pienempiin ryhmiin.

V: No siis, ei itse asiassa heti alussa vaan silloin heti alussa tuntu siltä että ku tapas niin paljon uusia ihmisiä et tuntu et oli niin mukavia kaikki joita tapasi ei tuntunut yksinäiseltä mut sitten kun siitä aika kului niin olisko ensimmäisen vuoden lopussa ja toisen alussa niin sitten ku alkoi ehkä enemmän niinku porukat mennä pienempiin porukoihin ja sillä lailla, niin sitten ehkä rupes tulemaan sitä ... ja silloin oli silloin se pahin vaihe ehkä ... joo... (Haastateltava 27)

Haastateltavista eräs miesopiskelija kokee yliopiston virheeksi sen, että heidät jaettiin alussa niin pieniin ryhmiin. Aloittaneiden määrä oli iso, mutta se määrä opiskelijoita keihin haastateltava sai tutustua, oli pieni. Omasta fuksiryhmästä hänellä lähti huomattava osa opiskelijoista muualle. Hänestä olisi ollut hyvä, jos ryhmäytymistä olisi toteutettu muutenkin kuin fuksiryhmästä muodostetun pienryhmän sisällä.

Tutkimukseni perusteella kysymys näyttäisi olevan siitä, kuinka isoilla fuksiryhmillä on haastattelujen perusteella tapana eriytyä pienempiin yhteisöihin ja toisaalta siitä, kuinka fuksiryhmän kaverit voivat lähteä fuksiryhmästä pois. Esimerkiksi eräs miesopiskelija kuvaa alla olevassa lainauksessa hänestä tuntuneen, miten fuksiryhmästä lähtisi melkein jokainen hänen opiskelukavereista pois.

V: Joo, silloin itseasiassa tuntu vähän että syy yksinäisyyteen että kaikki lähtee siitä ympäriltä pois että vaikka ite kyllä lähtee ihan samoin tuolla [ensimmäisessä opiskelukaupungissa] mutta tuntu vaan että kaikki jättää mut tai silleen. (Haastateltava 9)

Samoin eräällä toisella miesopiskelijalla kävi niin, että alussa hän ryhmäytyi hyvin fuksiryhmäänsä ja löysi sen kautta kaveripiiriin, mutta myöhemmin kaveripiiristä suurin osa lopetti saman pääaineen opinnot. Vain yksi jäi haastateltavan kavereista jäi hänen ohella opiskelemaan samaa pääainetta ja tällä kaverilla oli taas oma kaveripiirinsä Jyväskylässä. Haastateltava kertoo, ettei tämän jälkeen enää yrittänyt pyrkiä uuteen kaveriporukkaan, sillä hänestä samanlaista kaveripiiriä ei voi enää muodostua kuin alkuvuotena.

Opintovuosien kuluessa myös opiskelijoiden opintopolut erkaantuvat. Yhteisistä pääaineopinnoista siirrytään eri suuntautumisvaihtoehtoihin ja sivuaineisiin. Eräs naisopiskelija kuvaa alla sitä, kuinka he opiskelukavereiden kanssa olivat yliopisto-opintojen alussa vielä yhdessä, mutta sitten hiljalleen yksinäisyyden kokemus on lähtenyt

korostumaan mitä pidemmälle hän on opinnoissaan päässyt. Kysyessäni yksinäisyyden ongelman suuruudesta, haastateltava pohtii sen olevan erityisen suuri nyt graduvaiheessa kun muut opiskelijat eivät ole samassa vaiheessa.

Yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden suhteen kyse näyttäisi osaltaan olevan siitä, kuinka yliopiston järjestämä ryhmäytyminen fuksivuoden kuluessa vähentyy ja uudet opiskelijat jäävät yhä enemmän oman ryhmäytymisen varaan. Osa opiskelijoista pääsee mukaan fuksiryhmän kautta syntyviin kaveri- ja ystävyysuhteisiin, osa taas jää ulkopuolelle. Järjestetyn ryhmäytymisen heikentymisen ohella opiskelijoiden opintopolut lähtevät eroamaan ja yhteinen näkeminen yliopistolla on yhä harvemmassa. Tämän kaiken ohella uuden opiskelijan fuksiryhmän kautta tutuiksi tulleet opiskelijakaverit voivat keskeyttää opinnot tai vaihtaa paikkakuntaa, jolloin näkeminen vähentyy huomattavasti.

Ulkopuolelle jäänyt opiskelija

Toimijuuden modaliteettien kautta ajatellen, fuksiryhmän erkaantumisessa on mielenkiintoinen rakenteellisten tekijöiden ja toimijan välinen yhteys. Esimerkiksi erään haastateltavan *täytyi* jäädä yksin, sillä muut lähtivät paikkakunnalta muualle hänestä johtumattomista syistä. Toisaalta, näkyviin tulee myös toimijan *haluaminen* kun haastateltava kertoo siitä, kuinka hän ei enää ole “survonnut itteeni mihinään toiseen kaveripiiriin”. Toimija ja häntä ympäröivä konteksti näyttäytyvät vuoropuhelussa. Toisaalta se, minkälaisia mahdollisuuksia ja rajoitteita rakenteelliset tekijät antavat ja toisaalta se, kuinka haastateltava itse näkee oman toimintansa mahdollisuudet. Samalla tulee esille se, miten vaikeaksi haastateltava näkee muihin kuin “luonnollisesti muodostuneisiin” eli opintojen alussa muodostuviin kaveripiireihin pääsemisen.

Yhtäläisin mieltein on eräs toinen naisopiskelija, joka kuvaa sitä, kuinka opintojen alussa olisi kannattanut aktiivisesti olla mukana ryhmissä, sillä muuten jää usein ulkopuolelle. Hän kuvaa haastattelussaan vaikeutta ryhmäytyä uudestaan opintojen kuluessa: “Kyllähän sitä jossain sanotaankin että kannattaa vaan nopeesti... ettei kannata jäädä ulkopuolelle alussa koska sit sä oot yleensä ulkopuolella.” Eräs toinen haastateltava kuvaa alla olevassa katkelmassa sitä, miten tärkeä opintojen alku on. Kysymys on siitä, näkeekö opiskelija enää mahdollisuuksia ryhmäytyä uudestaan, jos fuksiryhmässä ryhmäytyminen on epäonnistunut tai opiskelukaverit ovat lähteneet pois.

V: [– –] Ja sitten tosissaan se että heti alussa kun tänne yliopistolle tulee missä semmonen ryhmäytyminen niin se pitää alottaa välittömästi. Jos siinä hommassa on jäljessä niin voi olla jo myöhästä, voi olla vähän vaikeempaa päästä sisään johonkin porukkaan ja voi just olla ihmisiä jotka ei niin paljoa miellytä, joihin on hankalampi tutustua. [– –] (Haastateltava 18)

Toimijuuden modaliteeteilla ajatellen *haluta* sekä *voida* että *täytyä* modaliteettien yhteydessä on yksinäisyyden kannalta sellaisia yhteyksiä, jotka voivat osaltaan selittää yksin jäämisen kierrettä. Eräs miesopiskelija kuvaa sitä, kuinka hänen on ollut vaikea lähteä uudelleen sosiaalisten suhteiden pariin sen jälkeen, kun hän jäi ulkoisista tekijöistä johtuen yksin. Kun pyysin häntä kertomaan siitä, onko hän miten yrittänyt saada takaisin aikaisemmin menetettyjä sosiaalisia suhteita, hän pohtii yksinäisyyteen tottumista. Haastateltava itse tottui yksinäisyyteen, jolloin kynnys lähteä uudestaan sosiaalisten suhteiden pariin oli haastavaa. Toisaalta kyse on myös kontekstiin liittyvistä tekijöistä eli siitä, kuinka helpoksi uusien sosiaalisten suhteiden löytäminen tehdään yliopistossa.

Eräs naisopiskelija kuvaa, kuinka hän oli osa fuksiryhmää alussa, mutta fuksiryhmän hajotessa pienempiin ryhmiin, hän jäi fuksiryhmän kautta muodostuneiden pienyhteisöjen ulkopuolelle. Ryhmien ulkopuolelle jäämisen syyn hän löytää itsestään, ja tarkemmin, hänen aikaisemman elämänsä kiusaamiskokemuksissa. Näistä johtuen hän ei uskalla välttämättä kertoa itsestään avoimesti uusille tuttavuuksille.

Eräs toinen naisopiskelija kuvaa haastattelussaan sitä, miten vaikeaa hänellä on kehittää tuttavuudesta kaveri- tai ystävyysuhde. Vaikka ensimmäinen tapaaminen uuden tuttavuuden kanssa olisi mennyt hyvin, niin hänen on silti vaikea tehdä ”seuraava siirto” ystäväystymisen suhteen. Kysyessäni haastateltavan vaihtokokemuksesta ja sosiaalisista suhteista, haastateltava ottaa puheeksi oman *osaamisensa* sosiaalisten suhteiden luomisen erityisesti toisiin tutustumisen ja ystäväystymisen suhteen. Toisaalta, kyse on myös siitä, löytyykö samanhenkisiä ihmisiä, joiden kanssa *haluta* tarpeeksi ystävyttä.

Toisaalta, vaikka samanhenkisyttä löytyisi niin kyse voi olla siitä, kuinka sosiaalisten suhteiden syventäminen tuottaa oman *osaamisen* tai *kyvykkyyden* kautta ongelmia. Kysyessäni siitä, liittyykö samanhenkisyyden löytäminen hänen yksinäisyyden ongelman ratkaisuun, eräs naisopiskelija kertoo, miten kyse ei ole ollut ainoastaan siitä.

V: Niin mä luulisin mut sekin silleen helpommin sanottu ku tehty että kyllä saattaa olla semmosiakin tuttaviakin että tuntuu että mä voisin silleen kaverustua ton kanssa ja me tultais hyvin toimeen mutta mä oon jotenkin huono syventämään myöskään ihmissuhteita että niin saattaa mulla olla jotain tuttuja jotka voisin olla ihan just samanhenkisiä mutta me ei vaan koskaan lähennytä riittävästi. (Haastateltava 16)

Osaamisen ohella voi olla kyse *kykenemisestä*. Eräs opiskelija ottaa puheeksi sen, kuinka vaikeaa hänellä on syventää sosiaalisia suhteitaan hänen oman epävarmuutensa vuoksi. Toinen opiskelija kertoo olevansa huono ystäväystymään, koska hän kokee olevansa muiden silmissä epäkiinnostava ja pohtii muilla olevan hausempaa ilman häntä.

Fuksiryhmän järjestetty ryhmäytyminen heikkenee yliopisto-opintojen alun jälkeen ja on kyse yhä enemmän uusista opiskelijoista itsestään luoda sosiaalisia suhteita. Kyse on osaltaan myös toimijuuden modaaliteeteistä *osata* ja *kyetä*, mutta samalla sosiaalisen kontekstin luomista mahdollisuuksista (*voida*) ja rajoituksista (*täytyä*).

5.2.3 Muiden mahdollisuuksien heikkous

Yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksen tekijöiden kannalta fuksiryhmä on erityisen tärkeä sosiaalinen viiter ryhmä. Aikaisempaan kontekstilukuun viitaten, uusien opiskelijoiden katsotaan löytävän pääasiallisesti omat sosiaaliset suhteensa fuksiryhmän kautta. Kuten edellä todettua, jos fuksiryhmästä ei sosiaalisia suhteita löydy, niin niitä näyttäisi olevan vaikea löytää muista yliopiston yhteisöistä.

Opiskelijatoiminnan yksipuolisuus

Haastateltavista useimmat kuvaavat opiskelijoiden välistä sosiaalista toimintaa yksipuoliseksi sen alkoholikeskeisyyden kautta. Alkoholikeskeisyyden nähdään olevan yhteydessä myös vaikeuksiin tutustua toisiin opiskelijoihin. Kyse tässä luvussa on niin tutustumisesta fuksiryhmän kuin fuksiryhmän ulkopuolisiin opiskelijoihin. Minkälaisena opiskelijatoiminta näyttäytyy yksinäisyyttä kokevilla opiskelijoilla?

Kyse näyttäisi olevan siitä, kuinka opiskelijatoiminta koetaan niin, että siihen ei enää muutaman ensimmäisen kerran jälkeen enää osallistuta. Eräs miesopiskelija kuvaa opiskelijatapahtumia ”alkoholin kanssa läträykseksi”. Hän yritti osallistua niihin muutaman viikon ajan, mutta vähensi huomattavasti osallistumistaan sen jälkeen. Myöhemmin tämä miesopiskelija kertoo kaivanneensa monipuolisempaa tarjontaa alun opiskelijatapahtumiin.

Eräs toinen miesopiskelija kuvaa, kuinka toisena opintovuotenaan jätti opiskelijatapahtumiin osallistumisen muutaman kerran jälkeen. Kysyessäni siitä, miten haastateltava on osallistunut opiskelijatoimintaan, hän ottaa puheeksi tapahtumien alkoholikeskeisyyden. Hän kertoo, ettei alkoholi sovi hänelle ja, kuinka muut tuntuvat olevan näissä tapahtumissa aina niin sekavassa tilassa, ettei häntä huvita käydä niissä.

V: Mmm... siinä toisen vuoden alussa mä vissiin kävin vielä muutamassa. Mut sit mä jätin sen pois koska mä lakkasin niinku pitämästä siitä että tota että ne opiskelujutut on lähinnä semmosta että jokasessa juodaan ainakin jonkin verran alkoholia ja sitten ku ihmiset on sekavassa tilassa niin se ei oo ihan semmonen mihin mä pystyn samaistumaan. Mitä mä oon kokenut niin alkoholin vaikutus on semmonen että mulle tulee vaan paha olo sitten ku mä oon riittävästi juonu ja ei oikein muuta. Että... emmä tiiä, mä lakkasin pitämästä niistä opiskelujutuista missä juodaan paljon. [– –] (Haastateltava 12)

Samoin miettein on eräs naisopiskelija, joka kertoo kuinka hän vielä yliopisto-opintojen alussa kävi opiskelijatapahtumissa, mutta jätti niissä käymisen huomattessaan, ettei hän enää viihdy niissä. Kysyessäni opiskelijatapahtumissa käymisestä haastateltava lähtee kertomaan siitä, miten opiskelijatapahtumat eivät tuntuneet hänelle omilta.

V: Kyllä mä aluks kävin jossain fuksiais ja kävin mä kerran jossain baarijutussakin ja iltamissa ja tämmösissä mut sitten se ei jotenkin tuntunut omalta. En mä niissä suoranaisesti viihtynyt niin tuli vähän semmonen olo että no, miks mä näissä kävisin jos mä en viihdy. Tai no, mun isähän oli sitä mieltä että siitä vaan menet nyt baariin niitten kanssa vaikkei sul kivaa olisikaan mut mä vaan mietin et miks mä menisin viettää aikaa niitten kans jos mulla ei oo kivaa niin tota tosiaan ei tullut niitten fuksienkaa oltuu niin hirveesti tekemisissä. (Haastateltava 1)

Opiskelijatapahtumia kuvataan haastatteluissa yksipuolisiksi: niitä dominoi alkoholipainoitteinen toiminta. Kysyessäni eräältä miesopiskelijalta ratkaisuja yliopisto-opiskelijoiden kokemaan yksinäisyyteen hän kertoo, kuinka opiskelijatapahtumat sulkevat opiskelijoita ulkopuolelta. Hänestä “ryyppäystapahtumat” sulkevat sellaisia ihmisiä pois, jotka ei halua juoda alkoholia. Urheilutapahtumat sellaisia, jotka eivät halua urheilla. Lautapeli-illat sellaisia, jotka eivät halua pelata lautapelejä.

Alkoholin dominointia opiskelijakulttuurissa kuvataan “tragediaksi” niiden kannalta, jotka eivät alkoholia käytä. Jos ei halua osallistua näihin opiskelijatapahtumiin, niin muut mahdollisuudet osallistua opiskelijoiden väliseen sosiaaliseen toimintaan näyttävät vähäisinä. Kysyessäni eräältä naisopiskelijalta ryhmäytymisen onnistumisesta, hän ottaa puheeksi sen, kuinka opiskelijatapahtumien alkoholikeskeisyys häytti sitä. Yksi miesopiskelijoista kertoo, että voisi osallistua enemmän opiskelijatapahtumiin, jos niiden toiminta ei keskittyisi niin alkoholinkäytön ympärille.

V: Oon mä jonkun verran käynyt. Mä en käy noissa mitkä enemmän keskittyy ryyppämiseen ja semmoseen. Mä ite juon aika vähän.

H: Onko se ryyppäminen ollut semmonen tekijä mikset sä oo mennyt näihin opiskelijatapahtumiin?

V: On, joo (Haastateltava 14)

Opiskelijatoiminnan yksipuolisuudessa kyse on siitä, minkälaisia mahdollisuuksia (*voida*) ja rajoitteita (*täytyä*) se tarjoaa opiskelijoille. Osa opiskelijoista näyttäisi kokevan alkoholikeskeiset tapahtumat rajoitteeksi, jotka vaikeuttavat heidän tutustumistaan muihin opiskelijoihin. Pyytäessäni erästä naisopiskelijaa vetämään yhteen yksinäisyyden taustalla olevia tekijöitä, hän ottaa ensin puheeksi sen, kuinka hän mieltää opiskelijatapahtumat niin alkoholikeskeiseksi toiminnaksi, ettei hän ole halunnut osallistua.

Opiskelijatoiminta on toki myös muuta kuin tapahtumiin osallistumista. Eräs kontekstiluvussa nähty tärkeä tekijä opiskelijoiden sosiaalisten suhteiden kannalta on

opiskelijoiden yhdistys- ja järjestötoiminta. Osa haastateltavista on löytänyt yhdistystoiminnasta uusia tuttavuuksia, mutta osa haastateltavista taas kritisoi sitä, kuinka erityisesti ainejärjestötoimintaan kaikki eivät pääse mukaan. Haastateltavista osa näkee ainejärjestötoiminnan pienen piirin toimintana, jossa käy samat ihmiset. Näillä nähdään olevan oma tiivis ryhmänsä, mihin haastateltavien on vaikea päästä sisään.

Eräs naisopiskelija kokee ainejärjestötoiminnan ja ainejärjestön tapahtumat sellaisina, joissa hänellä tulee aina ulkopuolinen olo. Eräs haastateltava tuo esille sen, kuinka ainejärjestön tapahtumissa on hänestä aina samat naamat. Näillä ainejärjestön aktiiveilla näyttäisi olevan oma tiivis ”kuppikuntansa”, jonka ulkopuolella hän kokee olevansa. Tähän kuppikuntaan on hänestä vaikea päästä sisään.

Osaltaan ainejärjestötoiminnan pienet piirit voivat johtaa ulossulkemiseen. Eräs naisopiskelija kuvaa sitä, miten oli jonkun aikaa mukana ainejärjestötoiminnassa, mutta joutui jättämään sen, koska hän ei kokenut kuuluvansa ainejärjestön yhteisön toimintaan. Myös eräs miesopiskelija tiedostaa sen, että yliopistossa on huomattava määrä erilaisia sosiaalisia yhteisöjä, mutta kuvaa sitä, kuinka vaikeaa niiden sisälle on päästä.

Yliopisto-opiskelijoita yhdistävässä opiskelijatoiminnassa kyse on siitä, minkälaisia mahdollisuuksia se antaa opiskelijoille. Tämän aineiston kautta kuva opiskelijatoiminnasta värityy toki negatiivisena, mutta se kuvaa sitä, miten opiskelijatoiminnan yksipuoliseksi kokeminen ja yksinäisyys näyttäisivät olevan yhteydessä.

Kohtaamisen mahdottomuus

Fuksiryhmän koko rajaa auttamatta samanhenkisyiden löytämisen mahdollisuuksia. Välttämättä fuksiryhmästä ei löydy kaipaamaansa samanhenkisyyttä, opiskelukaverit lähtevät muualle tai ryhmäytyminen ei onnistu. Tässä osiossa kysymys on siitä, minkälaisia mahdollisuuksia on tutustua muihin opiskelijoihin fuksiryhmän ulkopuolella.

Haastateltavista eräs naisopiskelija aloitti pienessä fuksiryhmässä, josta aloittamisen jälkeen vielä tippui pois osa opiskelijoista heidän muuttaessa pois paikkakunnalta tai vaihtaessa pääainettaan. Haastattelussaan hän kertoo, kuinka vaikeaa hänellä on ollut löytää samanhenkisyyttä yliopistoyhteisöstä kun omasta fuksiryhmästä ei sitä löytynyt. Samoin eräs miesopiskelija pohtii, ettei kauheasti ole koittanut tavata muita oman pääaineen ulkopuolelta ja ei tiedä missä voisi tavata. Eräs toinen miesopiskelija taas kertoo, kuinka kokee puutetta mahdollisuuksista tutustua muihin kuin oman pääaineensa opiskelijoihin. Pyytäessäni häntä tarkentamaan sitä, haluaisiko hän mahdollisuuksia

tutustua laajemmin muihin fuksiryhmän ulkopuolisiin opiskelijoihin, hän vastaa myöntävästi, mutta kokee sen hyvin vaikeaksi.

V: [– –] Et olis mukava tutustua just esimerkiksi [eri pääaineiden] opiskelijoihin koska tällä hetkellä ellen mä just mene poikkitieteellisiin tai nyi hiasta tuolla Ylistön sillalla niin ei mulla ole mahdollisuuksia tutustua muihin laitosten ihmisiin. (Haastateltava 18)

Kyse näyttäisi olevan siitä, että jos ei fuksiryhmästä löydy samanhenkisyttä niin haastateltavat kokevat hyvin vaikeaksi lähteä etsimään sitä muualta yliopistoyhteisöstä. Mahdollisuudet löytää samanhenkisyttä koetaan puutteellisiksi. Jos fuksiryhmästä jää ulkopuolelle, niin sieltä voi olla erään naisopiskelijan kuvauksen mukaisesti hyvin vaikea löytää takaisin. Osaltaan fuksiryhmän ulkopuolelle jääminen voi johtaa toimijan luovuttamiseen, jos toisia sosiaalisia mahdollisuuksia ei löydy. Eräs haastateltavista kuvaa väliinpuotoamisen ongelmaa kun pyysin häntä tarkentamaan sitä.

V: No joo. Sieltä on aika vaikee sitten raivata tietään takasin ylös. Ja kyllähän se jos ei siedä sitä yksinäisyyttä niin se saattaa olla aika kova pala. Et sit se vaikuttaa elämänlaatuun aika vakavasti. Et sit saattaa tulla tosi epäonnistunut olo. Mulla nyt se ei oo niin paha. Kyllä sitä nyt kestää. Mä nyt oletan et se ei oo ikuista. Kuitenkin tulee uusia ympäristöjä, työympäristöjä jos vaikka... mä oon miettinyt sitäkin jos mä alottaisin uuden koulutusohjelman. [– –]
(Haastateltava 23)

Kysymys on toisaalta myös toimijasta itsestään: hänen *osaamisestaan*, *kyvyistään* ja *haluistaan*. Yksinäisyytensä tekijöitä yhteen vetäessään, eräs miesopiskelija kuvaa sitä, kuinka aikaisemman elämänkulkunsa vuoksi ei ole oppinut tutustua muihin ihmisiin ja oma ennakkoluulo haittaa muihin opiskelijoihin tutustumista. Tämän ohella kyse on hänestä siitä, minkälaisia mahdollisuuksia hänellä on tutustua muihin. Hänestä yliopistolla ei ole “hirveesti semmosia tilanteita missä niinku vois tutustua ihmisiin sen tarkemmin”. Luennoilla muita opiskelijoita näkee, mutta siellä heidän kanssaan ei pääse juttelemaan. Luentojen ulkopuolella hän ei keksi mitään paikkaa, missä muita voisi tavata.

Osaamisen ohella myös *kykeneväisyys* voi vaikuttaa muihin tutustumiseen fuksiryhmän ulkopuolella. Eräs naisopiskelijoista kuvaa, kuinka hänen oli vaikeaa mennä mukaan ulkopuoliseen toimintaan ujuden vuoksi. Hän kokee olevansa sellainen ihminen, joka ei helposti mene puhumaan tuntemattomille ihmisille.

Toimijuudessa kyse on toimijuuden eri modaliteettien yhteistoiminnasta. Yliopiston kontekstiin liittyvien rakenteellisten tekijöiden puolesta kyse on siitä, missä niitä muita opiskelijoita voi tavata? Mistä löytää samanhenkisyttä yliopistosta? Esimerkiksi eräästä miesopiskelijasta ihmisiä on hyvin vaikea kohdata yliopistolla, sillä yhteisiä tiloja kohtaamiseen ei tunnu löytyvän ja ilmapiiri on sellainen, jossa on hyvin vaikea saada

kontaktia muihin ihmisiin. Toisaalta toimijaa katsottaessa kyse voi olla siitä, kuinka haastavaa tuntemattomille puhuminen ja tutustuminen uusiin ihmisiin voi olla.

Eräällä naisopiskelijalla yksinäisyyden kokemuksen tekijät liittyivät opinnoissa yksin jäämiseen ja tässä erityisesti hänen ainejärjestön kunnollisen tilanpuute oli osittain johtanut siihen, kuinka opiskelukavereita oli vaikea nähdä yliopiston arjessa.

Toisaalta kyse voi olla myös siitä, että kaikista mahdollisuuksista opiskelijat eivät ole tietoisia. Eräs miesopiskelija ajattelee, että tiedotuksessa eri sosiaalisista mahdollisuuksista on ongelmia. Hänestä opiskelijaelämä mielletään pääosin alkoholikeskeiseksi biletykseksi ja vaihtoehtoisista tavoista viettää opiskelijaelämää ei välttämättä kaikki opiskelijat ole tietoisia. Näistä vaihtoehtoisista tavoista pitäisi hänestä tiedottaa entistä enemmän ja paremmin.

Toimijuuden modaliteettien kautta ajateltuna kyse on ensinnäkin siitä, minkälaisia mahdollisuuksia yliopistoyhteisö tarjoaa opiskelijoiden sosiaaliseen toimintaan. Tarjoaako yliopiston eri yhteisöt opiskelijoilleen sellaista sosiaalista toimintaa, johon kaikilla olisi mahdollisuus ja halu osallistua? Tässä luvussa olen tuonut esiin sen, miten osa yksinäisyyttä kokevista yliopisto-opiskelijoista näkee opiskelijatoiminnan yksipuolisena ja mahdollisuudet löytää yliopistossa samanhenkisiä heikoiksi. Lopuksi pohdin vielä sitä, kuinka näiden toiminta- ja kohtaamismahdollisuuksien puute voi mahdollisesti vaikuttaa yliopisto-opiskelijan toimijuuden suhteen hyvinkin rajoittavasti.

Haastatteluissa olen analysoinut sen, että osa opiskelijoista on luovuttanut sosiaalisten suhteiden alueella sosiaalisten mahdollisuuksien esittäytyessä heikkoina. Esimerkiksi eräs naisopiskelija kuvaa sitä, kuinka hän on osittain luovuttanut sosiaalisten suhteiden suhteen. Tämä luovuttamisen kokemus tapahtui fuksivuoden keväällä kun hänet suljettiin ulos omasta fuksiryhmän kautta muodostuneesta kaveriporukasta. Kysyessäni siitä, onko hän enää tapahtuman jälkeen yrittänyt löytää uusia kavereita, hän arvelee tyytyneensä ”kohtaloonsa” joutua olemaan yksin.

V: No joo, oon yrittänyt mutta ehkä oon ollut enemmän semmonen että tyytyy kohtaloonsa tai tämmöstä tää nyt on. Kyllä joillakin kurseilla on tavallaan löytynyt tämmösiä kurssikavereita kenen kanssa sen kurssin ajan sitten on tekemisissä ja tekee vaikka jotain noita ryhmätöitä mutta ei kuitenkaan oo jäänyt ketään semmosta kenen kans se ois jatkunut sen pidemmälle. (Haastateltava 26)

Eräs miesopiskelija kuvaa sitä, kuinka hän on oikeastaan kaivannut parisuhdetta enemmän kuin ystäviä. Hän on kuitenkin negatiivisten kokemusten myötä enemmän tai vähemmän luovuttanut parisuhteen haun suhteen. Kysyessäni siitä, onko hän yrittänyt löytää

parisuhdetta hän pohtii sitä, kuinka on osakseen luovuttanut parisuhteen löytämisen suhteen hänen kohdatessa niin epämiellyttäviä kohtaamisia sen hakemisessa.

Yksinäisyyttä kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimijuus rakentuu jatkuvasti yliopiston sosiaalisissa yhteisöissä ja heidän sosiaalisissa suhteissa. Se muotoutuu toimijan ja häntä ympäröivän kontekstin välisessä jatkuvassa yhteydessä. Se, minkälaisia mahdollisuuksia ja rajoitteita kontekstin rakenteelliset tekijät pitää sisällään vaikuttaa siihen, kuinka yliopisto-opiskelija lähtee niiden sisällä toimimaan. Kysymys on samalla siitä, minkälaisella *osaamisella*, *kykenemisellä* ja *haluamisella* opiskelija tulee yliopistoon. Samoin edellä olevissa esimerkeissä tulee esille se, kuinka rajoitteet voivat osaltaan altistaa yliopisto-opiskelijan luovuttamiselle (*haluaminen*) sosiaalisten suhteiden suhteen.

5.2.4 Opiskelijaelämää 2010-luvulla

Yliopisto-opiskelijan elämänvaihe ei tapahdu tyhjiössä; se ei ole yksittäinen saareke muun yhteiskunnan ulkopuolella. Tässä luvussa tarkastelen toimijuuden eri puolia yhteiskunnallisten ja kulttuuristen tekijöiden näkökulmasta.

Opiskelijaelämän paineet

Opiskelu-elämän tuottama kiire, stressi ja väsymys voi osaltaan vähentää käytettävää aikaa sosiaalisiin suhteisiin. Kyse on osaltaan siitä, minkälaisia rajoitteita (*täytyä*) opiskelijaelämä kohdistaa opiskelijaan. Vaatiiko se liikaa? Toisaalta kyse on siitä, kuinka opiskelija itse kykenee opiskelijaelämään liittyvien paineiden alla toimimaan. Alla eräs naisopiskelija kuvaa, kuinka hänellä olisi tarvetta hakea uusia ystäviä, mutta jaksamista siihen ei ole. Jaksamisen syyksi hän mainitsee sen, kuinka opiskelut väsyttivät häntä “perinpohjaisesti”, ettei hän jaksanut hoitaa ihmissuhteitaan niin paljoa kuin hänestä olisi pitänyt.

H: Onks sulla ollut intressiä hakea uusia ystäviä nyt viime aikoina esimerkiksi?

V: No mm... no varmaan tarve olis mutta jaksamista ei oo. Ja tota öö mä oon ittekin tällä hetkellä opiskeluista niin väsynyt että mä en jaksa lähteä etsimään ketään tai tutustumaan uusiin ihmisiin ja muodostamaan ihmissuhteita. Et se on se ehkä yks ongelma... mä en voi auttaa itseäni siinä suhteessa että jos nyt joku ystävyys suhde vaikka kariutuu tai kuihtuu kokoon kokonaan niin niin se on sitten yks ihmissuhde vähemmän ja mä en niinku siihen tilalle ehi sitten tai jaksa hankkia ketään. (Haastateltava 15)

Yliopisto-opiskelijoiden elämänvaihe vaatii opiskelijalta paljon. Eräs miesopiskelija kuvaa sitä, kuinka hän alussa kyllä löysi fuksiryhmästään opiskelukavereita, mutta sitten hänen voimavaransa loppuivat kesken ja hän jäi ulos hiljalleen porukoista. Haastattelussaan hän kuvaa sitä, kuinka hän on tehnyt jatkuvasti töitä, ollut armeijassa ja opiskellut ilman

kunnollisia lomia ylioppilaaksi tulemisen jälkeen. Hän kertoo, kuinka voimavarojensa loputtua masentui ja yksin jäämisen kierre lähti etenemään.

Eräs opiskelija kuvaa yleisesti korkeakouluopiskelijoiden elämänvaiheeseen liittyviä muutoksia sosiaalisissa suhteissa. Työ- ja opiskelukiireet tuovat uusia rajoituksia nuorten aikuisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin niin, ettei hän tai hänen ystävänsä ehdi nähdä toisiaan kalentereiden täytyessä eri kiireistä. Eräällä toisella naisopiskelijalla kiire on tullut hänen kaveripiirissään yleiseksi opintojen ollessa kaikilla loppusuoralla. Osalla on työelämäharjoittelua ja osa on siirtynyt jo työelämään. Hän kertoo, kuinka hän näkee kavereita nykyisin harvemmin, koska kaikilla tuntuu olevan kiire. Hän ei itsekään pääse osallistumaan kuin harvoin opiskelijatapahtumiin kiireen vuoksi.

Eräs nuori nainen kertoo siitä, kuinka hän kiireen vuoksi on jättänyt menemättä opiskelijatapahtumiin, jotka järjestetään yleensä keskellä viikkoa. Lisäksi opiskeluiden johdosta koettu kiire väsyttää, ja yliopistosta kotiin päästessään hän kokee väsymyksen niin kovaksi, ettei jaksaa muuta elämää kuin opintojen suorittamisen.

Yliopisto-opiskelijoiden koettua kiireen kokemusta on myös lisännyt yleisesti yliopisto-opiskelijoihin kohdistettu paine valmistua nopeammin yliopisto-opinnoissa (ks. 2.3). Eräs miesopiskelija on opintotuen hämöttävän loppumisen vuoksi vähentänyt osallistumistaan opiskelijatapahtumiin. Hän kertoo, kuinka hänen on täytynyt unohtaa kaikki muut kun hänen on täytynyt keskittyä täysin opintoihin ja on opintotuen loppumisen vuoksi joutunut miettimään osa-aikatöiden aloittamista. Esimerkiksi parisuhdetta hän ei koe voivansa aloittaa nyt, sillä hänellä on niin kiire opintojen kanssa.

Opintojen ja työn tuottama kiire voi johtaa osalla opiskelijoista väsymiseen, joka taas näkyy siinä, miten sosiaalisia suhteita jaksetaan hakea ja ylläpitää. Eräs naisopiskelija kokee tarvetta uusista sosiaalisista suhteista, mutta jaksamista hänellä ei siihen ole. Hän kertoo olevansa opiskeluista niin väsynyt, ettei jaksaa lähteä etsimään uusia suhteita.

Yhä useampi korkeakouluopiskelija osallistuu työmarkkinoille opintojensa aikana (ks. 2.3). Aineistossa työpaikan rooli esiintyy usein vapaa-ajan toimintaan osallistumista haittaavana tekijänä. Esimerkiksi eräs naisopiskelija kuvaa sitä, kuinka opintojen alussa häneltä jäi monet opiskelijatapahtumat väliin työpaikan vuoksi. Tämä osittain johti siihen, ettei hän ei päässyt ryhmäytymään kovinkaan hyvin tutustumistapahtumien jäädessä väliin. Eräs toinen naisopiskelija kertoo työskentelevänsä toisella paikkakunnalla viikonloppuisin, ja tämä osaltaan tuo esteitä erityisesti kiireen kautta hänen sosiaaliselle osallistumiselleen.

Yhä useampi nuorista aikuisista tekee töitä opintojen ohessa. Opiskelijoiden opintoaikoja lyhennetään ja opintojen rahoitusta leikataan, joka voi osaltaan tuoda

opiskelijalle kiirettä tehdä opintoja nopeammin unohtaen monet muut elämän asiat. Kyse on ylhäältä alas yliopisto-opiskelijaan kohdistetuista paineista. Toimijuuden modaliteettien kautta ajateltuna kyse on siitä, kuinka opiskelijoiden *täytyy* keskittyä opintoihin, jolloin heidän jaksaminen sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen voi kärsiä.

Kulttuurin mahdollisuudet

Kulttuuriset tekijät näyttäytyvät aineistossa erityisesti toisiin opiskelijoihin tutustumisessa. Osa vaihdossa olleista opiskelijoista pohtii sitä, kuinka he saivat vaihdossa helpommin kavereita, mutta Suomessa taas kavereiden saaminen yliopistolta on niin vaikeaa. Erään naisopiskelijan mielestä “suomalainen tutustumiskulttuuri” näkyy läheisyyden pelossa: hänestä on outoa pyytää puolituntematonta ihmistä kahville tai tehdä muuten läheisempää tuttavuutta. Yksi haastateltavista kokee ystävien hakemiseen liittyvän stigman myöhemmin opiskeluvuosina. Hänestä tuntuu “jotenkin sääliä”, jos hän vakavasti lähtisi etsimään uusia opiskelukavereita yliopistolta.

V: Joo, siis mä itse koen sen näin et musta tuntuis jotenkin sääliä tavallaan että nyt rupeis oikeen vakavasti ettiin ystäviä täs vaiheessa että... tuntuis just siltä että “sä oot yliopistossa neljättä vuotta et eiks sulla täällä pitäis olla jo kaveripiiri jonka kanssa sä teet joka viikonloppu jotain, joka päivä ootte yhdessä ja niinku silleen... (Haastateltava 2)

Eräs miesopiskelija kokee yliopiston kulttuurin sellaiseksi, ettei hän tunne että opiskelijoista välitetäisiin. Hän pohtii tätä vertaamalla omaa yliopistoa vaihtokokemukseen, jossa hän koki miten hänestä välitetään ja ilmapiiri oli vastaanottavainen. Nyt omassa yliopistossa hän kokee, että hänestä ei välitetä yliopiston puolesta ja ilmapiiri tuntuu etäiseltä. Toisesta miesopiskelijasta suomalainen kulttuuri näkyy yliopistolla siinä, että ihmiset ovat sisäänpääntyneitä. Ihmiset ovat hänestä täällä enemmän yksin, eivät hakeudu aktiivisesti porukoihin ja on helppo jäädä yksin.

Opiskelu-elämän paineet ja sosiaalisten suhteiden muodostamista vaikeuttavat kulttuuriset tekijät näkyvät yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden takana. Toimijuuden modaliteettien kautta ajateltuna, kyse on niistä mahdollisuuksista (*voida*) ja kulttuurin asettamista käyttäytymisen normeista (*täytyä*), joita yliopisto-opiskelijat kohtaavat suomalaisen yliopisto-opintojen elämänvaiheessa. Kulttuuristen tekijöiden kyse on esimerkiksi siitä, kuinka helpoksi opiskelija kokee tutustumisen yliopistossa.

5.3 Tulosten yhteenveto

Aloitin tulosluvun tarkastelemalla yliopisto-opiskelijoiden aiempaa elämäntulkua. Elämäntulkun käännekohtien näkökulmasta toin esiin, kuinka haastateltavien aiempi

elämänkulku on yhteydessä heidän nykyiseen toimijuuteen yliopistossa. Laadullisen tutkimuksen menetelmin kartoitin opiskelijoiden aikaisemmasta elämäkulusta kokemuksia, joita he itse pitävät tärkeinä nykyisen yksinäisyyden kannalta. Tällaisia *elämän käännekohtia* löysin aiemmin tapahtuneista muutoista sekä kiusaamisen ja ulkopuolelle jäämisen kokemuksista.

Aikaisemman elämäkulun yhteys näkyy myös opiskelijoiden aikaisemmissa suhteissa ja siinä, kuinka yliopisto-opiskelijat vertaavat nykyistä kokemustaan aikaisempaan. Osa haastateltavista ottaa esiin omien vanhempiensa mahdollisen vaikutuksen heidän nykyiseen yksinäisyyteen. Osa haastateltavista haluaisi nykyiseen elämänvaiheeseen samanlaisia sosiaalisia suhteita kuin ennen. Yliopistossa koettu yksinäisyys toi osalle haastateltavista suuren kontrastin aikaisemmin elettyyn, jos aikaisempaa elämää on värittänyt heitä tyydyttäneet sosiaaliset suhteet. Toin myös esiin yksinäisyyden pitkäaikaisen kokemuksen yhteyden opiskelijoiden toimijuuteen. Osa haastateltavista kuvaa, kuinka heidän on itse vaikea nähdä tietä yksinäisyydestä pois.

Toimijuuden modaliteettiteorian (Jyrkämä, 2008) avulla tarkastelin yksinäisyyttä yliopistossa kokevien yliopisto-opiskelijoiden toimijuutta. *Toimijuuden eri modaliteettien* avulla kykenin ottamaan huomioon niin yksinäisyyden taustalla olevia yksilöllisiä kuin rakenteellisia tekijöitä. Tulin johtopäätökseen siitä, että yksilölliset sekä rakenteelliset tekijät toimivat aina toisiinsa kietoutuneena. Näkökulmastani yksinäisyyden kokemuksen moniulotteisuus tulee hyvin esille kun tämä kietoutuneisuus otetaan huomioon.

Yksinäisyyden kokemuksen tekijöiden suhteen toin esiin, kuinka tärkeänä *fuksiryhmän ryhmäytyminen* näyttäytyy. Ryhmäytymisen tekijöiden hahmottamisen suhteen kyse on edellä mainitusta yksilön ja rakenteiden välisestä kietoutuneisuudesta. Kyse on niin opiskelijoiden *osaamisesta, kykenemisestä ja haluamisesta* kuin siitä kontekstista, jota mahdollisuudet (*voida*) ja välttämättömyydet (*täytyä*) rakentavat. Ryhmäytymiseen liittyvinä käytännön ongelmina toin esiin ryhmäytymiseen järjestämiseen ja samankaltaisuuden löytämisen liittyviä puutteita. Tämän ohella tarkastelin sitä, kuinka fuksiryhmä näyttäisi ajan kuluessa muuttuvan isoista ryhmistä pieniin ryhmiin.

Monet yksinäisyyttä kokevista yliopisto-opiskelijoista kuvasivat sitä, kuinka vaikeaa on löytää uusia tuttavuuksia heidän *fuksiryhmän ulkopuolelta*. Toimijuuden modaliteettien kautta pohdittuna kyse on niistä sosiaalisista mahdollisuuksista (*voida*), joita yliopiston eri yhteisöt tarjoavat. Haastateltavat kuvaavat sitä, kuinka opiskelijakulttuuri näyttäytyy pääasiassa alkoholikeskeisenä bilettämisenä, jonka osallistumiseen heillä ei ole intressiä. Muita vaihtoehtoja nähdään tai tiedetään olevan yliopiston eri yhteisöissä vähän

tai ei ollenkaan. Pohjimmiltaan kyse on siitä, miten yliopisto mahdollistaa yliopisto-opiskelijoilleen toisiinsa tutustumisen ja samankaltaisuuden löytämisen.

Opiskelijaelämä luo opiskelijoille paineita edetä opinnoissaan nopeasti. Opintojen ohella yhä useampi opiskelijoista osallistuu työmarkkinoille. Osa haastateltavista kuvaa opiskelijaelämän tuottaman kiireen sosiaalista toimintaa rajoittavaksi. Kiire voi väsyttää ja viedä jaksamista sekä käytettävänä olevaa aikaa sosiaalisilta suhteilta. Yliopistossa vallitseva kulttuuri ja ilmapiiri koetaan osittain tutustumista haittaavasti. Osa haastateltavista kokee, ettei yliopistossa välitetä heistä.

6. TUTKIMUKSEN VAIKUTTAVUUS

Tieteellisen tutkimuksen tehtäväksi nimetään yhä useammin uuden tiedon tuottamisen ohella uuden tiedon välittäminen ja hyödyn tuottaminen ympäröivään yhteiskuntaan (esim. Muhonen & Puuska, 2014, 11). Suomen Akatemian *Tieteen tila 2016* -katsauksessa tutkimuksen vaikuttavuus nostetaan samoin merkittävään asemaan. Tutkimuksen vaikuttavuuden kannalta tärkeää on se, kuinka uusi tieto ja osaaminen välittyvät tiedeyhteisön ulkopuolelle. (Tieteen tila, 2016.) Tässä luvussa pohdin tutkimukseni tuloksia vaikuttavuuden näkökulmasta. Pohdin erityisesti sitä, mitä yliopistoissa voitaisiin tehdä yksinäisyyden vähentämisen suhteen? Tuloksiin liittyvän pohdinnan ohella tuon haastateltavien näkemyksiä yksinäisyyden vähentämisestä.

Aikaisemman tutkimuksen perusteella yksinäisyyden vähentämisen kannalta tehokkaimmat menetelmät liittyvät Masin ym. (2011) tekemän meta-analyysin mukaan sosiokognitiivisten taitojen ja sosiaalisten kontaktien lisäämiseen sekä ympäristön asenteiden ja omien yksinäisyyttä ylläpitämien ja voimistavien ajatusvääristymien oikomiseen (ks. myös Juntila ym. 2016). Yksinäisyyden yksilöllisen kokemuksen vuoksi sen vähentämisen ratkaisuja on varmasti monta, mutta ytimessä on kysymys yhteyden luomisesta muihin ihmisiin. Olen jakanut esittämäni ratkaisut kolmeen alalukuun 1) ryhmäytyminen, 2) sosiaaliset mahdollisuudet ja 3) yliopiston ilmapiiri.

6.1 Ryhmäytymisen edistämistä fuksiryhmässä

Nuori aikuinen saapuu yliopisto-opintojen elämänvaiheeseen taustallaan hänen aikaisempi elämänsä. Hän kohtaa yliopistoon tullessaan ensimmäisenä fuksiryhmän, johon hänen katsotaan sosiaalistuvan. Fuksiryhmästä ei kuitenkaan aina löydy sellaisia opiskelukavereita, joiden kanssa ryhmäytyä. Tutkimukseni tuloksissa käy ilmi ryhmäytymiseen liittyviä ongelmia, samanhenkisyiden koettua puutetta ja fuksiryhmässä tapahtuvaa opiskelijoiden lähtemistä ja toisistaan erkaantumista. Tutkimuksessani havaittujen ongelmien perusteella koen tärkeäksi pohtia seuraavia kysymyksiä.

1. Kuinka fuksiryhmän ryhmäyttämisessä otetaan huomioon opiskelijoiden erilaiset tavat ryhmäytyä ja pyrkiä olemaan osa yliopiston sosiaalisia yhteisöjä?
2. Kuinka fuksiryhmän ryhmäyttämisessä otetaan huomioon se, miten fuksiryhmästä sekä lähtee että jää ulkopuolelle osa fuksiryhmän opiskelijoista?

Tutorit ovat tärkeitä toimijoita fuksiryhmän ryhmäytymisessä. Tutkimuksessani selviää, kuinka erilaista tutortoiminta on eri fuksiryhmissä ollut. Osa haastateltavista kiittelee tutoreiden toimintaa ja osa taas katsoo hänen yksinäisyyden johtuvan tutoreiden toiminnasta. Tutortoiminnan ongelmiksi nähtiin esimerkiksi se, kuinka tutorit pyrkivät ryhmäyttämään fuksiryhmää: joko toimintaa fukseille ei järjestetty lainkaan tai vain muutaman viikon ajan. Myös tutoreiden järjestämän toiminnan yksipuolisuutta kritisoitiin, sillä se usein oli hyvin alkoholipitoista. Ongelman ytimessä on kysymys siitä, kuinka tutortoimintaa järjestettäisiin niin, ettei tällaista pääsisi tapahtumaan.

Yksi ryhmäytymisen kehittämiseen liittyvä ratkaisu on pohtia sitä, kuinka ne opiskelijat, joilla on vaikeuksia tuoda itse alun ryhmäytymisessä itseään esiin saadaan osaksi yliopiston alun tärkeää fuksiryhmää. Miten fuksiryhmä kykenee tarjoamaan sellaisia mahdollisuuksia kaikille yliopisto-opiskelijoille tutustua? Esimerkiksi eräs naisopiskelija toivoo, että ujut ihmiset otettaisiin enemmän huomioon kun mietitään, minkälaista ryhmäytymistä fuksiryhmässä järjestetään.

Voitaisiinko ryhmäytymistä kehittää esimerkiksi niin, että ryhmäytymisen hyviä kokemuksia ja tapoja ottaa kaikki opiskelijat mukaan kerätään laajasti? Alla eräs haastateltavista kertoo tällaisen positiivisen esimerkin siitä, kuinka ryhmäytyminen voi parhaimmillaan tuottaa eheän fuksiryhmän, joka pysyy yhdessä kauan.

V: No musta ne oli hyvii että nehän pyrki siihen että meistä tulis eheä ryhmä ja semmonen hyvä ilmapiiri sinne. Et vaikka kaikki nyt ei olis joka päivä tekemisis toistensa kanssa tai ollenkaan vapaa-ajalla niin sit silti kun nähdään kampuksella niin moikataan ja mennään vaikka yhdessä syömään ja tämmöstä niin siinä onnistuttiin kyllä että meillähän on edelleenkin whatsapp-ryhmä minne nytkin voi tulla vaikka viestiä että tuleeko joku syömään [– –]
(Haastateltava 4)

Osa haastateltavista koki yhdeksi yksinäisyytensä tekijäksi sen, että heidän fuksiryhmän kautta muodostuneet opiskelukaverit lähtivät pois yliopistosta tai paikkakunnalta. Kuten edellä olen todennut, fuksiryhmän sosiaaliset suhteet eivät aina säily opiskelujen loppuun saakka. Mahdollisuudet uudelleen ryhmäytymiseen ja uusien sosiaalisten suhteiden löytämiseen näyttävät aineiston perusteella olevan vähäiset.

Yksi ratkaisu fuksiryhmän erkaantumiseen ja opiskelijakaveiden lähtöön voisi olla ohjatun ryhmäytymisen järjestäminen myös myöhempinä vuosina. Erään haastateltavan mielestä yliopiston puolelta järjestettyä ryhmäytymistä voitaisiin myös pienimuotoisesti jatkaa myöhempinä vuosina. Erityisesti sellaisissa pääaineissa, missä vaihtuvuus on suurta tällaista toimintaa kaivataan. Esimerkiksi ainejärjestön tutustumisiltoja voitaisiin järjestää myös opinnoissaan pidemmällä oleville opiskelijoille. Haastateltava kyseenalaistaa sen,

miksi tutustumista tarvitsee ainoastaan uudet opiskelijat? Myös vanhemmille opiskelijoille voisi olla hyvä järjestää tutustumismahdollisuuksia tapahtumien ja toiminnan kautta.

Yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyydessä kyse voi osaltaan olla sattumasta (Nevalainen, 2009, 42; ks. Simula, 2016, 51). Yksinkertaistettuna siitä, että yliopisto-opiskelija ei välttämättä löydä samanhenkisyyttä fuksiryhmästään, vaikka ryhmäytyminen onnistuisi hyvin. Kuten edellä todettua, osa tutkimukseni opiskelijoista kokee, että fuksiryhmässä muut opiskelijat ovat heidän kanssaan niin erihenkisiä ettei edes parannettu ryhmäytyminen olisi auttanut. Ratkaisujen suhteen kysymys on siitä, voitaisiinko ryhmäytymistä kehittää siten, että se toimisi myös poikkitieteellisesti? Tässä yliopiston eri ainejärjestöt voisivat tehdä yhteistyötä opiskelijoiden ryhmäyttämisessä.

V: No... no se että minkälaista se ainejärjestötoiminta et kuinka vastaanottavaista se on uusille opiskelijoille ja sit et miten ainejärjestö yrittää luoda semmosia et vanhemmat opiskelijat ja uudemmat vois... pääsis ryhmäytyä ja olee tekemisissä. Ja sit se että miten ainejärjestöt keskenään tekee yhteistyötä ja yrittää silleen et ihmiset lois kontaktia sen oman ainejärjestön ulkopuolelle. (Haastateltava 21)

6.2 Mahdollisuuksien luomista

Fuksiryhmä näyttäisi muodostavan vielä nykyisin eräänlaisen *heimoyhteisön* (vrt. Ylijoki, 1998), josta opiskelijan nähdään löytävän hänen opiskeluaikaiset sosiaaliset suhteet. Tämän *heimon* ulkopuolelta opiskelijan on vaikea löytää uusia tuttavuuksia. Osa haastateltavista näyttäisi kaipaavan samankaltaisuutta uusista sosiaalisilta suhteistaan, mutta sitä ei aina fuksiryhmästä löydy. Seuraavassa pohdin, kuinka opiskelijoita voitaisiin fuksiryhmän ulkopuolella auttaa luomaan sosiaalisia suhteita?

Useimmat haastateltavat kuvaavat yliopistoyhteisön opiskelijatoimintaa liian yksipuoliseksi, josta omanlaista toimintaa on vaikea löytää. Osa haastateltavista on jättänyt osallistumatta opiskelijoiden yhteisölliseen toimintaa, koska he kokevat sen olevan liian alkoholikeskeistä. Esimerkiksi eräs naisopiskelija kaipaisi alkoholikeskeisen opiskelijatoiminnan tilalle muita sosiaalisia mahdollisuuksia. Hänestä tällaisia voisi olla esimerkiksi kirjalukupiirit tai muu sellainen toiminta, jossa pääsisi tutustumaan ja juttelemaan samoista asioista kiinnostuneiden opiskelijoiden kanssa.

Teatterissa käynti, elokuvien katsominen yhdessä ja yhdessä ruokailu tulevat muun muassa haastateltavien kautta vaihtoehtoisiksi alkoholikeskeiselle opiskelijatoiminnalle. Eräälle naisopiskelijalle vaihtoehtoinen toiminta voisi olla vain hengailua ja kivaa yhdessä tekemistä, missä alkoholi ei olisi niin ratkaisevassa asemassa. Yksinäisyyden vähentämisessä ei ole siten ainoastaan kyse siitä, mitä yliopisto ja sen yhteisöt voisivat

tehdä toisin, vaan koko yliopistokaupungin toiminnasta uusien sosiaalisten mahdollisuuksien luomisessa (ks. Välimäki, Ranta, Grönlund, Junttila & Pessi, 2018).

Opiskelijatoiminnan yksipuoliseksi kokemisen ytimessä on kysymys siitä, kuinka luodaan opiskelijoille sellaisia mahdollisuuksia, joihin kaikki *kykenevät* ja *haluavat* osallistua? Yhdeksi yksinäisyyden vähentämisen ratkaisuksi olisi siten mieltä, kuinka muutamme nykyistä opiskelijatoimintaa, joka ei kaikille sovi? Kuinka luomme uusia sosiaalisia mahdollisuuksia opiskelijoille? Yksi kehityksen idea olisi antaa tukea ja mahdollisuuksia opiskelijoille itse luoda sosiaalisia mahdollisuuksia yliopistoon.

Osa haastateltavista koki vaikeaksi päästä fuksiryhmän ulkopuolisiin yhteisöihin. Esimerkiksi jo ainejärjestön toimintaan mukaan lähteminen voi olla iso kynnyks. Toisaalta kyse voi olla myös siitä, että fuksiryhmän ulkopuoliset yhteisöt eivät ota jokaista sinne haluavaa opiskelijaa mukaan. Kuten eräs naisopiskelija toteaa, jos ainejärjestön toimihenkilöiden kanssa “ei ehkä synkkaa” niin silloin on vaikea itse mennä mukaan toimintaan. Ratkaisujen suhteen näkökulma on siinä, kuinka yliopistoon voidaan luoda sellaista yhteistoimintaa esimerkiksi järjestötoiminnan muodossa, johon myös ulkopuolisten opiskelijoiden on helppo mennä mukaan?

Yksi mahdollisuuksiin liittyvä ongelma on myös se, että niistä ei välttämättä olla tietoisia tai ei tiedetä, kuinka niihin pääsee mukaan. Opiskelijoiden yhdistys- ja järjestötoiminta on toiminut osalle haastateltavista tekijänä, jonka kautta on päästy tutustumaan samanhenkisiin opiskelijoihin. Aineistossa esitettävissä ratkaisuissa on puhetta siitä, kuinka pitäisi lisätä opiskelijoille mahdollisuuksia osallistua entistä enemmän tähän toimintaan. Haastateltavista eräs naisopiskelija toteaa, että erilaisia yhdistys- ja harrastusmahdollisuuksia täytyisi opiskelijoille tuoda aktiivisemmin esille. Erilaisten harrastus- ja toimintamahdollisuuksien esille tuonti pitäisi hänen mukaan aloittaa heti avajaismessulta. Kyse on yksinkertaisuudessaan siitä, kuinka opiskelijat löytävät heitä kiinnostavia sosiaalisia mahdollisuuksia yliopiston eri yhteisöistä?

Opiskelijatoiminnan mahdollisuuksien luomisen ohella olisi syytä kiinnittää opintoissa tapahtuvaan ryhmäytymiseen. Esimerkiksi sellainen yliopisto-opiskelija, joka ei syystä tai toisesta *kykene* osallistumaan järjestettävään iltaohjelmaan, voi ainoa muihin tutustumisen vaihtoehto olla opinnot. Haastateltavista eräs naisopiskelija kokee, kuinka hänen yksinäisyyden kokemuksen kannalta olisi hyvä, jos opiskelu ei olisi niin yksinäistä. Kyseinen haastateltava toivoisi, että järjestettäisiin enemmän ryhmäyttäviä kursseja.

V: Jos ei oo massaluentoja niin sitten tulee oltua enemmän tekemis niitten ihmisten kanssa jos ne on semmosii pienempiä kursseja. Ei yliopisto voi kauheesti vaikuttaa siihen miten mä

hengaan ihmisten kanssa kouluasioitten ulkopuolella mutta ne voi vaikuttaa siihen että ne yksinäiset ihmiset näkee toisia ihmisiä edes koulussa. (Haastateltava 7)

Yliopisto-opintojen kurssit voivat osaltaan tarjota sen paikan, missä löytää uusia sosiaalisia suhteita yliopistosta. Toisaalta kyse on myös yleisemmin paikoista, joissa muihin opiskelijoihin tutustuminen olisi luontevampaa ja suositeltua. Yliopistossa olisi mietittävä voitaisiinko yliopistoon luoda sellaisia fyysisiä paikkoja, joihin olisi matala kynnyksellä mennä ja mahdollisesti päästä myös kontaktiin muiden opiskelijoiden kanssa? Toisaalta, tutustumista auttavan paikan ei tarvitse nykyään olla enää fyysinen, vaan yliopisto-opiskelijoiden tutustumista voitaisiin auttaa myös virtuaalisesti. Eräs miesopiskelija kertoo, että netin kautta toisiin opiskelijoihin tutustuminen olisi hänellä luontevaa ja helppoa. Netissä tapahtuva tutustuminen yhdistyy myös siihen, että sitä kautta voisi helposti tutustua opiskelijoihin, joilla olisi samanlaisia kiinnostuksen kohteita.

V: [- -] mutta joku semmonen joku laajempi chat-huoneen tyyppinen mihkä vois niinku oman tiedekuntansa kanavalle mennä tai jotain muuta vastaavaa tai jonkin kiinnostuksen kohteen kanavalle ja keskustella ihmisten kanssa siellä. Ja sitten vähän kattoo et okei, paljon samanhenkisiä ihmisiä että näistä vois keskustella joskus myöhemminkin, et jes, me ollaan menos syömään, tuutko mukaan, tulen. Naks, asia hoidettu. (Haastateltava 11)

Kun yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyttä halutaan vähentää laaja-alaisesti, niin näkökulmani mukaan yliopisto voi tehdä sitä tehokkaasti kiinnittämällä huomiota jokaisen yliopisto-opiskelijan sosiaaliseen osallisuuteen. Yksinkertaisuudessaan on kyse siitä, kuinka sosiaalista osallisuutta yliopistossa voitaisiin edistää?

Osa haastateltavista tuo kuitenkin esille sen, kuinka he kaipaavat suoraan yksinäisyyttä kokevilla opiskelijoille järjestettyä toimintaa. Tällaista toimintaa voisi olla esimerkiksi yksinäisyyttä kokevien vertaisryhmien järjestäminen. Osa haastateltavista kokee tällaiset yksinäisille järjestetyt toiminnot vaikeina osallistua yksinäisyyden stigman vuoksi. Kuitenkin, osa haastateltavista on hyvin kiinnostuneita tällaisista toiminnoista. Esimerkiksi eräs haastateltavista kokee, että yksinäisyydestä toisten kanssa puhuminen voisi olla hänelle hyväksi ja hänestä olisi hyvä tietää, ettei ole ainoa yksinäinen. Toinen haastateltava kokee, että voisi vertaistuen ohella löytää uusia kontakteja.

6.3 Yliopiston ilmapiirin vaikuttamista

Tutkimuksessani osa haastateltavista koki yliopisto-opintojen elämänvaiheen tuottaman kiireen ja stressin vaikuttaneen heidän sosiaalisiin suhteisiin. Kysymys siitä, kuinka yliopisto-opiskelijoiden kokema kiire ja paineet edetä nopeasti opinnoissa lienevät ratkaisujen puolesta laajempia kuin mihin yksittäinen yliopisto voi vaikuttaa. Tämän

tutkimuksen pohjalta aiheesta olisi kuitenkin syytä keskustella. Yliopisto voi itse omassa toiminnassaan ja viestinnässään tuoda esiin sitä, miten kaiken opiskelijoita kohtaan kohdistuneiden paineiden ohella sosiaalisten suhteiden tärkeyttä ei pidä unohtaa.

Yliopiston ilmapiiri niin sosiaalisten suhteiden luomisen kuin yksinäisyyden stigman suhteen on kuitenkin yksi alue, mihin haastateltavat puuttuisivat yksinäisyyden ratkaisuja mietittäessä. Yliopistossa voitaisiin pohtia sitä, kuinka myös yliopiston ilmapiirin kautta voitaisiin edistää opiskelijoiden toisiinsa tutustumista. Eräs haastateltava toivoo, että ilmapiirissä tehtäisiin muutoksia tuntemattomille puhumisen suhteen. Hänestä olisi esimerkiksi hienoa, jos hän pystyisi vain mennä istumaan jonkun hänelle tuntemattoman opiskelijan pöytään ja aloittaa keskustelun. Hänestä ilmapiiri pitäisi tässä suhteessa olla yliopistossa huomattavasti vapaampi.

V: [- -] Mun mielestä se viesti on hyvä tai ainakin mulla on semmonen käsitys mut se et se saatais enemmän niihin opiskelijoihin ja sellaseen niinku et... jotenkin... tai vaik ois ok mennä jos mä meen yksin syömään et ois ok mennä istumaan jonkun kaa ketä mä en tunne ja vaan alottaa juttelee niin musta se ois hienoo. Niin et ois jotenkin ilmapiiri semmonen vapaampi vielä tai semmonen niinku... (Haastateltava 5)

Yliopistossa olisi syytä puuttua myös yksinäisyyteen liitettyyn stigmaan. Eräästä opiskelijasta yksinäisyys on vielä tabun asemassa. Yliopistossa pitäisi viedä eteenpäin viestiä siitä, kuinka yksinäisyys on tavallista ja jokainen niin opiskelija kuin yliopiston henkilökuntaan kuuluva voi sitä kokea. Kuten kyseinen opiskelija huomauttaa, yksinäisyyttä kokevat ovat niitä tavallisia ihmisiä, joita näkee päivittäin.

Yksinäisyydestä pitäisi yliopistossa viestiä myös siltä kannalta, että mitä tehdä jos kokee yksinäisyyttä. Eräästä naisopiskelijasta yliopisto voisi tiedottamisen kautta lisätä yleistä tietoisuutta yksinäisyydestä ja tietoa, mitä yksinäisyyttä kokeva ihminen voi sille tehdä. Yliopisto voi myös omalla viestinnällään vaikuttaa opiskelijoiden yksinäisyyteen.

Yleisesti yliopistoissa olisi syytä ottaa huomioon se, kuinka opiskelijoista välitetään. Kuka ottaa vastuuta yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyydestä?

H: Onko vielä jotain muita ratkaisuja jota sulla on mielessä?

V: En oikein tiedä mitään konkreettisia ratkaisuja. Jotenkin tuntuu että yliopistossa silleen oletetaan että kaikki on tosi aikuisia ja osaa hoitaa omat asiansa itse ja muuta että ehkä vois olla asteen enemmän semmosta ihmisistä huolehtimistakin että tsekattais että kaikki on kunnossa ja ei oletettais että kaikki osaa hoitaa asiansa ite ja...

H: Koetko sä että yliopisto ei huolehdi opiskelijoistaan?

V: No ei niinku silleen... vähä jätetään oman onnensa nojaan että jos ne nyt ei menesty opinnoissa ja saa kurssseja tehty niin ei kukaan nyt kysele perään et sit ne ihmiset vaan putoo pois. (Haastateltava 17)

7. LOPUKSI

Yksinäisyys on vakavasti otettava ongelma niin yhteiskunnan, yliopiston kuin yksilön kannalta. Viime vuosikymmenen aikana yksinäisyyden kokemuksen on todettu olevan tiiviissä yhteydessä ihmisen psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin (Junttila, 2016b; Kauhanen, 2016). Korkeakouluopiskelijoista tehdyissä tutkimuksissa yksinäisyyden kokemus on liitetty opiskelijoiden psyykkiseen oireiluun, opintojen sujumiseen ja keskeyttämiseen liittyviin tekijöihin (Saari, 2013; Kunttu ym., 2017).

Tässä tutkimuksessa toin esiin yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyteen liittyviä tekijöitä ja esitin ongelmiin ratkaisuehdotuksia. Opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksen vähentäminen ei ole helppoa, mutta siihen on olemassa keinoja. Tutkimukseni lopuksi pohdin tutkimukseni näkökulmia ja mahdollista jatkotutkimusta.

7.1 Tutkimuksen näkökulmien pohdinta

Yksinäisyyttä koetaan aina suhteessa johonkin. Tässä tutkimuksessa tarkastelin yksinäisyyden kokemusta suhteessa aikaisempaan elämäntilanteeseen ja kontekstiin, missä yksinäisyyttä koetaan. Yksinäisyyden kokemuksen suhteellisuus tulee esille niin aikaisemman elämäntilanteen kuin yliopistokontekstin näkökulmasta. Koen tämän lähtökohdan yksinäisyyden kokemuksen suhteellisuudesta onnistuneeksi.

Myöhäismodernin yksilöllistymiskehityksen vertaaminen tutkimukseni tuloksiin tuo mielenkiintoisia näkökulmia. Ensinnäkin, ainakin haastateltavana olleet opiskelijat ovat hyvin esimodernin *heimoutuneita* (vrt. Ylijoki, 1998) omaan fuksiryhmäänsä. Ulkopuolelle harvoin mennään. Toisaalta taas, yksilöllistymisen viitteitä näkyy siinä, miten haastatellut yliopisto-opiskelijat osaltaan haluavat *samankaltaisuutta* opiskelukavereiltaan. Tässä mielessä voidaan pohtia, kuinka yliopistoyhteisö tarjoaa myöhäismodernille yliopisto-opiskelijalle mahdollisuuksia löytää samankaltaisuutta yliopistosta?

Nuorten aikuisten sosiaalisia suhteita käsittelevää lukua vasten voin todeta tulosteni osittain myötäilevän aikaisempaa suomalaista nuorisotutkimusta siitä, kuinka rakenteelliset tekijät yhä ohjaavat nuorten aikuisten sosiaalisia suhteita. Tuloksissa näkyy se, miten yliopistossa ajatellaan yliopisto-opiskelijoiden ryhmäytyvän samassa pääaineessa aloittavien opiskelijoiden kanssa ja ryhmäytyminen rakennetaan sen varaan. Voidaan todeta, että rakenne osaltaan ohjaa yliopisto-opiskelijoita pysymään omassa pääaineopiskelijoiden ryhmässä ja olemaan lähtemättä sen ulkopuolelle.

Yliopisto-opiskelijoiden elämänvaihetta käsittelevien aikaisempien tutkimusten kanssa voin osittain olla samaa mieltä. Aittola (1992) kuvaa väitöskirjassaan yliopiston yhteisöllisyyden osittain hajonneen. Opiskelijat sosiaalistuvat pääasiassa oman pääaineen ja saman vuosikurssin opiskelijoiden kanssa. Opiskelijatoiminnan keskittyminen pääasiassa alkoholikeskeisten tapahtumien ja liikuntapainoitteiseen toiminnan varaan näkyy myös aikaisemmassa tutkimuksessa. Yliopisto-opiskelijoiden paine valmistua nopeammin ja sen yhteys sosiaalisiin suhteisiin tulee myös esiin aikaisemmassa tutkimuksessa.

Elämänkulun tutkimusperinteen viitekehys tarjosi tutkimukseeni näkökulman siitä, kuinka yksilön elämä rakentuu aina aiemman päälle. Yksinäisyyden kokemuksen ja sen tekijöiden ymmärtämiseen kyseinen tutkimusperinne on avartava ja tarpeellinen, sillä yksinäisyys näyttäytyy olevan läheisesti kietoutuneena aikaisempaan.

Aikaisemman elämänkulun käännekohdat mahdollisti tutkimuksessani aikaisemman elämänkulun ottamisen huomioon. On selvää, että käännekohdat yksinkertaistavat yksilön tapahtumarikasta menneisyyttä ja ovat hyvin riippuvaisia yksilön omasta muistista haastattelutilanteessa, mutta näkisin käännekohtien ainakin osittain saavan esille sitä, mitä yksilö itse pitää yksinäisyyden taustatekijöiden kannalta tärkeinä tapahtumina. Adaptiivisen teorian (Layder, 1998) ajatuksin, toin teoreettisen viitekehysten ulkopuolelta esiin aiemman elämänkulun kannalta muita tärkeitä tekijöitä yksinäisyyden suhteen liittyen opiskelijoiden aiempiin sosiaalisiin suhteisiin.

Toimijuuden modaliteettiteoria tarjosi tavan tarkastella yliopisto-opiskelijoiden toimijuutta sen kokonaisuudessaan. Toimijuuden eri modaliteettien kietoutuneisuus tulee hyvin esille yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden tekijöissä. Yksinäisyyden yksilökohtaisten ja rakennetekijöiden pitäminen toisistaan erillään ei olisi samalla tapaa luonut näkökulmastani todellisuutta vastaavaa kuvaa. Yksilö elää tiettyssä ajassa ja paikassa, joka tarjoaa ikään kuin raamit yksilön toiminnalle. Yksilö tulee tilanteeseen aina oma yksilökohtainen aikaisempi elämänsä mukanaan.

Adaptiivisen teorian käyttäminen ohjasi minua laadullisen tutkimuksen tekijänä varomaan laadullisen tutkimuksen yleisiä virheitä. Hyvin teoriaohjaavassa laadullisessa tutkimuksessa on se vaara, että tutkija katsoo aineistoa ainoastaan teoreettisen viitekehysten kautta, jolloin aineisto toimii ikään kuin teoreettisen viitekehysten todentajana. Toisaalta hyvin aineistolähtöisessä tutkimuksessa on vaarana se, kuinka tutkijan ennako-oletukset ohjaavat analyysin kulkua. (Layder, 1998) Adaptiivista teoriaa

huomioiden pyrin tuomaan avoimesti esiin omat oletukset aiheesta sekä pitämään teoriani avoimena aineistosta tulevalle uudelle informaatiolle.

Haastatteluiden toteuttamiseen valitsin teemahaastatteluiden tekniikan, sillä ensinnäkin pyrin pitämään haastattelukysymykset riittävän avoimina. Toiseksi, pyrin saamaan haastatteluaineistoa, joka on keskenään verrattavissa. Tutkimushaastattelut tein aloittelijana, mutta huomasin kehittyneeni haastattelujen kuluessa.

Tutkimuksen eettisissä näkökulmissa pohdin sitä, kuinka laadullisesti suuntautuneen tutkijan on syytä kuvailla omaa tutkimusprosessia mahdollisimman avoimesti. Lisäksi on hyvä pohtia jo tutkimusta tehdessään sitä, minkälaisia vaikutuksia tutkimuksella mahdollisesti voi olla. Pyrin siihen, että tulokset kuvaavat mahdollisimman läheisesti sitä, mitä haastateltavat itse ovat todenneet. Tämä tarkoitti sitä, että pyrin kuvaamaan yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemusta siinä kontekstissa, missä se ilmenee. Toin avoimesti esiin myös sen, että otan tutkimuksessani itse kantaa.

7.2 Jatkotutkimuksen pohdintaa

Yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksen ymmärtämistä, sen tekijöiden pohtimista sekä ratkaisujen löytämistä täytyy jatkaa. Olen pyrkinyt tässä tutkimuksessa luomaan alustavaa kuvaa siitä, mistä yliopistossa koettu yksinäisyys mahdollisesti voisi johtua. Koin tutkimuksessani tärkeäksi aikaisemman elämäntalon mukaan tuomisen niin yksinäisyyden ymmärtämisen kuin sen tekijöiden hahmottamisen suhteen. Yliopistossa koettua yksinäisyyttä on mielestäni syytä tutkia sen kontekstissa ottaen huomioon niin yksinäisyyden taustalla olevat yksilölliset kuin rakenteelliset tekijät. Näkemykseni mukaan toimijuuden modaaliteettiteoria (Jyrkämä, 2008) antaa yksilöllisten ja rakenteellisten tekijöiden välisen yhteyden selventämiseen hyvät lähtökohdat.

Aikaisemman elämäntalon suhteen yksinäisyyden tekijöiden ymmärtäminen vaatii laaja-alaisempaa tutkimusta. Elämäntalon käännekohtien käyttäminen tutkimuksessa voi osaltaan peittää yksinäisyyden tekijöiden systemaattista löytämistä. Käännekohtilla voidaan kuitenkin kuvata kartoittavasti yksinäisyyden taustalla olevia mahdollisia tekijöitä, mutta laaja-alaisempi tutkimus aikaisemman elämäntalon ja yksinäisyyden yhteyden selventämiseen olisi tarvittava myös opiskelijoiden yksinäisyyden suhteen.

Yliopisto-opiskelijoiden sosiaalista kontekstia olisi syytä pohtia myös laajemmin ottamalla huomioon yliopiston sosiaalisten yhteisöjen ohella myös muu sosiaalinen toiminta yliopisto-opiskelijan arjessa. Yliopisto-opiskelija kuitenkin toteuttaa arkeaan ja sosiaalisia suhteitaan myös yliopiston ulkopuolella. Erityisesti yksinäisyyden ratkaisujen

suhteen olisi pohdittava, mitä yliopiston ohella muut kaupungin toimijat voisivat tehdä opiskelijoiden sosiaalisten suhteiden parantamiseksi.

Tärkeintä on kuitenkin se, että tutkimusta ja kehittämistä yliopisto-opiskelijoiden kokeman yksinäisyyden parissa jatketaan. Tutkimuksen aikana olen tullut yhä vakuuttuneemmaksi siitä, miten tärkeää yksinäisyyden kokemukseen on puuttua ja pyrkiä löytämään ratkaisuja vähentää sitä. Toivon tutkimukseni antavan ideoita erityisesti siihen, kuinka yksinäisyyttä voitaisiin yliopistossa vähentää.

8. LÄHDELUETTELO

- Aaltonen, S., Kivijärvi, A., Peltola, M., & Tolonen, T. (2011). Ystävydet. Teoksessa M. Määttä & T. Tolonen (Toim.), *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään* (ss. 29–56). Helsinki: Hakapaino.
- Ahrio, L. (2012). Modernin yliopisto-opiskelun toimintakertomus. Tampereen yliopisto.
- Aittola, T. (1992). Uuden opiskelijatyypin synty: Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. Jyväskylän yliopisto.
- Aittola, T. (1996). Yliopistokoulutuksen haasteet myöhäismodernissa: Yliopistoyhteisöön sisältyvien oppimisprosessien tarkastelua. Teoksessa T. Aittola, L. Alanen, & P. Rantamaa (Toim.), *Minkä ikäinen olettekaan, rouva* (ss. 135–150). Jyväskylän yliopisto.
- Ansala, L. (2017). ”Niin monta rautaa tulessa” Aktiivinen kansalaisuus järjestöaktiivien yliopisto-opiskelijoiden kertomana. Lapin yliopisto.
- Aro, J., & Jokivuori, P. (2010). Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Helsinki: WSOY.
- Bauman, Z. (2000). Liquid modernity. Cambridge: Polity.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). Individualisation. London: Sage.
- Bertaux, D. (1981). Bibliography and society: the life history approach in the social sciences. London: Sage.
- Cacioppo, J. T., & Patrick, W. (2008). Loneliness: Human Nature and the Need for Social Connection. W. W. Norton & Company.
- Crosnoe, R. (2000). Friendships in Childhood and Adolescence: The Life Course and New Directions. *Social psychology quarterly*, 63(4), 377–391.
- Dahlberg, K. (2007). The enigmatic phenomenon of loneliness. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 2(4), 195–207.
- Dannefer, D., Kelley-Moore, J., & Huang, W. (2016). Opening the Social: Sociological Imagination in Life Course Studies. Teoksessa *Handbook of the Life Course* (ss. 87–110). Springer, Cham.
- Elder, G. H. (1998). The life course as developmental theory. *Child Development*, 69(1), 1–12.
- Elder, G. H., & Giele, J. Z. (2009). The craft of life course research. Guilford Press.
- Elder, G. H., Johnson, M. K., & Crosnoe, R. (2006). The Emergence and Development of Life Course Theory. Teoksessa *Handbook of the Life Course* (ss. 3–19). Springer US.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Evans, K. (2007). Concepts of bounded agency in education, work, and the personal lives of young adults. *International journal of psychology*, 42(2), 85–93.
- Evans, K. (2017). Bounded Agency in Professional Lives. Teoksessa *Agency at Work* (ss. 17–36). Springer, Cham.
- Furlong, A., & Cartmel, F. (2007). Young people and social change: new perspectives. Maidenhead. Open University Press.
- Giddens, A. (1984). The constitution of society: Outline of the structuration theory. Cambridge: Polity.
- Giddens, A. (1991). Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age. Stanford university press.
- Giele, J. Z., & Elder, G. H. (1998). Methods of life course research: Qualitative and quantitative approaches. Sage.
- Gronow, A. (2017). Pään sisällä vai ihmisten välisissä yhteyksissä? Kulttuurin leviäminen sosiaalisissa verkostoissa. Teoksessa A. Gronow & T. Kaidesoja (Toim.), *Ihmisielen sosiaalisuus*. Gaudeamus.
- Haaparanta, L., & Niiniluoto, I. (2016). Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsinki: Gaudeamus.
- Hanifi, R. (2015). Yksin oleminen on lisääntynyt. Teoksessa Anu-Hanna Anttila, Timo Anttila, Mirja Liikkanen ja Hannu Pääkkönen (Toim.), *Ajassa kiinni ja irrallaan – Yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa* (ss. 123–134). Tilastokeskus.
- Heikkinen, R. (2014). ”Tänään koitan tällaista sosiaalisuutta” : toimijuuden kuvauksia yksinäisten korkeakouluopiskelijoiden virtuaalisessa keskusteluryhmässä. Itä-Suomen yliopisto.
- Helve, H. (2009). Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksesta Marja Liikkanen (toim.): *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.

- Helve, H. (2010). Nuorten asenteet, arvot ja maailmankuvat. Teoksessa Kaivosoja, M., Karlsson, L., Ehrling, L., Melartin, T., Pylkkänen, T., Pylkkänen, K., Lounamaa, R., Kalland, M., Laakso, J., Pietikäinen, M., Isolauri, J., Wrede, GH, Paloniemi, A., Merikanto, T., Virtanen, V. & Haapalainen, S. (toim.) *Nuorten hyvin- ja pahoinvointi*. Konsensuskokous.
- Helve, H., Côté, J. E., Svnarenko, A., Sinisalo-Juha, E., Mizokami, S., Roberts, S. E., & Nakama, R. (2017). Identity Horizons Among Finnish Postsecondary Students: A Comparative Analysis. *Identity*, 17(3), 191–206.
- Hentilä, J. (2012). Yksinäisyyden kokemukset korkeakouluopiskelijoiden elämäkerrallisissa kirjoituksissa. Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö (Verkkokirja). Helsinki: Gaudeamus.
- Hitlin, S., & Johnson, M. K. (2015). Reconceptualizing Agency within the Life Course: The Power of Looking Ahead. *American Journal of Sociology*, 120(5), 1429–1472.
- Hunt, S. J. (2016). The life course: A sociological introduction. Palgrave Macmillan.
- Hurtig, J., & Laitinen, M. (2003). Kantaaottavuus tutkimuksen eettisenä kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): *Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpaperiteita, 47, 87–109.
- Jokinen, K. (2005a). Yksinäisten sanat: kirjoituksia omasta tilasta, erillisyydestä ja yksinolosta. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.
- Jokinen, K. (2005b). Yksinäisyys ajan ilmiönä. Teoksessa K. Jokinen (toim.) *Yksinäisten sanat: Kirjoituksia omasta tilasta, erillisyydestä ja yksinolosta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–36.
- Junttila, N. (2015). Kavereita nolla: Lasten ja nuorten yksinäisyys. Tammi.
- Junttila, N. (2016a). Lasten ja nuorten yksinäisyys. Teoksessa Juho Saari (Toim.), *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Junttila, N. (2016b). Yksinäisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Juho Saari (Toim.), *Yksinäisten Suomi*. Gaudeamus.
- Junttila, N., Jyrkkä, J., & Tolmunen, T. (2016). Lääkkeitä yksinäisyyteen. *Sic! Lääketietoa Fimeasta*.
- Jylhä, M., & Saarenheimo, M. (2010). Loneliness and Ageing: Comparative Perspectives. Teoksessa *The SAGE Handbook of Social Gerontology* (ss. 317–328).
- Jyrkämä, J. (2008). Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä: hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehikseksi. *Gerontologia*, 22(4).
- Jyrkämä, J. (2014). Vanheneminen muutosprosessina: eläkkeelle siirtymispohdintoja arjesta ja toimijuudesta. *Gerontologia*, 28 (1).
- Jyväskylän yliopisto. (2015, marraskuuta 12). Kuulu joukkoon. Noudettu 28. lokakuuta 2017, osoitteesta <https://opiskelu.jyu.fi/fi/opiskelijalle/kuulu-joukkoon>
- Jyväskylän yliopisto. (2017). Vuosina 2007-2016 opiskelupaikan vastaanottaneet.
- JYY. (2017). Tutorointi - Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta. Noudettu 19. lokakuuta 2017, osoitteesta <https://jyy.fi/osallistu-ja-vaikuta/tutorointi/>
- Kainulainen, S. (2016). Yksinäisen elämänlaatu. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 114–125.
- Kangasniemi, J. (2008). Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevisiion Nuorten palstan kirjoituksissa. University of Jyväskylä.
- Kauhanen, J. (2016). Yksinäisen terveys. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 96–113.
- Kauppi, P. A., Silvonen, J., & Vanhalakka-Ruoho, M. (2015). Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkinto. Reports and Studies in Education, Humanities and Theology. Itä-Suomen yliopisto. Helsinki: Kopio Niini Oy.
- Kettunen, H., & Villa, T. (2012). Katsaus opiskelijabarometrin teemoihin. Teoksessa Juhani Saari & H. Kettunen (Toim.), *Opiskelijabarometri 2012* (ss. 22–75).
- Kivinen, O., Hedman, J., & Kaipainen, P. (2012). Koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuus Suomessa. Eriarvoisuuden uudet ja vanhat muodot. Yhteiskuntapolitiikka, 77.
- Kotilainen, A. (2015). Yksinäisyyden sosiaalisuus. Tulkitseva fenomenologinen analyysi yksinäisyyden kokemisesta. Helsingin yliopisto.
- Kunttu, K., & Pesonen, T. (2012). Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2012. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 47.

- Kunttu, K., Pesonen, T., & Saari, Juhani (2017). Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö.
- Kuusela, P. (2011). Sosiaalitiheet, sosiaalisuus ja sosiaalisen toiminnan teoria. Teoksessa Kotiranta, Tuija & Niemi, Petteri & Haaki, Raili (Toim.), *Sosiaalisen toiminnan teoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Laaksonen, E. (2005). Yliopisto-opiskelijoiden psyykinen oireilu ja siihen yhteydessä olevat tekijät. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö.
- Laine, K. (2005). Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava.
- Layder, D. (1998). Sociological practice: Linking theory and social research. Sage.
- Lieberman, M. D. (2013). Social: Why our brains are wired to connect. OUP Oxford.
- Lähteenmaa, J. (2000). Myöhäismoderni nuorisokulttuuri: tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista. Nuorisotutkimusverkosto.
- Lähteenmaa, J. (2010). Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. *Työpoliittinen aikakauskirja*, 4(2010), 51–63.
- Lähteenmaa, J. (2011). Nuoret työttömät ja yliviritetty toimijuus. *Nuorisotutkimus*, 29(4), 47–60.
- Lähteenoja, S. (2010). Uusien opiskelijoiden integroituminen yliopistoon : Sosiaalipsykologinen näkökulma. Helsingin yliopisto.
- Mannisenmäki, E., & Valtari, M. (2005). Valmistumisen vallihaudalla: opintojen kesto 2000-luvun hyvinvointivaltiossa. Edita.
- Marin, M. (2001). Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.): *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Vastapaino. Tampere, 17–48.
- Masi, Christopher M. & Chen, Hsi-Yan & Hawkley, Louise C. & Cacioppo, John T. (2011) A meta-analysis of interventions to reduce loneliness. *Personality and Social Psychology Review* 15, 219–266.
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual review of sociology*, 27(1), 415–444.
- Mills, C. W. (2000). The sociological imagination. Oxford University Press.
- Moisio, P., & Rämö, T. (2007). Koettu yksinäisyys demografisten ja sosioekonomisten taustatekijöiden mukaan Suomessa vuosina 1994 ja 2006. *Yhteiskuntapolitiikka*, 72(4).
- Muhonen, R., & Puuska, H.-M. (2014). Kansallista tiedettä tekemässä. Teoksessa *Tutkimuksen kansallinen tehtävä* (toim. Muhonen, R. & Puuska, H.-M) Tampere: Vastapaino
- Myllyniemi, S. (2014). Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Helsinki: Hakapaino.
- Myllyniemi, S., & Berg, P. (2013). Nuoria liikkeellä. Nuorten vapaa-aikatutkimus, 37–77.
- Mäkelä, K. (2010). Kukaan ei kuule hiljaista huutoani: Itsensä yksinäisiksi kokevien korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä yksinäisyyden syistä. Helsingin Yliopisto.
- Mäkinen, M., & Annala, J. (2011). Opintoihin kiinnittyminen yliopistossa. Korkeajännityksiä-kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta.
- Nevalainen, V. (2009). Yksinäisyys. Edita.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). Opiskelijatutkimus 2014 : korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 4.
- Opinnäytetyöt - Nyyti ry. (2017). Noudettu 5. lokakuuta 2017, osoitteesta <https://www.nyyti.fi/hyvinvointitoimijoille/opinnaytetyot/>
- Oravala, S., & Rönkä, A. (1999). Käännekohtat elämäkulussa. *Psykologia*, 34, 274–280.
- Parjanen, M. (2003). Amerikkalaisen opiskelija-arvioinnin soveltaminen suomalaiseen yliopistoon. Edita.
- Peplau, L. A., & Perlman, D. (1982). Perspectives on loneliness. *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*, 1–20.
- Pohjola, A. (2003). Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita, 47, 5–86.
- Poutanen, K., Toom, A., Korhonen, V., & Inkinen, M. (2012). Kasvaako akateeminen kynnys liian korkeaksi? Opiskelijoiden kokemuksia yliopistoyhteisöön kiinnittymisen haasteista. Osallistava korkeakoulutus.
- Purhonen, S., Hoikkala, T., & Roos, J. P. (2008). Suuret ikäluokat ja elämän käännekohtat. Teoksessa S. Purhonen, T. Hoikkala, & J. P. Roos (Toim.), *Kenen sukupolveen kuulut?* (ss. 33–50). Helsinki: Gaudeamus.

- Räty, R. (2017). Reetta Rädyn kolumni: Uusi opiskelija, ystävät ovat tärkeämpiä kuin opinnot. Yle Uutiset. Noudettu Noudettu 5. marraskuuta 2017, osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9800946>
- Rautopuro, J., & Korhonen, V. (2011). Yliopisto-opintojen keskeyttämisriski ja opintoihin kiinnittymisen ongelmat. Korkeajännityksiä-kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta.
- Ruusuvuori, J., & Tiittula, L. (2005). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Saari, Juho (2010). Yksinäisten yhteiskunta. WSOYpro Oy.
- Saari, Juhani (2013). Opintojen sujuvuus. Opiskelijoiden edellytykset vuosittaiseen 55 opintopisteen suorittamiseen Helsingin yliopistossa ja Aalto-yliopistossa. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, 41, 2013.
- Saastamoinen, M. (2011). Intensiivistyvä yksilöllistyminen ja sosiaalisuuden muuttuvat muodot. Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen.
- Salasuo, M., Piispa, M., & Huhta, H. (2015). Huippu-urheilijan elämänkulku. Tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa (Vsk. 166). Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 166.
- Sarja, A., & Knubb-Manninen, G. (2003). Yhteisöllisyys oppimisen tukena laatuyksiköissä. Teoksessa G. Knubb-Manninen (toim.) *Laadun tekijät--havaintoja yliopisto-opetuksesta*. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 57–75.
- Savolainen, M., Salo, G., Kauliomäki, K., Akolahti, P., & Tuuttila, L. (2016). ”Toivon, että tulen pärjäämään” – Raportti uusien opiskelijoiden kyselystä 2015. Nyyti ry.
- Simmel, G. (2005). Suurkaupunki ja moderni elämä: kirjoituksia vuosilta 1895-1917. (T. Huuhtanen & A. Noro, Toim.). Gaudeamus.
- Simula, K. (2016). Korkeakouluopiskelijoiden yksinäisyyden kokemukset ja yksinäisyyden kokemuksen vähentämisen keinot (Pro gradu). Jyväskylän yliopisto.
- Skaniakos, T., Penttinen, L., & Lairio, M. (2012). Vertaistutorointi yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Teoksessa P. Atjonen (Toim.), *Oppiminen ajassa – kasvatustulevaisuuteen*. Kasvatusalan tutkimuksia 61. (s. 17). Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Student Life. (2016). Yksinäisyys ja osallisuus osana opiskelijan elämää — Jyväskylän yliopisto. Noudettu 3. lokakuuta 2017, osoitteesta <https://www.jyu.fi/studentlife/studentlifetutkimus/yksinaisyysjaosallisuus>
- Sulkunen, P. (1990). Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 264–285.
- Svendsen, L. (2017). *A Philosophy of Loneliness*. Reaktion Books.
- Taipalus, M. (2016). Pääkaupunkiseudulle muuttaneiden korkeakouluopiskelijoiden kuvauksia yksinäisyydestä opintojen alkuvaiheessa. Helsingin yliopisto.
- Tamminen, T. (2016). Yksinäisyyden kokemukset, tyypit ja hyvinvointi: tarkastelussa Nyyti ry: n keskustelupalstan kirjoitukset. Turun yliopisto.
- Tieteen tila 2016. (2016). Suomen akatemia http://www.aka.fi/globalassets/30tiedepoliittinen-toiminta/tieteentila/aka_tieteen_tila_yksi.pdf
- Tiilikainen, E. (2016a). Polkuja yksinäisyyteen. Teoksessa Juho Saari (Toim.), *Yksinäisten Suomi*. Gaudeamus.
- Tiilikainen, E. (2016b). Yksinäisyys ja elämänkulku: laadullinen seurantatutkimus yksinäisyydestä (Väitöskirja). Helsingin yliopisto.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2013). Laadullinen tutkimus ja analyysi, 10. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vaattovaara, V. (2015). Elämänkulku ja toimijuus: Lapin maaseudun nuorista aikuisiksi 1990-2011. Lapin yliopisto.
- Vanhalakka-Ruoho, M. (2014). Toimijuus elämäkulussa-ohjaustyön perusta? *Aikuiskasvatus* 34 (2014): 3.
- Vanhalst, J., Soenens, B., Luyckx, K., Van Petegem, S., Weeks, M. S., & Asher, S. R. (2015). Why do the lonely stay lonely? Chronically lonely adolescents' attributions and emotions in situations of social inclusion and exclusion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(5), 932–948.
- Vilkko, A. (2000). Elämänkulku ja elämänkulkukerronta. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämänkulku*. Helsinki: Tammi, 74–85.

- Välimäki, V., Ranta M., Grönlund H., Junttila N., & Pessi A. B. (Julkaisuprosessissa). Yksin yliopistokaupungissa - opiskelijoiden yksinäisyyskokemukset elämänselämän tutkimusperinteen näkökulmasta
- Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The Experience of Emotional and Social Isolation*. Massachusetts: MIT Press.
- Wilcox, P., Winn, S., & Fyvie-Gauld, M. (2005). 'It was nothing to do with the university, it was just the people': the role of social support in the first-year experience of higher education. *Studies in higher education*, 30(6), 707–722.
- Ylijoki, O. H. (1998). Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisointi. Tampereen yliopisto.
- Ylilahti, M. (2013). Itsestä kiinni. Etnografinen tutkimus työikäisten laitoskuntoutuksista. Jyväskylän yliopisto.

9. LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

Taustatiedot:

ikä, oppiaine, opintojen kesto, kotipaikkakunta, muutto, asuminen

Arki, elämäntilanne ja ihmissuhteet

- Yleisesti arjesta
- Nykyisten sosiaalisten suhteiden kartoitus
- Muu sosiaalisuus (harrastukset, opinnot)

Yksinäisyyden ilmeneminen

- Oma määritelmä ja kokemus
- Tilanteet, aika ja paikka
- Yksinäisyyden seuraukset
- Yksinäisyyden ratkaisut
- Yksinäisyys ja tulevaisuus
- Yksinäisyys ja menneisyys

Lapsuus ja vanhemmuus

- Lapsuusmuistot
- Lapsuuden sosiaaliset suhteet
- Yksinäisyyden kokemukset

Perus- ja toinen aste

- Omat muistot
- Sosiaaliset suhteet (koulu, harrastukset, lähipiiri)
- Yksinäisyyden kokemukset

Aika toisen asteen jälkeen

- Mitä tapahtui?
- Sosiaaliset suhteet (työ, harrastukset, lähipiiri, koulutus)
- Yksinäisyyden kokemukset

Takaisin yliopistoon

- Ensimmäiset viikot ja kuukaudet
- Yliopiston alun sosiaaliset suhteet
- Tutorointi ja opiskelijakulttuuri
- Yksinäisyyden kokemus yliopistossa
- Yksinäisyys yleisesti

Liite 2: Suostumuslomake

Suostumuslomake

Kirjallinen suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta

Olen saanut tietoa Student Life -yksinäisyystutkimuksesta ja suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tutkimuksen aineistona käytettävään haastatteluun.

Ymmärrän tutkimuksen tarkoituksen ja olen tietoinen, että minulla on myös mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta koska tahansa niin halutessani.

Suostun siihen, että haastatteluni nauhoitetaan ja haastattelussa antamiani tietoja saadaan käyttää tutkimuksellisiin tarpeisiin niin, ettei minua voida tunnistaa tutkimusraportista.

Henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja minua koskeva aineisto säilytetään sekä anonymisoidusti että luottamuksellisesti. Ääninauha hävitetään tutkimuksen jälkeen.

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus Nimen selvennys

Liite 3: Viesti haastateltaville

Hei,

kiitos osallistumisestasi yksinäisyyttä käsittelevään tutkimukseen. Kaikille tutkimukseen osallistuneille tarjotaan mahdollisuus keskusteluapuun.

Keskustelut ovat vapaaehtoisia ja ehdottoman luottamuksellisia.

Jos sinulla on hyvinvointiisi liittyviä kysymyksiä, joista haluaisit keskustella, niin otathan yhteyttä. Mietitään yhdessä erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja tilanteesi edistämiseksi.

Ystävällisin terveisin,

[--]